

clasici contemporani LITERA

Clasici contemporani Litera pune laolaltă scriitori contemporani laureați sau nominalizați ai unor prestigioase premii literare care le prefigurează statutul de „clasici” Operele de ficțiune cele mai noi, cele mai vândute, cele mai iubite din zilele noastre – cărți pe care abia aștepți să le citești.

Rachel Cusk s-a născut în 1967 și este autoarea mai multor romane: *Saving Agnes* (1993), care a câștigat Whitbread Award pentru roman de debut, *The Temporary* (1995), *The Country Life* (1997), câștigător al Somerset Maugham Award, *The Lucky Ones* (2003), finalist la Whitbread Novel Award, *in the Fold* (2005), *Arlington Park* (2006), finalist la Orange Prize, *The Bradshaw Variations* (2009), *Schiță (Outline)*, 2014), *Tranzit* (2016) și *Kudos* (2018). A scris și o piesă de teatru, *Medea* (2015), și mai multe cărți de nonficțiune: *A Life's Work* (2001), *The Last Supper* (2009), *Aftermath* (2012) și *Coventry* (2019). În 2003 a figurat pe lista cu Cei mai buni tineri romancieri întocmită de revista *Granta*.

RACHEL CUSK

SCHIȚĂ

Traducere din limba engleză și note ADRIANA BĂDESCU

București
2019

Outline

Rachel Cusk Copyright © 22014 Rachel Cusk Toate drepturile rezervate

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România tel.: 021 319 6390; 031 425 1619; 0752 548 372 e-mail: comenzilitera.ro

Ne puteți vizita pe

Schiță

Rachel Cusk

Copyright © 2019 Grup Media Litera pentru
versiunea în limba română Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii Redactor: Alexandra
Diaconescu

Corector: Ionel Palade Design copertă: Strick &
Williams Prepress copertă: Flori Zahiu Tehnoredactare și
prepress: Ofelia Coșman

Seria de ficțiune a Editurii Litera este coordonată de
Cristina Vidrașcu Sturza.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CUSK, RACHEL

Schiță / Rachel Cusk; trad. din lb. engleză:

Adriana Bădescu.

— București: Litera, 2019

ISBN 978 - 606 - 33 - 4312 - 4

I. Bădescu, Adriana (trad.)

821.111

Înainte de ora zborului am fost invitată să iau masa de prânz la un club londonez împreună cu un miliardar despre care fusesem asigurată că are valori liberale certe. Îmbrăcat neprotocolar, într-o cămașă descheiată la gât, mi-a vorbit despre noul software la care lucra; cu ajutorul acestuia, organizațiile vor putea să-i identifice pe angajații cei mai predispuși spre trădare sau fraudă. Ar fi trebuit să discutăm despre revista literară pe care avea de gând s-o înființeze, dar, din păcate, a trebuit să plec înainte de a ajunge la subiectul respectiv. A insistat să plătească el un taxi către aeroport, ceea ce mi-a fost util, dat fiind că eram în întârziere și aveam o valiză grea.

Miliardarul se grăbise să-mi ofere un rezumat al vieții lui, care începuse anost și se încheiase - evident - cu el în persoana bărbatului relaxat și prosper care ședea acum în fața mea. M-am întrebat dacă nu cumva ceea ce-și dorea era să devină scriitor, revista literară fiind doar rampa de lansare. O sumedenie de oameni vor să devină

scriitori; nu există niciun motiv pentru a crede că nu-ți poți clădi o carieră literară cu ajutorul banilor, iar el folosisese metoda asta pentru a intra și a ieși dintr-o mulțime de situații. Menționase că lucra la un plan de a-i elimina pe avocați din viața cetățenilor obișnuiți. Dezvolta de asemenea proiectul unei ferme eoliene plutitoare suficient de vaste încât să găzduiască întregul personal de întreținere: platforma uriașă putea fi amplasată în largul mării, îndepărtând astfel turbinele dizgrațioase de fâșia de coastă unde spera el să-și lanseze proiectul și unde, întâmplător, deținea o casă. Duminicile cânta la baterie într-o formație rock doar așa, de divertisment. Aștepta venirea pe lume a celui de-al unsprezecelea copil – ceea ce nu e chiar atât de îngrijorător pe cât pare, dacă te gândești că adoptase cândva, împreună cu soția lui, cvadrupleți din Guatemala. Îmi era greu să asimilez tot ce-mi povestea. Chelnerița revenea mereu cu alte preparate – stridii, sosuri, vinuri speciale. Iar el se lăsa ușor distras, aidoma unui copil cu prea multe cadouri de Crăciun. Însă când m-a condus la taxi, mi-a urat distracție plăcută la Atena, deși nu-mi amintesc să-i fi spus că într-acolo plecam.

În avionul de pe pista de la Heathrow, pasagerii așteptau în liniște decolarea. Pe culoar, însoțitoarea de zbor mima cu recuzita specifică în timp ce din difuzoare răsunau instrucțiunile înregistrate. Eram prinși în centuri pe scaunele noastre, o adunare de necunoscuți, într-o tăcere ca aceea a enoriașilor când e citită liturghia. Însoțitoarea ne-a arătat vesta de salvare cu duza ei micuță, ieșirile de urgență, masca de oxigen atârând de tubulatura transparentă. Ne-a familiarizat cu posibilitatea dezastrului și a morții, așa cum preotulâși familiarizează enoriașii cu detaliile purgatoriului și ale iadului; și nimeni n-a dat fuga să scape cât timp se mai putea. Nu, ascultam cu toții, atenți sau cu o jumătate de ureche, gândindu-ne la alte lucruri, de parcă vestirea sfârșitului, făcută într-o manieră atât de ceremonioasă, ne conferise o duritate aparte. Când glasul înregistrat a ajuns la partea despre

măștile de oxigen, liniștea n-a fost întreruptă; nimeni nu și-a exprimat dezacordul față de dispoziția de a avea grijă mai întâi de noi înșine și abia apoi de ceilalți. Totuși, nu eram sigură că procedura era corectă.

În stânga mea ședea un băiat oacheș cu genunchi ascuțiți, ale cărui degete grăسune zburau pe ecranul unei console de jocuri. În dreapta era un bărbat mărunțel, într-un costum din în deschis la culoare, frumos bronzat și cu o coamă de păr argintiu. Afară, după-amiaza de vară dilatată atârna moale deasupra pistei; mici vehicule de serviciu alergau fără opreliști pe terenul plat, accelerând și cotind și virând ca niște jucării, iar dincolo de ele, în zare, se afla banda argintie a autostrăzii, care scânteia ca un pârau, mărginită de câmpuri monotone. Când avionul s-a urnit, priveliștea a părut să iasă din încremenire, defilând prin fața hublourilor, mai întâi lent, apoi mai repede, până ce s-a resimțit înălțarea dificilă, semiezitantă, după momentul desprinderii de sol. Pentru o clipă, a dat senzația că era imposibil să se ridice. Dar s-a ridicat.

Bărbatul din dreapta s-a întors spre mine și m-a întrebat în ce scop mergeam la Atena. I-am răspuns că mă duceam din motive profesionale.

— Sper că veți sta undeva aproape de apă, a adăugat el. În Atena poate fi foarte cald.

I-am spus că, din păcate, nu, iar el a ridicat din sprâncenele argintii, care-i creșteau neașteptat de aspre și de zbârlite pe frunte, ca iarba pe un teren pietros. Această ciudățenie a fost cea care m-a determinat să-i răspund. Uneori, lucrurile neașteptate par un mic ghiont al destinului.

— Căldura a venit devreme anul ăsta, a remarcat el. În mod normal, poți sta iară griji până mult mai târziu. Dacă nu ești obișnuit, poate fi foarte neplăcut.

În cabina scuturată de trepidații, luminile pâlpâiau; se auzeau uși deschizându-se și trântindu-se, un zăngănit teribil, iar oamenii se agitau, vorbeau între ei, se ridicau. O voce de bărbat răsună la stația de amplificare; se simțea

miros de cafea și de mâncare; însoțitoarele de zbor străbăteau în sus și-n jos culoarul îngust mochetat, iar ciorapii lor de nylon fâșâiau la fiecare pas. Vecinul meu de scaun mi-a spus că el făcea călătoria asta o dată sau de două ori pe lună. Înainte vreme avea un apartament la Londra, în Mayfair, „dar în ziua de azi”, a adăugat cu o grimasă nonșalantă, „prefer să stau la Dorchester”.

Vorbea o engleză rafinată, oficială, care nu părea în întregime firească, de parcă la un moment dat i-ar fi fost aplicată atent cu o pensulă, ca o vopsea. L-am întrebat ce naționalitate avea.

— Am fost trimis la o școală cu internat din Anglia la vârsta de șapte ani, mi-a răspuns. S-ar putea spune că am o atitudine de englez, dar o inimă de grec. Mi s-a atras atenția că invers ar fi fost mult mai rău.

Părinții îi erau greci, a continuat el să-mi povestească, dar la un moment dat, își mutaseră întreaga familie - ei doi, părinții lor, patru fii și o liotă de unchi și mătuși - la Londra, unde începuseră să se comporte în stilul englezilor din clasele superioare, trimitându-și cei patru băieți la internat și transformându-și casa într-un forum al relațiilor sociale avantajoase, o cohortă nesfârșită de aristocrați, politicieni și inși prosperi trecându-le pragul. Când l-am întrebat cum reușiseră să capete acces în aceste medii, el a ridicat din umeri.

— Banul e o țară în sine. Părinții mei erau armatori; afacerea familiei era una internațională, cu toate că trăiserăm doar pe insulița pe care se născuseră ei doi, una despre care sigur n-ați auzit, în ciuda prolixității ei față de unele destinații turistice cunoscute.

— A proximității, am spus. Cred că ați vrut să ziceți „proximității”.

— Vă cer iertare. Am vrut să zic, desigur, „proximității”.

La fel ca toți oamenii bogați, părinții lui își depășiseră de mult originile și trecuseră în lumea fără frontiere a celor cu averi și importanță. Păstraseră, firește,

o casă impunătoare pe insulă, aceea fiind reședința lor cât fuseseră copiii mici; când venise însă vremea să-i trimită la școală, se mutaseră în Anglia, unde aveau numeroase relații, inclusiv unele care, mi-a spus el cu o anume mândrie, îi aduseseră cel puțin în apropierea Palatului Buckingham.

Familia lor fusese cea mai de seamă de pe insulă: două ramuri ale aristocrației locale se uniseră prin căsătoria părinților și, mai mult decât atât, două averi maritime se consolidaseră. Dar, lucru destul de neobișnuit, cultura locală era matriarhală. Femeile erau deținătoarele autorității, nu bărbații; proprietățile treceau nu de la tată la fiu, ci de la mamă la fiică. Acest fapt, a subliniat vecinul meu de scaun, generase în sânul familiei niște tensiuni de un tip opus celui pe care-l întâlnise la sosirea în Anglia, în lumea copilăriei lui, un fiu era în sine o dezamăgire; el însuși, ultima dintr-un șir lung de asemenea dezamăgiri, fusese tratat cu o ambivalență stranie, întrucât mamei lui îi plăcea să-l trateze ca pe o fetiță. Îi tundeă părul lung, cu cârlionți; îl îmbrăca în rochițe și-l striga pe numele de fată pe care părinții îl aleseseră în speranța că le va fi dăruită în sfârșit o moștenitoare. Această situație ieșită din comun, a precizat vecinul meu, avea cauze străvechi. Încă din cele mai vechi timpuri, economia insulei se axase pe culegerea bureților de pe fundul mării, iar tinerii deplânseseră tehnica scufundării la mare adâncime. Era însă o ocupație periculoasă, drept care speranța lor de viață era extrem de scăzută. În consecință, cum soții mureau foarte des, femeile erau cele care gestionau finanțele familiei și, mai mult decât atât, își transferau această capacitate asupra ficelor.

— E dificil, a continuat vecinul meu, să ne imaginăm lumea așa cum era atunci – din unele puncte de vedere, foarte plăcută, iar din altele, foarte aspră. De exemplu, părinții mei au avut și un al cincilea copil, tot un băiat, al cărui creier a fost afectat la naștere, iar atunci când familia s-a mutat, pe el l-au lăsat, pur și simplu, acolo, pe

insulă, în grija unui șir de infirmiere ale căror referințe - pe vremea aceea și de la o asemenea depărtare - mă tem că nimeni nu s-a obosit să le verifice îndeaproape.

Băiatul trăia încă acolo, acum un bătrân cu minte de copil, incapabil, firește, să-și spună partea lui de poveste. Între timp, vecinul meu de scaun și frații lui plonjaseră în apele reci ale sistemului public de educație din Anglia, învățând să gândească și să vorbească la fel ca englezii. Cărlionții îi fuseseră retezați, spre marea lui ușurare, și pentru prima dată în viață se confruntase cu cruzimea - și, odată cu ea, cu anumite tipuri noi de nefericire: singurătate, dor de casă, lipsa mamei și a tatălui. Și-a dus mâna la buzunarul de la piept și a scos un portofel din piele neagră, moale, din care a extras o fotografie alb-negru, boțită, a părinților lui: un bărbat cu ținuta dreaptă, rigidă, într-un fel de redingotă strânsă pe corp și încheiată până sus la gât, cu părul pieptănat cu cărare, sprâncenele drepte și mustața răsucită atât de negre, încât îi dădeau un aer teribil de feroce; și, alături de el, o femeie cu chipul serios, rotund, dur și impenetrabil ca efigia de pe o monedă. Fotografia fusese făcută spre sfârșitul anilor '30, mi-a explicat vecinul meu, înainte să vină el pe lume. Căsnicia lor era însă deja nefericită, ferocitatea tatălui și intransigența mamei fiind mai mult decât niște simple aparențe. Între ei se desfășura o aprigă bătălie a voințelor și nimeni nu reușise vreodată să-i despartă pe cei doi combatanți - cu excepția temporară a morții lor. Dar asta, a adăugat el, era o altă poveste.

În tot acest timp, însoțitoarea de zbor înaintase lent pe culoar, împingând căruciorul metalic de pe care împărțea băuturi și tăvițe de plastic cu mâncare. Ajunsese acum în dreptul nostru; ne-a întins tăvițele albe, iar eu i-am oferit una băiatului din stânga mea, care și-a ridicat tăcut consola cu ambele mâini, ca să pot pune eu tăvița pe măsuța rabatabilă din fața lui. Eu și vecinul meu am ridicat capacele de pe recipientele noastre, ca să ne poată fi turnat ceai în ceșcuțele de plastic din interior. El a început

să-mi pună diverse întrebări, de parcă învățase să-și reamintească singur s-o facă, iar eu m-am întrebat ce sau cine îi predase acea lecție, pe care mulți oameni n-o deprind niciodată. I-am spus că locuiesc la Londra, unde m-am mutat recent din casa de la țară în care am trăit singură cu copiii mei în ultimii trei ani, iar în cei șapte ani de dinainte, împreună cu tatăl lor. Cu alte cuvinte, acela a fost căminul familiei noastre, care a devenit sub ochii mei mormântul a ceva ce nu mai puteam descrie nici drept realitate, nici drept iluzie.

A urmat o pauză, în cursul căreia ne-am băut ceaiul și am mâncat biscuiții moi, ca un chec, care-l însoțeau. Dincolo de hublouri era un întuneric aproape deplin, cu nuanțe violacee. Motoarele huruiau constant. Și în avion se întunecase, aerul fiind străpuns de fasciculele spoturilor din plafon. Din moment ce ocupam locul de alături, era dificil să-l studiez, dar în crepusculul acela cu inflexiuni luminoase chipul vecinului meu devenise un peisaj cu piscuri și adâncituri, din centrul căruia se înălța cârligul monumental al nasului, aruncând de o parte și de alta umbre adânci, astfel că abia dacă-i puteam distinge ochii. Buzele îi erau subțiri, iar gura, largă și ușor deschisă; partea dintre nas și buza de sus era lungă și carnoasă; și și-o atingea deseori, așa că dinții îi rămâneau ascunși chiar și atunci când zâmbea. Mi-ar fi fost imposibil, i-am zis ca răspuns la întrebarea lui, să precizez motivele pentru care mariajul nostru se sfârșise; printre altele, o căsnicie este un sistem de convingeri, o poveste, și, cu toate că se manifestă prin lucruri concrete și reale, impulsul de la baza ei rămâne misterios. Concretă, până la urmă, a fost pierderea casei, care devenise locul geografic al lucrurilor ce dispăruseră și care simboliza, presupuneam eu, speranța că într-o zi vor reapărea. Mutarea din casa aceea însemna, într-un fel, că renunțaserăm să mai așteptăm; nu mai puteam fi găsiți la numărul obișnuit, la adresa obișnuită. Fiul meu cel mic, i-am spus, are obiceiul iritant de a pleca imediat de la locul convenit pentru întâlnire

dacă nu ești acolo când ajunge el. Pleacă în căutarea ta și se rătăcește, ceea ce-i provoacă o frustrare enormă. „Nu te-am găsit!”, exclamă după aceea, de fiecare dată supărat. Dar singura speranță de a găsi ceva e să stai exact acolo unde ești, la locul convenit. Problema e: cât anume rezisti?

— Prima mea căsnicie, mi-a replicat vecinul meu după o pauză, s-a încheiat, după părerea mea, dintr-un motiv cu totul neverosimil. Când eram mic, îmi plăcea să privesc căruțele cu fân întorcându-se de la câmp atât de încărcate, încât părea un miracol că nu se răsturnau. Se zgâlțâiau și se clătinau alarmant dintr-o parte în alta, dar uimitor e că niciodată nu cădeau. Și apoi, într-o zi, am văzut una prăvălită pe o parte, cu fânul împrăștiat peste tot și oamenii alergând care-ncotro și strigând. Am întrebat ce se întâmplase și un bărbat mi-a spus că dăduseră peste un hârtop în drum. N-am uitat asta niciodată, cât de inevitabil fusese și totuși cât de stupid. Așa s-a întâmplat cu mine și cu prima mea soție. Am dat peste un hârtop în drum și ne-am răsturnat.

Fusese, își dădea el seama acum, o relație fericită, cea mai armonioasă din viața lui. Se cunoscuseră și se logodiseră în adolescență; niciodată nu se certaseră, până la disputa în care totul între ei se frânăsese. Făcuseră doi copii și adunaseră o avere considerabilă: aveau o casă mare lângă Atena, un apartament la Londra, o locuință la Geneva; mergeau în vacanțe la schi, aveau cai și un iaht de doisprezece metri ancorat în apele Mării Egee. Erau amândoi încă suficient de tineri pentru a putea crede că acest principiu al creșterii este de tip exponențial; că viața nu cunoaște decât expansiune și sparge vasele succesive în care încerci s-o cuprinzi, în nevoia ei de a se extinde mereu. După cearta aceea, nedorind să se mute definitiv din casă, vecinul meu alesese să locuiască pe iaht, în port. Era vară, iar ambarcațiunea era una luxoasă; putea să înoate, să pescuiască, să primească prieteni la bord. Timp de câteva săptămâni trăise într-o stare de iluzie absolută, care era de fapt o amorteală, ca aceea care apare după ce

te rănești, înainte ca durerea să se facă simțită, croindu-și încet, dar inexorabil, drum prin pâcla deasă a analgezicelor. În cele din urmă, vremea se stricase; șederea pe iaht devenise friguroasă și inconfortabilă. Tatăl soției îl chemase la o întrevedere și-i ceruse să renunțe la orice pretenție la bunurile comune, iar el acceptase.

Crezuse că-și putea permite să fie generos, că avea să-și reclădească averea. Avea treizeci și șase de ani și încă simțea curgându-i în vene forța creșterii aceleia exponențială, a vieții zbatându-se să spargă recipientul în care era ținută. Putea obține din nou totul, cu deosebirea că de această dată urma să-și dorească ceea ce avea.

— Dar am descoperit că e mai greu decât pare, mi-a spus atingându-și buza cărnoasă.

Lucrurile nu se petrecuseră așa cum își imaginase el, firește. Hârtopul din cale nu-i afectase doar căsnicia, ci-l deviase pe un cu totul alt drum, unul care era de fapt doar un ocol lung și iară țintă, un drum pe care n-avea nicio treabă să se afle și pe care încă și în prezent mai avea uneori impresia că pășea. Aidoma ochiului slab care duce la deșirarea întregii țesături, era dificil să parcurgi înapoi acel lung șir de evenimente până la eroarea inițială. Și totuși, evenimentele acelea formaseră cea mai mare parte a vieții lui de adult. Trecuseră aproape treizeci de ani de când i se sfârșise prima căsnicie și, cu cât se depărta mai mult de viața aceea, cu atât mai reală devenea în ochii lui. De fapt, nu chiar reală, s-a corectat el. Ceea ce se întâmplase de atunci fusese suficient de real. Cuvântul pe care-l căuta era „autentic”: prima lui căsnicie fusese autentică așa cum nimic nu mai fusese de atunci. Cu cât înainta mai mult în vârstă, cu atât mai mult mariajul acela îi părea un fel de cămin, un loc în care jinduia să se întoarcă. Deși atunci când se gândea la el cu sinceritate, și mai ales atunci când vorbea cu prima soție - ceea ce în ultima vreme se întâmpla rar vechea senzație de sufocare reapărea. Și totuși, i se părea acum că trăise viața aceea într-un mod aproape inconștient, că se pierduse în ea,

fusesse absorbit în ea așa cum te lași absorbit de o carte, luând drept bun ceea ce se întâmplă acolo și trăind în întregime prin intermediul personajelor și alături de ele. Niciodată de atunci nu mai reușise să se lase astfel absorbit; niciodată de atunci nu mai putuse să creadă așa. Poate că asta, pierderea credinței, era esența dorului pe care-l resimțea pentru viața dinainte. Orice s-ar fi întâmplat, el și soția lui construiseră lucruri care înfloriseră, extinseseră împreună suma a ceea ce erau și a ceea ce avuseseră; viața le răspunsese binevoitoare, îi tratase cu belșug, iar asta – înțelegea el acum – îi dăduse încrederea de a distruge totul cu o extraordinară nonșalanță, deoarece crezuse că urma să aibă și mai mult.

— Mai mult ce? am întrebat.

— Mai multă viață, a zis el, desfăcând brațele ca pentru a primi ceva. Și mai multă afecțiune. Voiam mai multă afecțiune.

A pus fotografia părinților lui înapoi în portofel. Acum, dincolo de hublouri era beznă. În interior, oamenii citeau, dormeau, vorbeau. Un bărbat în bermude lălâi păsea înainte și înapoi pe culoar, legănând un bebeluș pe umăr. Avionul părea liniștit, aproape nemișcat; era o interfață atât de firavă între interior și exterior, fricțiunea era atât de slabă, încât îți venea greu să crezi că ne mișcăm, că înaintăm. Pe fondul întunericului deplin de afară, lumina electrică îi făcea pe cei dinăuntru să arate reali, în carne și oase, detaliile trăsăturilor fiindu-le atât de clare, de impersonale, de infinite. De fiecare dată când trecea bărbatul cu bebelușul, vedeam rețeaua de cute a bermudelor lui, brațele pistruiate acoperite cu un păr roșcat, pielea palidă a șalelor acolo unde i se ridicase tricoul și tălpile încrețite ale copilașului de pe umărul lui, spinarea micuță și capul cu un vârtej primitiv de păr.

Vecinul meu de scaun s-a întors iar spre mine și m-a întrebat ce motive profesionale anume mă duceau la Atena. Pentru a doua oară am simțit efortul conștient al întrebării lui, de parcă se antrenase în recuperarea

obiectelor care-i scăpau printre degete. Mi-am adus aminte cum, când erau mici de tot, copiii mei obișnuiau să lase să cadă, din scăunelul lor înalt, diverse obiecte, doar ca să le vadă aterizând pe podea - o activitate la fel de încântătoare pentru ei pe cât de teribile îi erau consecințele. Se uitau în jos la obiectul căzut - un biscuit pe jumătate mâncat sau o minge din plastic - și deveneau din ce în ce mai agitați din cauză că nu se mai întorcea la ei. În cele din urmă începeau să plângă, iar de cele mai multe ori obiectul revenea la ei, după cum puteau să constate. Întotdeauna m-a surprins faptul că reacția lor la acest șir de întâmplări era să-l repete: imediat ce obiectul le poposea în mâini, îl lăsau din nou să cadă, aplecându-se peste margine pentru a-l privi, încântarea lor nu pălea niciodată, după cum nu pălea nici supărarea după aceea. Întotdeauna mă așteptam ca, la un moment dat, să-și dea seama că supărarea nu era necesară și să renunțe la ea, dar niciodată nu renunțau. Amintirea suferinței nu avea niciun efect asupra lucrurilor pe care alegeau să le facă; dimpotrivă, îi îndemna să le repete, fiindcă suferința era magia care făcea obiectul să vină înapoi și oferea o nouă șansă încântării de a-l lăsa să cadă. Dacă aș fi refuzat să li-l dau înapoi prima oară, bănuiesc că ar fi învățat o cu totul altă lecție, deși nu sunt sigură care anume ar fi fost aceea.

I-am spus că sunt scriitoare și că urma să stau la Atena două zile, predând un curs la școala de vară de acolo. Cursul, intitulat „Cum să scrii”, era susținut de mai mulți scriitori și, cum nu există un singur mod de a scrie, bănuiam că elevii urmau să primească sfaturi contradictorii. În majoritate, aceștia erau greci, așa mi se spusese, deși limba cursului era engleza. Unii se arătaseră sceptici, însă eu nu văzusem nimic nelalocul lui. Elevii puteau scrie în ce limbă doreau, pentru mine nu avea nicio importanță. Uneori, am spus, pierderea unei tranziții devine câștigul simplității. Predarea era doar o modalitate de câștigare a existenței, am continuat. Însă aveam câțiva prieteni în Atena, pe care speram să-i văd cât stăteam

acolo.

— Scriitoare, a replicat vecinul meu înclinând din cap cu un gest care sugera ori respect pentru profesie, ori completa ignoranță în ceea ce-o privește.

Observasem, când mă așezasem lângă el, că citea un volum hărtănit de Wilbur Smith; romanul, mi-a explicat, nu era pe deplin reprezentativ pentru gusturile lui literare, deși era adevărat că în privința ficțiunii îi lipsea capacitatea de a deosebi literatura bună de tot restul. Îl interesau îndeosebi cărțile de informare, cu date și interpretări ale datelor, și nu avea dubii că preferințele lui în domeniu nu erau sofisticate. Putea recunoaște un stil elegant al prozei; unul dintre scriitorii lui preferați, spre exemplu, era John Julius Norwich. Dar, într-adevăr, în privința ficțiunii îi lipsea educația.

A scos volumul de Wilbur Smith din buzunarul scaunului din față, unde îl pusese, și l-a îndesat în servieta de la picioarele lui ascunzându-l vederii, de parcă ar fi vrut să se lepede de el, ori crezând, poate, că aveam să uit că-l văzusem. Întâmplarea face că nu mai eram interesată de literatură ca formă de prețiozitate și nici măcar ca autodefinire - nu-mi doream să dovedesc că o carte este mai bună decât alta; după cum constatasem în ultima vreme, dacă citeam ceva ce-mi plăcea, simțeam din ce în ce mai puțin îndemnul de a vorbi despre cartea respectivă. Ceea ce știam eu, personal, că este adevărat a ajuns să-mi pară că nu are nicio legătură cu procesul de a-i convinge pe alții. Deja nu mai doream să conving pe nimeni de nimic.

— A doua mea soție, mi-a spus vecinul meu de scaun, n-a citit nicio carte în viața ei.

Era complet ignorantă, a continuat el, chiar și în privința chestiunilor de istorie și geografie elementare, și rostea cele mai stânjenitoare lucruri în prezența altora, fără nici cel mai vag sentiment de jenă. Dimpotrivă, se înfuria atunci când ceilalți vorbeau despre subiecte pe care ea nu le cunoștea; când un prieten din Venezuela

venise în vizită, de pildă, femeia refuzase să creadă că o asemenea țară exista cu adevărat, fiindcă nu auzise despre ea. Englezoaică, era atât de frumoasă, încât nu puteai să nu-i atribui un anume rafinament interior, însă, cu toate că firea ei ascundea unele surprize, acestea nu erau de un tip neapărat plăcut. El își invita deseori socrii să stea la ei, de parcă, studiindu-i, ar fi putut descifra enigma fiicei lor. Veneau pe insulă, unde încă exista casa strămoșească, și rămâneau săptămâni de-a rândul. Niciodată nu mai întâlnise oameni atât de anosti, de insipizi: oricât se străduia să-i stimuleze, rămâneau la fel de placizi ca două fotolii. Până la urmă îi îndrăgise, așa cum poți îndrăgi un fotoliu; mai ales pe tată, a cărui reticență nemărginită mergea până acolo încât, treptat, vecinul meu dedusese că omul suferea de o formă de traumă psihică. Îl înduioșa să vadă pe cineva atât de rănit de viață. În zilele tinereții lui nici măcar nu l-ar fi observat, darămite să-l fi preocupat motivele tăcerilor lui, însă pe măsură ce recunoștea suferința socrului său, începuse să și-o recunoască și pe a sa. Pare un loc comun, dar aproape că s-ar putea spune că prin această recunoaștere simțise cum viața i se răstoarnă cu o sută optzeci de grade: printr-o simplă schimbare de perspectivă, istoria îndărătniciei lui părea un demers de ordin moral. Se răsucise, așa cum se răsuște un cățărător ca să se uite în spate, pe munte, cercetând calea deja străbătută, atenția nemaifiindu-i absorbită de urcuș.

Cu mult timp în urmă - atât de mult, încât uitase numele autorului - citise câteva rânduri memorabile într-o povestire despre un om care încerca să traducă o altă povestire, scrisă de un autor mult mai cunoscut. În rândurile acelea - pe care, susține vecinul meu, și le amintește încă și astăzi - traducătorul spune că o frază vine pe lumea aceasta fără să fie nici bună, nici rea, și că stabilirea caracterului ei este o chestiune care ține de cele mai subtile ajustări posibile, un proces intuitiv pentru care forța și exagerarea sunt letale. Rândurile acelea se refereau la arta scrierii, dar privind în jurul lui, la vârsta

mijlocie pe care o avea, vecinul meu începuse să-și dea seama că sunt la fel de aplicabile și artei de a trăi. Oriunde se uita, vedea oameni distruși de caracterul extrem al propriilor experiențe de viață, iar socrii lui păreau un exemplu ilustrativ în acest sens. În orice caz, era limpede că fiica lor îl crezuse mai bogat decât era: iahtul fatal, pe care se ascunsese aidoma unui fugar matrimonial și care era singurul lui bun rămas din perioada aceea, fusese cel care o ademenise. Femeia simțea o nevoie stringentă de lux, iar el începuse să muncească așa cum nu mai muncise vreodată, orbește și frenetic, petrecându-și tot timpul în ședințe și în zboruri cu avionul, negociind și încheind afaceri, asumându-și tot mai multe riscuri pentru a-i oferi soției averea de existență căreia aceasta nu se îndoia. În fapt, el confecționa o iluzie: orice ar fi făcut, distanța dintre iluzia aceea și realitate nu putea fi micșorată.

— Treptat, a continuat el să-mi explice, acea discrepanță dintre felul în care stăteau lucrurile și cel în care voiam eu să stea a început să mă submineze. Simțeam cum mă golesc, de parcă trăisem până atunci din rezervele pe care le-am acumulat în cursul anilor, rezerve care cu timpul au secătuit.

Acela fusese momentul în care adecvarea primei lui soții, sănătatea și prosperitatea vieții lor de familie și profunzimea trecutului lor comun începuseră să-l frământa. După o perioadă de nefericire, prima lui soție se recăsătorise; după divorțul lor făcuse o fixație pentru schi și se ducea la munte și în regiunile din nordul Europei ori de câte ori putea, iar în scurt timp se măritase cu un instructor din Lech, care, spusese ea, îi redase încrederea în sine. Mariajul acela, a adăugat vecinul meu, funcționa încă și astăzi. Dar la începuturile lui, vecinul meu își dăduse seama că făcuse o greșală și încercase să reia contactul cu prima soție – deși nu era clar cu ce intenții anume. Cei doi copii ai lor, o fată și un băiat, erau încă mici; era deci firesc să păstreze legătura. Își amintea doar vag că în perioada ce urmasa imediat despărțirii ea fusese

cea care se străduise să nu rupă relația; la fel își amintea cum îi evitase apelurile, interesat fiind doar de cea care-i devenise a doua soție. Era indisponibil, intrat într-o lume nouă în care prima consoartă abia dacă părea să existe, fiind un soi de figurină ridicolă de hârtie ale cărei acțiuni erau - așa cum declara el față de sine și față de alții - acțiunile unei smintite. Acum însă, ea era cea de negăsit; luneca la vale pe coastele înzăpezite din Arlberg, unde el nu exista pentru ea, așa cum nu existase ea înainte pentru el. Nu-i răspundea la apelurile telefonice sau o făcea tăios și sumar, distrasă, spunând că trebuia să închidă. Nu putea fi determinată să-i recunoască existența, iar asta era cel mai stupefiant lucru dintre toate, deoarece îi dădea senzația că era complet ireal. La urma urmei, identitatea lui prinsese contur împreună cu ea; or, dacă ea nu-l mai recunoștea, atunci cine mai era el?

Ciudat era că până și acum, când toate acele întâmplări rămăseseră mult în trecut, iar el și prima lui soție comunicau cu mai multă regularitate, era suficient ca ea să vorbească doar puțin mai mult de un minut și, gata, începea să-l irite. Și nu se îndoia că, dacă ea s-ar fi întors din munți în perioada în care el avusese îndoielile acelea, în scurt timp ar fi ajuns să-l irite atât de mult, încât să provoace o nouă despărțire. Așa însă, s-au maturizat la distanță unul de altul: când vorbește cu ea, își imaginează limpede ce viață ar fi dus împreună, ce viață ar avea ei doi acum. E ca atunci când treci pe lângă casa în care ai locuit cândva: faptul că ea există încă și că e atât de concretă face ca tot ce s-a întâmplat de atunci să pară lipsit de substanță. Fără o structură, întâmplările sunt ireale; realitatea soției lui, la fel ca aceea a casei, era una structurată, determinantă. Avea limitări, desigur, de care el devine conștient atunci când îi aude vocea la telefon. Și totuși, viața fără limitări s-a dovedit extenuantă, a fost doar o lungă perioadă de consum fizic și emoțional, așa cum ți s-ar întâmpla dacă ai trăi treizeci de ani mutându-te dintr-un hotel în altul. Senzația aceea a lipsei de

permanență, a dezrădăcinării, este cea care îl secătuiește. S-a consumat pe sine, iar și iar, în încercarea de a scăpa de acea senzație, de a-și pune un acoperiș deasupra capului. Și tot timpul vede în depărtare casa lui – soția lui – stând în continuare acolo, neschimbată, dar aparținând acum altcuiva.

Am replicat că modul în care mi-a spus povestea vine să confirme acest lucru, fiindcă nu mi-o pot imagina pe cea de-a doua soție a lui la fel de limpede cum mi-o închipui pe prima. De fapt, nici nu mi se pare credibilă. A fost zugrăvită ca un personaj negativ în ansamblu, însă ce rău făcuse ea de fapt? Niciodată nu se pretinsese a fi o intelectuală, așa cum, de pildă, vecinul meu s-a prefăcut că e bogat, și, cum fusese apreciată exclusiv pentru frumusețea fizică, era firesc – unii ar spune chiar de bunăsimț – să dorească să pună un preț pe această frumusețe. Cât despre Venezuela, cine era el ca să decidă ce ar trebui să știe cineva și ce nu? Existau multe lucruri, sunt sigură de asta, pe care el însuși nu le cunoștea, și ce nu știa nu exista pentru el, așa cum nu exista Venezuela pentru frumoasa lui soție. Vecinul meu s-a încruntat atât de tare, încât niște cute ca acelea ale unui clovn i-au apărut de o parte și de alta a bărbiei.

— Recunosc, a spus el după o pauză, că e posibil să fiu puțin părtinitor în privința acestui subiect.

Adevărul era că nu putea ierta modul în care a doua lui soție se purta cu copiii lui, care-și petreceau vacanțele școlare împreună cu ei doi, de obicei la vechea casă a familiei de pe insulă. Era invidioasă mai cu seamă pe cel mai mare – băiatul –, criticându-i fiecă mișcare. Îl urmărea cu o atenție de-a dreptul obsesivă și întotdeauna îl punea să facă diverse treburi prin casă, învinovățindu-l pentru orice semn de dezordine cât de mic și insistând să-l pedepsească pentru ceea ce ea, și numai ea, considera a fi obraznicie. Odată, vecinul meu se întorsese acasă și constatasese că băiatul fusese închis în pivnițele vaste, ca niște catacombe, care se întindeau pe întreaga lungime a

clădirii - un loc întunecos și sinistru chiar și în zilele cele mai bune, unde el însuși se temuse să intre pe când era copil. Băiatul era întins pe jos, pe o parte, tremurând, și-i spusese că fusese dus acolo fiindcă nu-și luase farfuria de pe masă după ce mâncase. Parcă ar fi întruchipat tot ceea ce era împovărat în rolul ei de soție, ca o încarnare a unei nedreptăți de care ea se simțea apăsată; și, totodată, era dovada vie că nu ea se afla pe primul loc în inima soțului ei și că niciodată n-avea să fie.

Niciodată n-avea să poată înțelege vecinul meu acea nevoie a ei de întâietate, fiindcă, la urma urmei, nu era vina lui că avusese o viață și înainte s-o cunoască pe ea; tot mai mult însă, ea părea hotărâtă să șteargă acel trecut și să-i distrugă pe copii, care erau dovada incontestabilă a existenței lui. Deja la vremea aceea aveau ei înșiși un copil, tot un băiat, însă, departe de a rezolva lucrurile, venirea lui pe lume nu făcuse decât să-i intensifice ei gelozia. Îl acuza că nu-l iubea pe fiul lor la fel de mult pe cât își iubea copiii mai mari; era mereu cu ochii pe el în căutarea unor indicii că i-ar fi favorizat, când, de fapt, ea însăși îl favoriza mai mult decât evident pe fiul lor, de parcă ar fi crezut că acest alt copil avea să-i asigure victoria. Și, într-adevăr, aproape că-și abandonase fiul atunci când venise sfârșitul. Își petreceau vara pe insulă, părinții ei - fotoliile - fiind și ei acolo. Pe atunci vecinul meu ajunsese să țină mult la ei, fiindcă le percepea firea searbădă ca pe o dovadă a caracterului furtunos al fiicei lor. Erau aidoma unui ținut lovit în permanență de tornade: trăiau într-o stare de continuă semidevastare. Soției lui îi intrase în cap ideea că trebuia să se întoarcă la Atena; pe insulă se plictisea - bănuia el - și probabil voia să meargă la petreceri, voia să facă diverse lucruri, se plictisise să-și petreacă toate verile acolo, în mausoleul familial; în plus, părinții ei urmau să ia în scurt timp avionul spre casă din Atena, așa că puteau merge cu toții împreună - susținuse ea -, lăsându-i pe copiii cei mari pe insulă în grija menajerei. Vecinul meu i-a replicat că el nu putea pleca la Atena în momentul acela.

Nu-și putea părași copiii, care aveau să mai stea cu el încă două sau trei săptămâni. Cum s-ar fi putut despărți de ei, când aceea era singura perioadă în care avea dreptul să-i vadă? Ei bine, dacă el nu voia să vină, spusese ea, atunci putea să considere căsnicia lor ca fiind terminată.

Aceasta era de fapt disputa reală: în cele din urmă, i se ceruse să aleagă și desigur că lui i se păruse o alegere imposibilă, cu totul nerațională. Astfel izbucnise o ceartă oribilă, la finalul căreia soția lui, fiul lor și părinții ei se îmbarcaseră pe un vapor și se întorseseră la Atena. Înainte de a pleca, socrul lui se lansase într-o foarte rară incursiune pe tărâmul retoricii și spusese că putea percepe situația din punctul de vedere al ginerei lui. Acela fusese momentul în care vecinul meu îi văzuse pentru ultima dată și cel în care, mai mult sau mai puțin, o văzuse ultima dată pe soția lui, care se întorsese cu părinții ei în Anglia și intentase divorț de acolo. Angajase un avocat foarte bun, astfel că vecinul meu ajunsese pentru a doua oară în viață aproape la sapă de lemn. Vânduse iahtul și cumpărase o bărcuță cu motor care-i reflecta mai fidel starea financiară. Fiul lor revenise însă la el când mama lui își găsisse un aristocrat englez cu o avere în mod demonstrabil uriașă și constatase că băiatul era un inconvenient pentru a doua ei căsnicie, la fel cum copiii vecinului meu fuseseră un inconvenient pentru prima. Acest ultim detaliu constituia, dacă nu o dovadă a integrității fostei lui consoarte, cel puțin una a consecvenței sale.

Prea multe se pierd într-un naufragiu, mi-a spus vecinul meu. Rămân doar fragmente, iar dacă nu le ții bine, marea le va lua și pe ele.

— Și totuși, a adăugat el, eu cred încă în dragoste. Dragostea reclădește aproape orice, iar acolo unde nu reclădește, alină suferința. Dumneata, de exemplu, acum ești tristă, dar dacă ai fi îndrăgostită, tristețea ar dispărea.

Atunci m-am gândit din nou la fiii mei așezați în scăunelele lor și la ceea ce descoperiseră ei - că

nefericirea făcea mingea să vină înapoi, ca prin farmec. În momentul acela avionul s-a lansat în prima fază de coborâre, lină, în întinericul de dedesubt. O voce a început să vorbească în difuzoare; însoțitoarele de zbor și-au reluat mersul înainte și-napoi pe culoar, îndemnând pasagerii să se întoarcă la locurile lor. Vecinul meu mi-a cerut numărul de telefon, în ideea de a lua cina împreună într-o seară, cât timp stăteam eu la Atena.

Povestea despre a doua lui soție m-a nemulțumit, îi lipsea obiectivitatea și se baza prea mult pe extreme, iar caracteristicile morale pe care le atribuia acelor extreme erau în multe cazuri incorecte. Nu e un lucru rău, de exemplu, să fii gelos pe un copil, cu toate că, fără îndoială, este foarte dureros pentru toți cei implicați. Am constatat că nu cred în veridicitatea anumitor informații esențiale – de pildă, că soția lui îl încuiase pe fiu în pivniță – și nici nu eram pe deplin convinsă de frumusețea ei, care de asemenea mi se părea a fi fost greșit atribuită. Dacă nu e rău să fii gelos, cu certitudine nu e rău nici să fii frumos. Realitatea poate fi descrisă ca fiind eternul echilibru dinamic între pozitiv și negativ, dar în povestea lui, cei doi poli deveniseră disociați, fiindu-le atribuite identități distincte și conflictuale. În mod invariabil, relatarea lui puneă anumite persoane – pe narator și pe copiii lui – într-o lumină bună, în vreme ce soția fusese adusă în peisaj doar atunci când era nevoie ca ea să evidențieze o nouă trăsătură detestabilă. Încercările perfide ale naratorului de a lua legătura cu prima lui soție, de pildă, primiseră o aură pozitivă, înțelegătoare, pe când insecuritatea celei de-a doua soții – întemeiată, după cum știm acum – fusese privită ca o mârșăvie inacceptabilă.

Singura excepție o constituia afecțiunea resimțită de narator pentru socrii lui plicticoși și loviți de tornadă – un detaliu dulce-amărui în care pozitivul și negativul își regăsiseră echilibrul. În rest, fusese o poveste care sacrificase adevărul în favoarea dorinței naratorului de a ieși câștigător.

Vecinul meu a râs și a spus că aveam probabil dreptate.

— Părinții rhei s-au certat toată viața lor și niciunul dintre ei n-a câștigat vreodată. Dar, pe de altă parte, niciunul dintre ei n-a dat bir cu fugiții. Copiii sunt cei care au fugit. Fratele meu a avut cinci căsnicii, iar în ziua de Crăciun stă singur în apartamentul lui din Zürich, numărându-și banii și mâncând sandvișuri cu brânză.

— Spuneți-mi adevărul, i-am cerut. Chiar v-a încuiat fiul în pivniță?

Vecinul meu a confirmat din cap.

— Ea a negat asta întotdeauna. A pretins că Takis s-a închis singur acolo, ca să-i facă ei probleme. Dar accept că n-a fost nerezonabil din partea ei să-mi ceară să merg la Atena.

De fapt, nu-mi prezentase povestea în întregime: mama ei se îmbolnăvise, în realitate. Nimic foarte grav, însă trebuia să se interneze în spital pe continent, iar soția lui nu vorbea prea bine limba elenă. El și-a spus că soția lui și tatăl ei aveau să se poată descurca și în lipsa lui. Astfel, remarca finală a socrului a căpătat un aer mai ambivalent decât păruse în prima versiune a poveștii.

Ne strânseserăm deja centurile de siguranță, așa cum ne ceruse vocea din difuzoare, și pentru prima dată am văzut luminile de dedesubt în vreme ce ne continuam coborârea – o vastă pădure de licăriri apărând și dispărând în mod misterios prin întuneric.

— Pe atunci eram tot timpul foarte îngrijorat pentru copiii mei, mi-a mai spus vecinul de scaun. Nu-mi stătea mintea la propriile nevoi sau la ale soției; credeam că ei au cea mai mare nevoie de mine.

Cuvintele lui mi-au amintit de măștile de oxigen care, desigur, nu-și făcuseră apariția în timpul zborului. Și i-am spus că mi se părea un fel de cinism reciproc în faptul că ni se asigurau măști de oxigen pe baza ideii tacite că nu ne vor fi niciodată necesare. Vecinul meu a replicat cu propria constatare, anume că acest lucru e adevărat pentru multe

aspecte ale vieții, însă legea mediilor nu e una pe care merită să-ți bazezi așteptările personale.

II

Am remarcat că, atunci când mergem pe câte un trotuar îngust, Ryan se poziționează întotdeauna pe partea dinspre interior, cât mai departe de traficul nebunesc.

— Am citit statisticile privind accidentele rutiere mortale în Atena, a spus el. Și iau foarte în serios aceste informații. Am față de familia mea datoria să ajung acasă întreg.

Deseori întâlneai câini tolăniți pe asfalt, unii mari, cu blană mițoasă. Ședeau nesimțitori în căldura zilei, immobili cu excepția pieptului care li se ridica alene odată cu respirația. De la distanță păreau niște femei în haine de blană, căzute la beție.

— Cum faci, pășești peste un câine? m-a întrebat Ryan ezitând. Sau îl ocolești?

Mi-a spus că pe el nu-l deranja căldura, de fapt, chiar îi plăcea. Avea impresia că ani întregi de umiditate se uscau acum. Singurul lui regret era acela că așteptase până la patruzeci și unu de ani ca să vină aici, fiindcă i se părea a fi un loc cu adevărat fascinant. Era păcat că soția și copiii lui nu-l puteau vedea și ei, însă era hotărât să nu-și strice experiența cu sentimente de vinovăție. Soția tocmai își petrecuse un weekend împreună cu prietenele ei la Paris, Lăsându-l pe el să aibă grijă de copii; prin urmare, avea toate motivele să creadă că-și câștigase dreptul la această excursie pe cont propriu. Și, ca să fie pe deplin sincer, copiii te cam încetinesc; primul lucru pe care-l făcuse în dimineața asta fusese să urce până pe Acropole înainte ca arșița să devină prea intensă, iar cu ei de mână n-ar fi reușit, nu-i așa? Și chiar dacă ar fi reușit, și-ar fi petrecut tot timpul făcându-și griji în legătură cu insolația și deshidratarea; și chiar dacă ar fi văzut Partenonul înălțându-se ca o coroană șubrezită în alb și auriu, pe fundalul albastru aprins al cerului, nu l-ar fi putut simți, așa cum l-a simțit în dimineața asta, adiind prin crevasele

umbrite ale ființei lui. În timpul urcușului își amintise, din cine știe ce motiv, cum în dormitorul copilăriei lui așternuturile miroseau întotdeauna a mucegai. Dacă deschideai un dulap din casa părinților lui, de cele mai multe ori vedeai apa scurgându-se pe după el. Când plecase din Tralee la Dublin, descoperise, încercând să le scoată, că toate cărțile lui erau înțepenite pe rafturi. Volumele lui Beckett și Synge putreziseră și deveniseră lipicioase.

— Ceea ce sugerează că nu mi-a plăcut foarte mult să citesc, a spus el, așa că acesta nu e un detaliu pe care să-l menționez des.

Nu, nu mai fusese niciodată în Grecia – și nici în vreo altă țară în care soarele era la ordinea zilei. Oricum, soția lui era alergică la el – adică la soare. La fel ca Ryan, crescuse în penumbră și umezeală, iar soarele îi provoca bășici și pete purpurii; nu suporta căldura deloc, căpătând de la ea migrene și stări de greață. În vacanțe duceau copiii la Galway, unde părinții ei aveau o casă, și dacă jinduiau cu disperare să iasă din Dublin, se puteau întoarce oricând la Tralee. În cazul lor, a precizat Ryan, casa e acolo unde ești primit când ai nevoie să te duci. Iar soția lui credea în importanța acestor lucruri, a relațiilor de familie, a prânzurilor de duminică și a copiilor care trebuie să crească avându-i alături pe bunicii materni și paterni deopotrivă – dar dacă ar fi fost după el, probabil că n-ar mai fi trecut vreodată pragul casei părinților lui. Nu că ar fi făcut ceva rău, a insistat, sunt oameni destul de drăguți, doar că lui nu i-ar fi trecut prin minte.

Am ajuns în dreptul unei cafenele cu mese amplasate la umbra unui parasolar vast, iar oamenii așezați la ele aveau un aer superior, nonșalant și vigilent, în vreme ce noi ne târâiam – de neînțeles – prin arșița și agitația străzii. Ryan a zis că s-ar fi oprit să bea ceva; venise aici și mai devreme, la micul dejun, și i se păruse un loc drăguț. Nu era clar dacă voia să stau și eu cu el sau nu. De fapt, formulase fraza cu atâta atenție, încât am avut impresia că

includerea era un lucru pe care voia să-l evite. După aceea l-am studiat ca să-mi lămuresc această caracteristică a lui și am observat că, atunci când alte persoane își făceau planuri, Ryan spunea întotdeauna: „Poate vin și eu mai târziu” sau „Poate ne vedem acolo”, în loc să se decidă pentru o oră și un loc anume. Și îți vorbea despre planurile sale numai după ce făcuse lucrul respectiv. L-am întâlnit o dată întâmplător pe stradă și am remarcat că părul lui, pieptănat pe spate, era ud, așa că l-am întrebat de-a dreptul unde fusese. A recunoscut că tocmai înotase la hotelul Hilton, care avea o piscină exterioară mare; pretinsese că era cazat acolo și făcuse patruzeci de lungimi de bazin alături de plutocrați ruși, oameni de afaceri americani și fete cu trupuri înfrumusețate chirurgical. Era sigur că îngrijitorii piscinei îl urmăriseră, însă niciunul nu îndrăznise să-l ia la întrebări. Dar cum altfel puteai să faci mișcare, s-a întrebat el retoric, în mijlocul unui oraș sufocat de trafic la temperaturi de patruzeci de grade Celsius?

La masă se așezase, la fel ca toți ceilalți bărbați, cu spatele la zid, pentru a avea sub ochi cafeneaua și strada. Eu m-am așezat în fața lui și, fiindcă altceva nu puteam să văd, m-am uitat la el. Preda, la fel ca mine, la școala de vară; de la distanță, părea să fie genul convențional de bărbat arătos, nisipiu, dar de aproape vedeai că e ceva nefiresc în atitudinea lui, de parcă fusese încropit din elemente disparate, astfel că diversele lui părți nu se armonizau bine unele cu celelalte. Avea dinți mari, albi, pe care îi ținea mereu la vedere într-un rânjet ușor, și un trup dezlânat, undeva între musculos și gras, dar capul îi era mic și îngust, cu părul rar, aproape incolor, crescându-i în smocuri dinspre frunte spre creștet și cu gene incolore, acum ascunse în dosul ochelarilor cu lentile întunecate. Sprâncenele îi erau însă negre, drepte și zbârlite. Când a venit chelnerița, și-a scos ochelarii și i-am văzut ochii – două discuri mici de un albastru intens înconjurate de un alb ușor roșcat. Marginile pleoapelor îi erau și ele roșii, de

parcă l-ar fi usturat ori de parcă i le-ar fi ars soarele. A întrebat-o pe chelneriță dacă avea bere iară alcool, iar ea s-a aplecat spre el cu mâna făcută pâlnie la ureche, semn că nu înțelesese. Ryan a luat meniul și l-au studiat împreună.

— Este vreuna dintre aceste beri fără alcool? a rostit apoi lent, parcurgând lista cu degetul și ridicând privirea spre ea.

Fata s-a aplecat mai mult, cercetând locul în care se oprise degetul lui, în timp ce el continua să-i scruteze chipul tânăr și drăguț, încadrat de bucle blonde pe care și le tot dădea pe după urechi. Fiindcă degetul lui arăta spre ceva inexistent, nedumerirea ei s-a prelungit, iar în cele din urmă a declarat că trebuia să-l cheme pe director – moment în care el a închis meniul ca un profesor care și-a încheiat lecția și i-a spus să nu-și facă griji, că va lua totuși o bere obișnuită. Această schimbare de plan a derutat-o și mai mult: meniul a fost redeschis și întreaga lecții.

repetată, iar atenția mea a început să se îndrepte spre oamenii de la celelalte mese și spre stradă, unde mașinile treceau, iar câinii zăceau ca niște grămezi de blană în arșița soarelui.

— M-a servit și dimineață, mi-a spus Ryan după ce chelnerița s-a îndepărtat. Aceeași fată. Sunt oameni frumoși, nu-i așa? Păcat că nu are bere fără alcool. Acasă o poți găsi peste tot.

A adăugat că încerca serios s-o ia mai ușor cu băutul; în ultimul an se lansase într-o cură de sănătate, mergând zilnic la sală și mâncând salate. Lăsase situația s-o ia nițel la vale când i se născuseră copiii și, oricum, în Irlanda era greu să te menții sănătos: întreaga cultură a locului milita împotriva acestui lucru. În tinerețea petrecută în Tralee fusese obez, la fel ca mulți alții de acolo, inclusiv părinții și fratele lui mai mare, pentru care chipsurile constituiau și acum una dintre mesele principale ale zilei. Avusese și o serie de alergii, eczeme și astm, pe care, fără nicio îndoială, regimul alimentar al familiei lui nu le combătea

deloc. La școală, când era copil, era obligat să poarte pantaloni scurți și ciorapi trei sferturi din lână, care i se lipeau groaznic de eczema de pe picioare. Încă își amintea cum și-i scotea seara la culcare și cum jumătate din pielea de pe picioare i se jupuia odată cu ei. În ziua de azi, ți-ai duce imediat copilul la dermatolog sau la un homeopat, dar pe atunci trebuia să suporti și gata. Când avea probleme respiratorii, părinții îl duceau să stea în mașină. Cât despre greutate, a adăugat el, rareori te uital la tine însuși dezbrăcat – și, de fapt, la oricine altcineva. Își amintea sentimentul de înstrăinare față de propriul corp, pe care-l avea în mediul umed, încărcat de spori, al casei, plămânii încărcăți și pielea iritată, venele pline de grăsimi și de zaharuri, carnea durdulie în hainele inconfortabile. În adolescență fusese timid și sedentar, evitând orice expunere fizică. Pe urmă însă, petrecuse un an în America, la un program de scriere creativă, și descoperise că, printr-un efort de voință, își putea schimba complet aspectul. În campus erau o piscină și o sală de sport, iar la bufet, mâncăruri de care nu auzise niciodată până atunci – germenii de plante, soia și cereale integrale; în plus, era înconjurat de oameni pentru care ideea de transformare a propriei persoane era literă de lege. Asimilase întregul concept aproape peste noapte: el însuși putea să decidă cum anume voia să fie, pentru a fi apoi exact așa. Nimic nu era hotărât dinainte; sentimentul acela al predestinării și al damnării care atârnase toată viața asupra lui ca un lîțoliu putea rămâne acum în urmă, în Irlanda. Prima dată când se dusese la sală văzuse o fată superbă exersând la un aparat în timp ce citea dintr-o carte voluminoasă de filosofie așezată pe un suport în fața ei – și abia dacă-și crezuse ochilor. Constatase apoi că toate aparatele din sala respectivă aveau asemenea suporturi de carte. Cel pe care exersa să se numea stepper și simula urcatul scărilor. De atunci îl folosisese și el la fiecare ședință de antrenament, mereu cu o carte deschisă în față, fiindcă imaginea acelei fete – pe care, spre considerabila lui dezamăgire, n-o mai

văzuse niciodată după aceea - îi rămăsese bine fixată în minte, în cursul anului urcase probabil kilometri de trepte fără să se deplaseze din loc, iar aceasta era imaginea pe care o internalizase - nu doar pe cea a fetei, ci și pe cea a scării imaginare și a lui însuși urcând-o la nesfârșit cu o carte atârnată în fața ochilor, aidoma unui morcov înaintea măgarului. Urcarea acelei scări era efortul pe care trebuia să-l facă pentru a se detașa complet de locul din care venise.

Perioada petrecută în America fusese, a subliniat el, mai mult decât un simplu noroc: acesta era episodul definitoriu al vieții lui, iar gândul la cum ar fi fost și ce ar fi făcut în lipsa acelui episod îl speria oarecum. Preparatorul de engleză de la colegiul din Dublin fusese cel care-i vorbise despre programul de scriere creativă și-l încurajase să-și depună candidatura. Când primise răspunsul, absolvise deja colegiul și se întorsese la Tralee, unde locuia în casa părinților, lucra la o fabrică de prelucrare a cărnii de pui și avea o aventură cu o femeie mult mai vârstnică decât el, mamă a doi copii pentru care, nu se îndoia Ryan, spera ca el să joace rolul de tată. Scrisoarea îl înștiința că-i fusese oferită o bursă pe baza mostrei trimise, urmând ca în anul al doilea să plătească taxele de școlarizare, dacă dorea să obțină calificarea de profesor. Patruzeci și opt de ore mai târziu era deja îmbarcat în avion, având cu sine doar câteva cărți și hainele de pe el. Părăsea pentru prima dată în viață arhipelagul britanic, fără să aibă idee încotro mergea; știa doar că se afla printre nori, în ceea ce-i părea a fi raiul.

Din întâmplare, a continuat el, fratele lui plecase în America aproximativ în aceeași perioadă. Niciodată nu avuseseră prea multe să-și spună unul altuia, iar pe atunci el abia avea habar despre planurile lui Kevin, dar dacă se gândea acum, își dădea seama că fusese o coincidență interesantă - excepție făcând faptul că pe fratele lui nu norocul îl trimisese peste ocean. Kevin se înrolase în Infanteria Marină americană și, cam pe când Ryan exersa

pe stepper, începuse și el să dea jos grăsimea de Tralee în tabăra de instrucție. N-ar fi fost exclus ca fratele lui să fi locuit pe aceeași stradă, cu toate că America era o țară mare și deci probabilitatea ar fi fost foarte mică. Și sigur că slujba lui implica numeroase deplasări, a adăugat Ryan evaziv. Printr-o altă coincidență, ambii frați se întorseseră în Irlanda trei ani mai târziu și se întâlniseră în camera de zi a părinților, amândoi supli acum și în formă – Ryan cu o diplomă de profesor, un contract pentru o carte și o iubită balerină, iar Kevin cu un trup grotesc tatuat și o problemă mintală care-l împiedica să mai fie stăpân pe proprii viață. Scara aceea imaginară nu doar urca, după toate aparențele, ci și cobora: Ryan și fratele lui ajunseseră să facă parte din două clase sociale distincte și, în vreme ce Ryan se dusesse la Dublin și acceptase un post la universitate, Kevin revenise în dormitorul jilav al copilăriei lor, unde rămăsese de atunci, cu excepția câte unei internări în vreo instituție de boli mintale, când și când. Interesant era, a precizat Ryan, că părinții lor se mândriseră cu realizările lui profesionale tot atât cât se învinovățiseră pentru problemele lui Kevin, adică foarte puțin. Încercaseră să scape de fratele lui internându-l permanent, însă medicii îl tot trimiteau înapoi, ca pe un măr stricat. Și totuși, nutreau un vag dispreț la adresa lui Ryan, scriitorul și cadrul universitar care locuia acum într-o casă frumoasă în Dublin și se pregătea să se însoare – nu cu balerina, ci cu o tânără irlandeză, o fostă iubită din facultate de dinaintea plecării în America. Ce învățase Ryan din toate acestea? Că eșecurile se tot repetă, în vreme ce succesele sunt un lucru de care trebuie să te convingi permanent.

Ochii lui albaștri, înguști, s-au oprit asupra tinerei chelnerițe care se apropia prin penumbră cu băuturile noastre.

— Hai să fugim împreună! i-a spus când fata s-a aplecat să-i așeze paharul pe masă.

Am crezut că-l auzise, însă el apreciasse situația

corect: atitudinea ei superbă, statuară, a rămas imperturbabilă.

— Ce oameni! a murmurat Ryan încă privind-o în vreme ce ea se îndepărta.

M-a întrebat apoi dacă țara îmi era cât de cât cunoscută și i-am răspuns că mai venisem aici în urmă cu trei ani, într-o vacanță oarecum fatidică, împreună cu copiii mei.

— Sunt oameni frumoși, a repetat el.

În opinia lui, această realitate nici nu era greu de explicat, dacă ții seama de climă, de modul de viață și, sigur, de dieta lor. Când te uiți la irlandezi, vezi secole de ploi. și de cartofi putrezi. El, unul, încă trebuia să-și reprime senzația aceea de carne contaminată; era prea greu să te simți curat în Irlanda, așa cum se simțise în America sau așa cum te simțeai aici. L-am întrebat de ce se întorsese după ce-și terminase masteratul și mi-a zis că avusese mai multe motive, deși niciunul imperios. Doar că toate laolaltă fuseseră suficiente pentru a-l îndemna să revină. Unul dintre ele era tocmai ceea ce-i plăcuse inițial în America, anume senzația că acolo nimeni nu venea de undeva. Adică, s-a corectat el, sigur că fiecare trebuie să vină de undeva, însă nu exista senzația aceea a orașului natal așteptând să te revendice, sentimentul acela al predestinării de care se eliberase ca printr-un miracol atunci când se înălțase prima oară deasupra plafonului de nori. Colegii lui insistaseră mult pe tema originii lui irlandeze, iar el constatare că le cânta în strună, vorbind cu accent și așa mai departe, până când aproape se convinsese singur că faptul de a fi irlandez era o identitate în sine. La urma urmei, ce altă identitate avea el oare?

Ideea de a nu proveni de undeva îl speria puțin; începuse să se simtă nu blestemat, ci binecuvântat, începuse aproape să nutrească iarăși acel sentiment al predestinării, sau cel puțin să-l perceapă într-o lumină diferită. Cât despre scris și întregul concept al durerii transmutate, acestea aveau drept osatură Irlanda, trecutul

lui în Tralee. Dintr-odată, avusese impresia că nu va putea face față anonimității intrinseci a Americii. Pentru a fi pe deplin sincer, nu fusese cel mai talentat student din programul acela - nu avea nicio problemă în a recunoaște asta -, unul dintre motive fiind anonimitatea pe care colegii lui trebuiau s-o înfrunte, spre deosebire de el. Lipsa unei identități în care să te retragi te ajută să fii un scriitor mai bun, nu-i așa? Fiindcă percepi lumea cu ochi mai puțin tulburi. Iar în America el fusese mai irlandez decât fusese vreodată acasă.

Începuse să privească Dublinul așa cum îl văzuse cu ochii minții în copilărie, cu universitari pe biciclete plutind pe străzi ca niște lebede negre în robele lor închise la culoare. Era oare posibil să se fi perceput pe el însuși cu atâția ani înainte? O lebadă neagră plutind prin orașul protejat, liberă între zidurile lui, nu versiunea americană a libertății, vastă, plată și nemărginită ca o prerie. Se întorsese învăluit într-o aură de glorie moderată, cu slujba lui de profesor, cu balerina și contractul pentru carte. Balerina plecase înapoi acasă la ea șase luni mai târziu, iar cartea - una de povestiri, bine primită de cititori - a rămas până astăzi singura lui lucrare publicată. Încă ține legătura cu Nancy - de fapt, au vorbit chiar ieri pe Facebook. Nu mai dansează, a devenit psihoterapeut între timp, deși, sincer să fie, este ea însăși puținel sărită de pe fix. Locuiește cu mama ei într-un apartament în New York și, chiar dacă are patruzeci de ani, Ryan își spune că e tot neschimbată, că e aproape la fel ca atunci când avea douăzeci și trei. El, pe de altă parte, cu soția și copiii lui, cu casa din Dublin, e cu totul alt om din toate punctele de vedere. Oprită din creștere, așa o consideră uneori, dând dovadă de o anume răutate. De fiecare dată îl întreabă dacă a mai scris vreo carte, iar lui Ryan îi vine s-o întrebe și el - deși sigur că n-ar face-o niciodată - dacă ea trăiește totuși cu adevărat.

Cât despre povestiri, încă îi plac, încă le ia și le mai citește din când în când. Sunt incluse în diverse antologii;

de curând, agentul lui a vândut drepturile de publicare unei edituri din Albania. Dar într-un fel e ca și când te-ai uita la fotografii vechi cu tine însuși. Vine un moment în care datele trebuie actualizate, fiindcă ai lăsat în urmă prea multe legături cu cel care ai fost cândva. Ryan nu știe bine cum s-a întâmplat, știe doar că nu se mai recunoaște în povestirile acelea, deși își amintește senzația explozivă pe care a avut-o când le-a scris, ceva se acumulase în el și se împingea cu o forță irezistibilă, cerând să se nască. De atunci n-a mai avut niciodată senzația aceea; aproape că-i vine să creadă că pentru a rămâne scriitor va trebui s-o ia de la capăt, să devină scriitor, deși la fel de bine ar putea să devină astronaut sau fermier. Parcă nu-și poate aminti ce anume l-a împins către cuvinte atunci, cu atâția ani în urmă, și totuși cuvintele sunt încă instrumentul lui de lucru.

— Cred că e oarecum ca o căsnicie, mi-a spus el. Construiești o structură într-o perioadă de o intensitate care nu se mai repetă niciodată. E baza convingerilor tale și uneori îți trezește îndoielile, dar n-o renegi nicio clipă, fiindcă prea multe în viața ta sunt clădite pe ea. Deși tentația poate fi uriașă, a adăugat el când tânăra chelneriță a trecut pe lângă masa noastră. Probabil că l-am privit dezaprobat, fiindcă a precizat: Soția mea e cu ochii după bărbați atunci când iese în oraș cu prietenele ei. Aș fi dezamăgit dacă n-ar face-o. Uită-te bine, asta îi spun mereu. Vezi ce mai e în jur. Iar ea mă îndeamnă la fel: „Dă-i înainte, uită-te cât vrei”.

Mi-am amintit de o seară pe care o petrecusem într-un bar, acum câțiva ani, cu un grup de oameni printre care era și un cuplu căsătorit pe care nu-l cunoșteam. Femeia se tot uita în jur și găsea fete atrăgătoare, atrăgându-i apoi atenția soțului asupra lor; ședea la masă și discutau despre trăsăturile diverselor fete, iar dacă n-aș fi surprins grimasa de acută disperare de pe chipul femeii într-un moment când credea că n-o privește nimeni, aș fi crezut că activitatea era plăcută pentru amândoi.

El și soția lui aveau un parteneriat solid, mi-a spus Ryan. Se ocupau împreună de casă și de copii; soția nu era nicidecum o martiră, așa cum fusese mama lui. Pleca singură în vacanțe împreună cu prietenele și se aștepta ca el să aibă grijă de gospodărie în lipsa ei; când își acordau unul altuia diverse libertăți, porneau de la ideea că fiecare va avea parte de ele la rândul său.

— Nu mă deranjează deloc dacă pare puțin cam prea calculat. Viața de familie și organizarea gospodăriei seamănă în bună măsură cu gestionarea unei afaceri. E preferabil ca fiecare să fie sincer de la început cu privire la nevoile sale, astfel încât să nu se simtă exclus la un moment dat.

Pe masă, telefonul meu a scos un sunet. Era un mesaj de la fiul meu: „Unde mi-e racheta de tenis?” – Nu știu cum e în cazul tău, a continuat Ryan, dar mie familia și munca la universitate nu-mi lasă timp de scris. Mai ales ultima: activitatea didactică te vlăguiește. Și atunci când am o săptămână doar pentru mine, o petrec predând cursuri suplimentare, ca acum, pentru bani. Dacă e să aleg între a achita ipoteca și a scrie o povestire care va vedea lumina tiparului doar în cine știe ce revistă literară... știu că pentru unii oameni asta este o necesitate, sau așa afirmă ei, dar în cazul multora cred că mai degrabă le place viața de scriitor, le place să spună că asta sunt ei, scriitori. Nu zic că mie nu-mi place, dar pentru mine nu e musai. Ca să fiu sincer, mai degrabă aș scrie un thriller. Aș lua urma banilor adevărați; vreo doi studenți de-ai mei au apucat pe calea asta, știi, au scris cărți de larg consum, dintre care unele s-au vândut ca pâinea caldă. De fapt, soția mea a pus punctul pe i: „Nu tu i-ai învățat cum să facă asta?” Evident că nu înțelege complet procesul, dar într-un fel are dreptate. Și știu bine că scrisul are nevoie de tensiune, tensiune între ce-i înăuntru și ce-i în exterior. Tensiune superficială, nu așa se spune? Și nici n-ar fi un titlu rău, nu?

S-a rezemat de spătarul scaunului, privind meditativ

spre stradă. Mă întrebam dacă se hotărâse deja ca *Tensiune superficială* să fie titlul thrillerului său, când a reînceput să vorbească:

— În orice caz, când mă gândesc la circumstanțele care m-au determinat să scriu *întoarcerea acasă*, îmi dau seama că n-are rost să încerc să revin la ele, fiindcă n-aș mai putea. N-aș mai putea niciodată să reproduc în mine tensiunea aceea: viața te împinge într-o direcție, iar tu tragi în alta, de parcă ai fi în dezacord cu propriul destin, ca și când cine ești nu concordă cu cine zic ei că ești. Sufletul întreg ți se revoltă, a adăugat el și și-a golit paharul de bere dintr-o înghițitură. Împotriva a ce mă revolt eu acum? Împotriva a trei copii, o ipotecă și o slujbă de care m-am cam săturat.

Telefonul mi-a sunat din nou, era un mesaj de la vecinul meu de scaun din avion: se gândea să iasă cu barca și se întreba dacă nu voiam să merg și eu să înotăm. Putea veni să mă ia de la apartamentul meu, cam într-o oră, urmând să mă aducă tot el înapoi. M-am gândit la propunerea lui în vreme ce Ryan povestea mai departe:

— Ce-mi lipsește este disciplina în sine. Într-un fel, nu-mi pasă ce anume scriu - vreau doar să simt din nou că trupul și mintea îmi funcționează sincron, știi ce vreau să zic?

În timp ce el vorbea, am văzut scara aceea imaginară înălțându-se în fața lui încă o dată, întinzându-se până când piere din vedere; și pe el urcând-o, cu o carte suspendată ispititor în fața lui. Zona de umbră se retrăsese, iar lumina orbitoare a străzii avansase, astfel că ne aflam acum aproape la interfața celor două. Cum asaltul căldurii îmi ajunsese în spate, mi-am tras scaunul mai mult spre masă.

— Când ajungi într-o asemenea situație, îți faci timp pentru asta, nu-i așa? a continuat Ryan. Așa cum lumea își face timp pentru aventuri romantice. La urma urmei, nu auzi pe nimeni spunând că vrea o aventură, dar că nu găsește timp pentru ea - am dreptate? Oricât de ocupat ai

fi, oricâți copii și oricâte angajamente ai avea, dacă pasiunea există, îți găsești și timp. Acum doi ani am primit un concediu sabatic de șase luni – șase luni întregi doar ca să scriu – și știi ce-am făcut? M-am îngrășat cu cinci kilograme și mi-am petrecut aproape tot timpul plimbând copilul prin parc. N-am scris nici măcar o pagină. Așa e cu scrisul: când faci loc pentru pasiune, pasiunea nu vine. În cele din urmă, ajunseseam să-mi doresc cu disperare să mă întorc la serviciu, doar ca să iau o pauză de la treburile casnice. Dar mi-am învățat lecția atunci, fără îndoială.

M-am uitat la ceas; drumul până la apartament dura un sfert de oră, așa că trebuia să plec. Mă întrebam ce să iau cu mine pentru plimbarea cu barca, dacă să-mi pun în bagaj și o carte de citit și cât de cald sau de răcoare avea să fie. Ryan o urmărea pe chelneriță pășind când la umbră, când la soare, mândră și dreaptă, cu buclele părului complet imobile. Mi-am pus lucrurile în geantă și m-am tras spre marginea scaunului, gest care a părut să-i atragă atenția. A întors capul spre mine.

— Dar tu lucrezi la ceva?

III

Apartamentul îi aparținea unei femei pe nume Clelia, care plecase din Atena pe durata verii. Se afla pe o stradă îngustă, ca o crevasă întunecată, mărginită de clădiri pe ambele părți. Pe colțul opus intrării era o cafenea cu o pergolă vastă ce umbrea mesele, la care erau întotdeauna câțiva oameni așezați. Vitrina laterală, care dădea spre trotuarul îngust, era complet acoperită de o fotografie cu alți oameni stând afară la mese, creându-se astfel o foarte convingătoare iluzie optică. Se vedeau o femeie râzând cu capul dat pe spate în vreme ce ducea ceașca de cafea la buzele date cu ruj și un bărbat aplecat peste masă spre ea, arătos și bronzat, cu degetele pe încheietura mâinii ei și cu zâmbetul stingher al cuiva care tocmai a spus ceva amuzant. Fotografia era primul lucru pe care-l zăreai când ieșeai din clădirea Cleliei. Personajele din ea erau puțin mai mari decât oamenii în carne și oase și, pentru o clipă,

când pășeai afară din apartament, ți se păreau teribil de reale. Imaginea lor îți copleșea pentru moment simțul realității, astfel că, preț de câteva secunde tulburătoare, chiar credeai că oamenii erau mai mari, mai fericiți și mai frumoși decât îi știai tu.

La apartamentul Cleliei, situat la ultimul etaj al clădirii, se ajungea pe o scară de marmură cotită, care trecea prin fața apartamentelor de la celelalte etaje. Urcai trei paliere și lăsați în urmă trei uși ca să ajungi la cea a Cleliei. Jos, în hol, era mai răcoare și mai întuneric decât în stradă, însă din cauza ferestrelor de la etajele superioare, pe măsură ce urcai, spațiul devenea mai cald și mai luminos. În fața apartamentului Cleliei, chiar sub acoperiș – și cu efortul urcușului –, atmosfera era aproape sufocantă. Totuși, aveai și senzația că ai ajuns într-un loc intim, fiindcă scara de marmură se sfârșea acolo și nu mai aveai unde să te duci. Pe palier, lângă ușă, Clelia așezase o sculptură voluminoasă lucrată din lemn aduse de mare, abstractă ca formă, prezența acestui obiect – în vreme ce palierele de la celelalte etaje erau complet goale – confirmând faptul că aici nu ajungeau decât Clelia și cunoscuții ei. Pe lângă sculptură, mai era acolo un fel de cactus într-un ghiveci din pământ roșiatic, iar o decorațiune – o amuletă din fire colorate împletite – atârna de ciocânelul din alamă al ușii.

Clelia era scriitoare și își pusese apartamentul la dispoziția școlii de vară, pentru uzul autorilor veniți în Atena, cu toate că erau pentru ea niște necunoscuți. Și, din anumite caracteristici ale apartamentului, reieșea limpede că pentru ea scrisul era o profesie demnă de cea mai mare încredere și de respect. În dreapta șemineului se afla o arcadă largă prin care se putea ajunge în biroul ei – o încăpere pătrată, retrasă, cu un birou masiv din lemn de cireș și un scaun pivotant din piele orientate în direcția opusă ferestrei. Pe lângă numeroasele cărți, în cameră se aflau mai multe machete de ambarcațiuni din lemn vopsit, prinse pe perete. Erau foarte sofisticate și splendid

realizate, până la colacii de parăminiaturali și instrumentele de bord minuscule pe punțile lustruite, iar cele mai mari aveau vele albe aranjate în forme curbate atât de complexe, încât chiar părea că vântul suflă în ele. Când priveai mai îndeaproape, observai că pânzele erau prinse de numeroase corzi de o asemenea finețe încât erau aproape invizibile, corzile fiind cele care le fixau în acele forme desăvârșite. Doi pași erau suficienți pentru a trece de la impresia vântului care umfla velele la sesizarea încrengăturii de corzi fine – o metaforă prin care Clelia, sunt sigură, a dorit să illustreze relația dintre iluzie și realitate, deși probabil că nu s-a așteptat ca oaspeții ei să facă un pas mai aproape, așa cum făcusem eu, și să întindă mâna ca să atingă pânza albă, care nu era de fapt pânză, ci hârtie, surprinzător de uscată și de friabilă.

Bucătăria Cleliei era suficient de funcțională pentru a transmite clar mesajul că nu petrecea mult timp acolo: un dulap era plin în întregime cu sortimente esoterice de whisky, altul, cu obiecte relativ inutile – un set de fondue, un vas pentru pește la cuptor, o presă de ravioli – aflate încă în cutiile lor, iar alte două erau goale. Dacă ai fi lăsat fie și o singură firimitură de pâine pe blat, șiruri de furnici ar fi apărut din variate direcții și s-ar fi repezit la ea ca lihnite. Fereastră bucătăriei dădea spre spatele altor clădiri, cu țevăria și cu frânghiile lor de întins rufe. Încăperea în sine era mică și întunecată. Totuși, nu exista un obiect de care să ai cu adevărat nevoie și care să nu fie acolo.

În camera de zi se afla formidabila colecție de discuri cu muzică clasică a Cleliei. Combina ei hi-fi era formată dintr-o serie de cutii negre cu aspect banal și dimensiuni deloc impunătoare care nu te pregăteau câtuși de puțin pentru amploarea enormă a sunetelor produse. Clelia prefera simfoniile: avea operele simfonice complete ale tuturor compozitorilor importanți. Puteai constata existența unei prejudecăți clare împotriva acelor piese care glorificau vocea sau instrumentul solo; muzica de pian

era foarte slab reprezentată, iar opera era inexistentă, cu excepția lui Janáček, ale cărui lucrări erau reunite într-un set complet. Nu eram sigură că eu aș alege să ascult simfonie după simfonie, așa cum nu aș petrece o după-amiază citind *Encyclopaedia Britannica*, și mi-am spus că pentru Clelia ele reprezentau probabil același lucru, un fel de obiectivitate care se conturează atunci când accentul se pune pe suma elementelor umane, individualul fiind estompat. Era, poate, o formă de disciplină, aproape un ascetism, o negare temporară a sinelui și a mesajelor lui – în orice caz, simfoniile, plasate în rânduri strânse, erau predominante acolo. Când puneai un disc în combină, apartamentul părea instantaneu să se mărească de zece ori pentru a cuprinde un întreg ansamblu orchestral, cu alămuri, coarde și așa mai departe.

Dormitoarele Cleliei, două la număr, erau surprinzător de spartane. Erau încăperi mici, ca niște cutii, ambele zugrăvite în bleu. Într-unul erau două paturi suprapuse, iar în celălalt, un pat dublu. Cele suprapuse arătau limpede că Clelia nu avea copii, fiindcă prezența lor într-o cameră care nu aparținea unui copil părea să sugereze ceva ce altfel ar fi fost uitat. Altfel spus, paturile suprapuse simbolizau ideea de copii la modul general, nu cea a unui copil anume. În celălalt dormitor, un perete întreg era ocupat cu dulapuri cu oglinzi, în care nu m-am uitat deloc.

În centrul apartamentului se afla un spațiu mare, un hol în care convergeau ușile tuturor încăperilor. Acolo, așezată pe un pedestal, trona statuia din teracotă smălțuită a unei femei. Era mare, de aproape un metru înălțime – chiar mai mult, dacă includeai și pedestalul –, iar femeia respectivă era imortalizată într-o atitudine frapantă, cu fața ridicată și brațele pe jumătate înălțate, cu palmele deschise. Purta o rochie antică vopsită în alb, iar fața îi era rotundă și plată. Uneori părea gata să rostească ceva, alteori părea cuprinsă de disperare. Câteodată lăsa impresia că oferă un soi de binecuvântare. Veșmântul alb

devenea luminescent în orele crepusculului. Treceai pe lângă ea des, când intrai dintr-o cameră în alta, și totuși era surprinzător de ușor să uiți că se afla acolo. Silueta ei albă, cu mâinile ridicate și cu fața lată a cărei expresie se schimba rapid, îți părea de fiecare dată puțin neașteptată. Spre deosebire de oamenii din vitrina cafenelei de la parter, femeia din teracotă făcea realitatea să pară, pentru un moment, mai restrânsă și mai profundă, mai intimă și mai dificil de articulat.

Apartamentul avea o terasă exterioară vastă, care se întindea pe întreaga lățime a fațadei. De acolo, mult deasupra asfaltului, se vedeau acoperișurile din jur cu muchiile lor frânte, cărămizii, iar mai departe se zăreau dealurile încetoșate din suburbii. Dincolo de hăul străzii se aflau ferestrele și terasele apartamentelor de vizavi. Câteodată, un chip apărea la una sau alta dintre ferestre. O dată, un bărbat a ieșit pe terasa apartamentului său și a aruncat ceva peste margine. O tânără a apărut în urma lui și s-a uitat peste balustradă, la obiectul aruncat. Terasa Cleliei era înverzită, cu numeroase plante mari, încâlcite, în vase de teracotă printre care erau atârâte mici felinare din sticlă; în mijloc se aflau o masă lungă din lemn și multe scaune, în care mi-i puteam imagina pe prietenii și colaboratorii Cleliei șezând în serile fierbinți. Era umbrită de o viță uriașă în care, stând într-o dimineață la masă, am observat un cuib. Fusese construit într-o bifurcație a tulpinilor dure și noduroase. În el ședea o pasăre, o turturea gri-pal; de fiecare dată când mă uitam, fie zi, fie noapte, tot acolo era. Capul ei mic, sur, cu ochii ca două mărgele negre, se rotea de colo colo frenetic, și totuși, oră de oră, turtureaua rămânea locului. O dată am auzit un foșnet sonor deasupra capului și, când am ridicat privirea, am văzut-o stând în picioare. Și-a strecurat capul prin bolta de frunze și s-a uitat în jur, spre acoperișuri. Apoi, cu un zvâcnet al aripilor, dusă a fost. Am privit-o zburând peste stradă și apoi, cu un ocol, coborând pe acoperișul de vizavi. A stat acolo o vreme, uguind, iar pe urmă s-a întors

și s-a uitat spre locul din care venise. Odată ce l-a zărit, și-a întins din nou aripile, a zburat înapoi și, cu un alt foșnet, și-a reluat locul în cuib.

M-am plimbat de ici-colo prin apartament, studiindu-l. Am deschis câteva dulapuri și sertare. Totul era foarte ordonat. Fără ascunzători și iară harababură: obiectele erau în locurile potrivite, nimic nu lipsea. Există un sertar pentru papetărie și instrumente de scris, unul pentru echipamente de computer, un altul pentru hârti și ghiduri, un fișet cu hârtii meticuloș aranjate. Mai erau un sertar cu obiecte de prim ajutor și altul pentru lipici și bandă adezivă. Un dulap pentru materiale de curățenie și unul pentru unelte. Sertarele vechiului birou oriental din camera de zi erau goale și miroseau a praf. Am continuat să caut ceva, un indiciu, ceva putrezind sau înmulțindu-se, un strat de mister, de haos sau de scandal, dar n-am găsit nimic. Am intrat în birou și am atins vechele fragile.

IV

Vecinul meu din avion era cu vreo treizeci de centimetri mai scund decât mine și de două ori mai voluminos; cum îl văzusem doar așezat, mi-a fost greu să fac o asocieră între aceste dimensiuni și caracterul lui. Cel care m-a ajutat să mă orientez a fost nasul aidoma unui plisc, străjuit de arcadele proeminente, care îi confereau înfățișarea ușor zeflemitoare a unei păsări marine, încununate cu creasta de păr alb-argintiu. Chiar și așa, am avut nevoie de un moment pentru a-l recunoaște, așa cum stătea în umbra intrării în clădirea de vizavi de apartament, îmbrăcat în bermude bej închise și cămașă în carouri roșii, perfect călcată. Silueta lui era marcată de diverse accente din aur – un inel gros pe degetul mic, un ceas masiv din aur, o pereche de ochelari pe un lănișor de aur la gât și chiar o scântie aurie când zâmbea, imediat observabilă –, deși nu remarcasem niciunul dintre aceste detalii în timpul conversației noastre din avion, cu o zi înainte. Într-un fel însă, întâlnirea aceea fusese imaterială: sus, deasupra lumii, obiectele nu mai au prea multă

importanță, iar deosebiriile sunt mai puțin sesizabile. Realitatea materială a vecinului meu, care până atunci păruse atât de eterică, devenise concretă aici, jos, și drept rezultat omul părea mai degrabă un necunoscut, ca și când contextul ar fi fost în sine un fel de încarcerare.

Eram sigură că mă văzuse înainte să-l observ eu, însă a așteptat să-i fac semn cu mâna ca să mă salute. Părea agitat. Se tot uita în stânga și-n dreapta pe stradă, unde un vânzător de fructe striga alene de după căruciorul plin cu piersici, căpsune și felii de pepene care păreau să râdă în căldură. Fața lui a căpătat o expresie de plăcută surprindere când am traversat strada spre el. M-a sărutat uscat și ușor bâjbâit pe obraz.

— Ai dormit bine? m-a întrebat.

Era aproape ora prânzului și umblasem toată dimineața, dar intenția lui părea să fie aceea de a crea o sferă de intimitate în care cunoașterea noastră reciprocă să fie un proces continuu, lăsând impresia că nu mi se întâmplase nimic din ajun, când ne luaserăm rămas-bun la coadă la taxiuri de la aeroport. De fapt, dormisem foarte puțin în micul dormitor albastru. Pe peretele opus patului era un tablou înfățișând un bărbat cu o pălărie de fetru care râdea cu capul dat pe spate. Bărbatul nu avea față, ci doar un oval gol, în mijlocul căruia se căsca hăul zâmbitor al gurii. Am tot așteptat ca ochii și nasul să devină vizibile pe măsură ce camera se lumina, dar acest lucru nu s-a petrecut.

Vecinul meu a spus că-și lăsase mașina parcată chiar după colț și, după o scurtă ezitare, mi-a pus o mână pe spate pentru a mă îndruma în direcția corectă. Avea mâini foarte mari care aminteau cumva de niște gheare acoperite cu păr alb. Îi era teamă că nu voi avea o părere bună despre mașina lui, mi-a mărturisit. Se gândea că-mi imaginasem ceva mult mai grandios și, dacă așa stăteau lucrurile, se simțea jenat, dar el nu pune mare preț pe mașini. Oricum, pentru a se deplasa în Atena constatase că exact de asta avea nevoie. Dar niciodată nu poți ști la ce se

așteaptă ceilalți, a continuat el; spera că nu voi fi dezamăgită, asta era tot. Am ajuns la mașină, care era mică și curată, deloc ieșită din comun, și am urcat în ea. Barca era amarată în lungul coastei, la vreo patruzeci de minute distanță. O ținuse cândva într-un port mult mai aproape de oraș, însă costurile de staționare erau foarte mari, așa că în urmă cu doi ani hotărâse s-o mute. Când l-am întrebat unde era casa lui în raport cu centrul, a schițat un gest vag spre geamul lateral și a spus că era cam la o jumătate de oră de locul în care ne aflam.

Intraserăm pe șoseaua cu șase benzi pe care traficul curgea în viteză, într-o căldură și un zgomot de nesuportat. Geamurile mașinii erau deschise, iar vecinul meu conducea cu o mână pe volan și cu cealaltă rezemată de marginea portierei, astfel că mâneca îi flutura sălbatic în curentul de aer. Era un șofer dezordonat, trecând de pe o bandă pe alta și întorcându-și complet fața de la drum în timp ce vorbeam, așa că stopurile celorlalte mașini se apropiiau fulgerător de parbrizul nostru înainte ca el să le observe. Speriată, mă uitam la terenurile și parcelele prăfuite care luaseră acum locul clădirilor masive din centru. După ce am traversat o intersecție în pantă, în vuietul claxoanelor și hurelul motoarelor, cu lumina soarelui bătându-ne în parbriz și mirosul de benzină, asphalt și canal năvălind prin geamurile deschise, pentru un timp am mers în paralel cu un bărbat pe scuter, având în spate un băiețel de cinci sau șase ani. Copilul se ținea de mijlocul lui cu ambele mâini. Părea foarte mic și vulnerabil, între gardul de protecție de pe margine și mașinile și camioanele uriașe ce treceau în viteză la numai câțiva centimetri de el. Era îmbrăcat doar cu pantaloni scurți și o vestă, iar în picioare avea șlapi; i-am privit pe geam membrele arămii, neprotejate, și părul auriu ce-i flutura în vânt. Apoi șoseaua a cotit și a început să coboare, și deodată am văzut marea, de un albastru orbitor dincolo de o pârlăgă verzui-cafenie presărată cu clădiri joase părăsite, drumuri neterminate și schelete ale caselor lăsate de izbeliște, unde copaci piperniciți creșteau

prin ferestrele fără geamuri.

— Am fost însurat de trei ori, mi-a spus vecinul meu în timp ce mașinuța cobora coasta dealului spre marea scânteietoare.

Era conștient că în avion îmi povestise numai despre două, dar venise astăzi aici făgăduindu-și să fie sincer. Avusese trei căsnicii și trei divorțuri.

— Sunt un adevărat dezastru.

Mă gândeam ce anume să-i răspund când a adăugat că un alt lucru pe care trebuia să-l menționeze era legat de fiul lui, care locuia acum în casa de pe insulă a familiei și nu se simțea prea bine. Avea o stare de extremă anxietate și îl sunase la telefon toată dimineața. Fără îndoială, avea să-l sune și în următoarele ore; deși nu voia să-i răspundă, sigur că era obligat s-o facă. Când am întrebat ce nu era în regulă cu fiul, fața lui ca de pasăre s-a posomorât. Știam ceva despre o tulburare numită schizofrenie? Ei bine, de asta suferea fiul lui. I se declanșase pe la douăzeci și ceva de ani, după ce terminase facultatea, și în ultimii zece ani fusese spitalizat de mai multe ori, dar, dintr-o serie de motive prea complicate pentru a mi le explica, ajunsese acum în grija lui. Vecinul meu fusese de părere că era în siguranță pe insulă, atâta vreme cât nu-i cădeau în mână prea mulți bani. Oamenii era plini de compasiune acolo și priveau familia cu suficientă stimă încât să tolereze micile dificultăți, care apăruseră deja într-un număr considerabil. Dar cu câteva zile în urmă survenise un episod mai grav, în urma căruia vecinul meu fusese nevoit să-i ceară tânărului pe care-l angajase pentru a-i ține fiului companie pe insulă să-l închidă în casă, ca într-un arest la domiciliu. Fiul nu suporta încarcerarea și de aceea îi telefona mereu, iar când nu-l suna fiul, o făcea însoțitorul, care considera că îndatoririle lui depășeau termenii contractuali și, în consecință, dorea să-și renegocieze salariul.

L-am întrebat dacă fiul respectiv era cel pe care a doua lui soție îl închiuse în pivniță și mi-a răspuns că da. Fusese un copil bun, dar pe urmă intrase la universitate, la

una din Anglia, și dăduse în patima drogurilor. Își abandonase studiile și se întorsese în Grecia, unde existaseră câteva tentative de a i se găsi un serviciu. Locuia cu mama lui, pe proprietatea vastă deținută de ea și de soțul ei instructor de schi la marginea Atenei, iar vecinul meu nu se îndoia că prezența băiatului constituise pentru ea o povară, dat fiind comportamentul lui, care se deteriora cu fiecare zi; și totuși, primul ei impuls, de a-l interna într-o instituție fără a discuta măcar mai întâi cu celălalt părinte, fusese exagerat. Din cauza tratamentului administrat, tânărul se îngrășase și devenise inert – aproape o legumă –, iar mama lui plecase din Atena împreună cu soțul ei spre obișnuita lor reședință de iarnă, în Alpi. Asta se întâmplase, desigur, cu câțiva ani în urmă, dar situația nu se schimbase prea mult de atunci. Mama nu voia să mai aibă nimic de-a face cu tânărul; dacă tatăl lui alegea să-l scoată din spital și să-l lase să trăiască în lume, era responsabilitatea lui.

I-am spus că mi se părea surprinzător că prima lui soție, pe care în discuția noastră anterioară vecinul meu lăsase impresia că o idolatriza, manifesta un comportament atât de rece. Nu se potrivea cu impresia pe care mi-o formasem despre caracterul ei. Vecinul meu s-a gândit puțin și a spus apoi că nu așa se purtase în timpul mariajului lor; se schimbase însă, devenise o persoană diferită față de cea pe care o știuse el. Când vorbise despre ea cu afecțiune, se referise de fapt la versiunea ei de atunci. Mi-am exprimat convingerea că oamenii nu se pot schimba atât de radical, nu pot dobândi o moralitate irecognoscibilă – mai curând, acea parte din ei zace latentă, așteptând să fie scoasă la lumină de împrejurări. Am adăugat că, după părerea mea, prea puțini dintre noi știu cât de buni sau de răi sunt cu adevărat și că mai puțini chiar vor fi puși la încercare suficient încât să afle. Dar trebuie să fi existat momente în care să sesizeze – fie chiar și fugitiv – cum avea să se schimbe ea. Nu, a replicat el, nu credea că au existat: femeia fusese întotdeauna o mamă

desăvârșită, devotată copiilor mai presus de orice. Fiica lor se descurcase excelent și primise o bursă de studii la Harvard; fusese apoi recrutată de o corporație de software, iar acum se afla în Silicon Valley – un loc despre care era sigur că auzisem. Am spus că am auzit, deși întotdeauna am avut dificultăți în a mi-l imagina; niciodată nu am reușit să apreciez în ce măsură este doar un concept și în ce grad e un loc fizic. L-am întrebat dacă el o vizitase vreodată acolo și a recunoscut că nu. N-a ajuns niciodată în acea parte de lume și, în plus, s-ar fi temut să-și părăsească fiul pe o durată atât de mare cât ar fi presupus o asemenea călătorie. Și era adevărat că nu-și mai văzuse fiica de ani buni, dat fiind că ea nu se mai întorsese în Grecia. Se pare că succesul te duce departe de ceea ce cunoști, a cugetat el, în vreme ce eșecul te condamnă să rămâi pe loc. Trăia în parteneriat – așa se numea oare? – cu o altă femeie și, în afară de asta, munca era viața ei.

Dacă stătea să se gândească, a adăugat vecinul meu, soția lui era într-un fel o perfecționistă. La urma urmei, o ceartă fusese suficientă pentru a pune capăt mariajului lor: dacă existase un indiciu al felului în care avea să se schimbe, probabil că acesta fusese incapacitatea ei de a tolera eșecul. După ce se separaseră, ea începuse imediat o relație cu un bărbat celebru și foarte bogat, rudă cu Onassis – un tip arătos, cu o avere fabuloasă, prieten cu tatăl ei, iar vecinul meu nu aflase niciodată de ce se despărțiseră, fiindcă avusese impresia că omul acela era tot ce-și dorise ea vreodată. Cumva, faptul că ea îl alesese pe acel miliardar chipeș îl ajutase să înțeleagă eșecul căsniciei lor; își putea accepta mai ușor înfrângerea în fața unui asemenea adversar. Kurt, pe de altă parte, instructorul de schi, era o alegere surprinzătoare, un ins lipsit și de farmec, și de bani, un om care prindea viață doar pentru câteva luni pe an, când era zăpadă în munți; mai mult decât atât, un om cu convingeri și practici religioase fanatice, pe care insistase să le adopte

deopotrivă soția lui și copiii ei. Copiii îi povesteau că-i obliga să se roage și să păstreze lungi perioade de tăcere, să stea așezați la masă ore întregi, până când terminau și ultima îmbucătură de pe farfurie, că le cerea să-i spună „tată” și le interzicea să se uite la televizor și să se distreze duminica. O dată, vecinul meu avusese temeritatea de a o întreba ce anume văzuse la Kurt, iar ea îi răspunsese că bărbatul era exact opusul lui.

Mașina rula acum de-a lungul apei, pe lângă plaje neîngrijite pe care familiile ieșiseră la picnic și la înot, pe lângă prăvălii care vindeau umbrele de soare, echipamente de scufundări și costume de baie. Vecinul meu a spus că aproape ajunseserăm; spera că drumul nu mi s-a părut prea lung. Simțea nevoia să precizeze că nu trebuia să mă aștept la ceva grandios, că barca lui era micuță. O avea de douăzeci și cinci de ani și era stabilă ca o stâncă pe furtună, dar de dimensiuni modeste. Avea o cabină mică, în care o persoană putea petrece noaptea confortabil, „sau două persoane, dacă sunt foarte îndrăgostite una de alta”, a adăugat el. Deseori rămânea peste noapte acolo, și în anumite perioade ale anului naviga spre insulă, într-o călătorie de trei sau patru zile. Era, într-un fel, sihăstria lui, locul solitudinii sale; era de ajuns să iasă puțin în larg și să arunce ancora ca să fie complet singur.

În sfârșit a început să se zărească portul, iar vecinul meu a ieșit de pe șosea și a parcat în paralel cu un ponton din lemn de care erau legate câteva ambarcațiuni. M-am rugat să-l aștept acolo cât se ducea să cumpere ceva provizii, încheind cu recomandarea de a-mi rezolva necesitățile fiziologice, întrucât pe barcă nu existau facilități sanitare. L-am privit îndepărtându-se pe șosea și m-am așezat pe o bancă la soare, ca să-l aștept. Ambarcațiunile se legănau în sus și-n jos pe apa scânteietoare. Dincolo de ele puteam vedea contururile clare, crenelate, ale coastei și câteva stânci și insulițe care se profilau mai departe în larg, înșirate de-a latul golfului. Era mai răcoare aici decât în oraș. Briza suiera prin

vegetația care creștea în smocuri încâlcite între mare și drum. Am privit bărcile, întrebându-mă care dintre ele îi aparținea vecinului. Toate mi se păreau relativ asemănătoare. Era lume în jurul lor, în majoritate bărbați cam de vârsta vecinului meu care umblau pe ponton încălțați în pantofi sport sau lucrau la vasele lor, cu pieptul dezgolit în soare. Unii se uitau la mine cu gura căscată și cu brațele ca niște odgoane groase atârându-le pe lângă corp. Mi-am scos telefonul și am format numărul firmei din Anglia căreia îi trimisese, chiar înainte să plec spre Atena, o cerere de suplimentare a creditului ipotecar. Pe femeia care se ocupa de dosarul meu o chema Lydia. Ea îmi spusese să sun astăzi, dar de fiecare dată când încercam, intra căsuța ei vocală. Potrivit înregistrării, urma să lipsească de la birou până la o dată care trecuse deja, ceea ce mi-a dat impresia că nu-și asculta mesajele prea des. Acolo, pe bancă, am ascultat aceeași înregistrare, dar de data asta, poate fiindcă nu aveam nimic altceva de făcut, am lăsat și eu un mesaj, spunând că sunasem așa cum conveniserăm și rugând-o să-mi telefoneze ea. După acest exercițiu aparent inutil, am privit în jur și am văzut că vecinul meu se întorcea ducând în mână o sacoșă. M-a rugat s-o țin eu cât timp el pregătea barca, apoi a traversat pontonul, s-a așezat în genunchi și a scos din apă o bucată de parâmbă udă cu care a început să tragă vasul spre el. Era alb, cu bordajul din lemn și cu o copertină albastru-aprins. În partea din față avea o timonă mare, învelită în piele neagră, și în spate o banchetă tapițată. Când barca s-a apropiat suficient, vecinul meu a sărit greoi pe punte și a întins mâna să-i dau sacoșa. O vreme și-a făcut de lucru depozitând cumpărăturile, iar în cele din urmă a întins mâna din nou, ca să mă ajute să urc. Am constatat cu surprindere că nu eram foarte sigură pe picioare când am făcut pasul. Am stat pe banchetă în timp ce el a scos husa de pe timonă, a coborât motorul în apă, a legat și a dezlegat diverse frânghii, apoi s-a așezat la timonă și a pornit motorul, care a scos un sunet gâlgâit. În

clipa următoare, barca a început să se îndepărteze de ponton.

Urma să mergem un timp, mi-a strigat vecinul meu peste huruitul motorului, iar când ajungeam într-un loc drăguț pe care-l știa el, aveam să ne oprim ca să înotăm. Își scosese cămașa, stând cu spatele gol spre mine. Era lat și cărnos, cu pielea îngroșată de soare și de vârstă, punctată de numeroase alunițe, cicatrice și smocuri de păr aspru, cenușiu. Privindu-l, m-a copleșit o tristețe care avea în ea și un element de confuzie, ca și când spinarea lui goală ar fi fost o țară străină în care mă rătăcisem; sau nu mă rătăcisem, ci fusesem exilată acolo, dat fiind că senzația de rătăcire nu era însoțită de speranța că în cele din urmă voi găsi un element cunoscut. Spatele lui îmbătrânit părea să ne lase pe amândoi naufragiați în poveștile noastre separate și netransformabile. Mi-a trecut prin mine că unii oameni m-ar fi putut crede neroadă fiindcă urcasem într-o barcă împreună cu un bărbat pe care nu-l cunoșteam. Dar ceea ce credeau alți oameni nu-mi mai era mie de niciun folos. Gândurile acelea existau doar în cadrul anumitor structuri, pe care eu le părăsisem definitiv.

Când am ajuns în larg, vecinul meu a trecut motorul într-o altă treaptă de viteză, astfel că barca a zvâcnit înainte cu așa o forță, încât, neobservată de el, era cât pe ce să cad peste bord. Apoi, huruitul asurzitor a acoperit instantaneu orice alt sunet și orice priveliște. M-am prins de balustradă și m-am ținut de ea în vreme ce tăiam apa de-a latul golfului, partea din față a bărcii ridicându-se și izbindu-se repetat de suprafața mării, aruncând stropi mari în toate părțile. M-a înfuriat faptul că nu mă prevenise. Nu puteam nici să mă mișc, nici să vorbesc; puteam doar să mă țin bine de balustradă, cu părul făcut măciucă și cu fața înțepenindu-mi treptat din cauza vântului. Barca se izbea repetat de oglinda apei, iar vederea spinării lui goale mă înfuria tot mai rău. Se simțea un anume aplomb în poziția umerilor lui; prin urmare,

toată chestia asta era un spectacol, o afișare. Nu s-a întors nici măcar o dată spre mine, fiindcă oamenii sunt în general cel mai puțin conștienți de ceilalți atunci când își demonstrează puterea asupra lor. M-am întrebat ce-ar fi simțit dacă, ajuns la destinație, ar fi constatat că nu mai eram în barcă; mi l-am imaginat explicându-i această dovadă de neglijență următoarei femei pe care avea s-o întâlnească în avion. „M-a tot bătut la cap să ieșim pe mare”, i-ar fi spus, „dar s-a dovedit că nu știa nimic despre navigație. Ca să fiu sincer” avea să adauge, „a fost un adevărat dezastru: a căzut peste bord, iar eu sunt acum foarte trist”.

Într-un târziu, zgomotul motorului s-a domolit; vasul a încetinit pe măsură ce se apropia de o mică insulă stâncoasă care se ridica abrupt din mare. Telefonul vecinului a sunat, iar el s-a uitat nedumerit la ecran înainte de a răspunde. A început să vorbească suav în greacă, pășind de colo colo pe punte și verificând din când în când timona cu un deget. Am observat că ne apropiam de un golfuleț liniștit, cu numeroase păsări acvatice cocoțate pe promontoriile stâncoase, apa cristalină clipocind pe un petic îngust de nisip. Insula era prea mică pentru a fi locuită: era neatinsă și pustie, cu excepția păsărilor. Am așteptat ca vecinul meu să termine convorbirea, care dura de minute bune. Într-un final însă, a închis.

— Era o doamnă cu care n-am mai vorbit de mulți ani. De fapt, mă mir că m-a sunat. A rămas tăcut o vreme, cu degetul pe timonă și cu o expresie mohorâtă, apoi mi-a spus: Tocmai a aflat de moartea fratelui meu și voia să-mi prezinte condoleanțe.

L-am întrebat când murise fratele lui.

— Oh, acum patru sau cinci ani. Dar ea locuiește în State și nu s-a mai întors de mult în Grecia. A venit acum într-o vizită și abia a aflat vestea.

Telefonul i-a sunat din nou aproape imediat și iarăși a răspuns. A urmat o altă conversație în greacă, și ea lungă, dar pe un ton mai oficial. „De la serviciu”, mi-a explicat el

la sfârșit, schițând cu mâna un gest ca și când ar fi dat ceva la o parte.

Barca a continuat să plutească alene până când s-a oprit pe apa care clipcea ușor. Vecinul meu a venit în partea din spate, a deschis un compartiment în care se afla o ancoră mică și a aruncat-o peste bord, ținând-o de lanț.

— E un loc bun pentru înot, dacă vrei, mi-a spus.

Am privit ancora ducându-se la fund prin apa limpede. După ce a asigurat astfel barca, vecinul meu s-a dus spre prova și a sărit greoi peste copastie. Odată ce l-am văzut dispărând, m-am înfășurat într-un prosop și mi-am pus, cu oarecare dificultate, costumul de baie. Apoi am sărit și eu și am înotat în direcția insulei, ca să văd marea largă ce se întindea dincolo de ea. În partea cealaltă, țărmul îndepărtat era un contur săltăreț, împestrițat cu siluete și forme minuscule. Între timp s-a apropiat o altă ambarcațiune care a ancorat nu departe de a noastră, astfel că-i puteam zări pe oamenii de pe punte, îi auzeam vorbind și râzând. Era o familie mare cu mulți copii în costume viu colorate, care săreau în apă și urcau apoi la bord, iar, când și când, un plâns de bebeluș răsună subțirel în golf. Vecinul meu se întorsese pe punte și mă privea umbrindu-și ochii cu mâna. Mă bucuram să înot după tensiunea nemișcării, a căldurii din Atena și a timpului petrecut cu oameni necunoscuți. Apa era atât de limpede și de liniștită, răcoroasă, iar contururile țărmului atât de line și de străvechi, cu insulița alături, încât păreau să nu aparțină nimănui. Simțeam că pot să înot kilometri întregi, până în ocean: o dorință de libertate, un impuls de a mă mișca mă împingeau înainte de parcă ar fi fost legate cu un fir de pieptul meu. Era un impuls pe care-l știam bine și învățasem deja că nu era imboldul unei lumi mai vaste, așa cum crezusem înainte. Era, pur și simplu, dorința de a evada din ceea ce aveam. Firul nu ducea nicăieri altundeva decât în tot mai întinsele pustiuri ale anonimității. Puteam să înot cât de departe în larg îmi plăcea, dacă ceea ce voiam era să mă înec. Și totuși impulsul acela, dorința de a

fi liberă, încă mă mâna; cumva, credeam încă în el, deși avusesem dovada că totul în privința lui era iluzoriu. Când m-am întors la barcă, vecinul meu mi-a spus că nu-i plăcea când oamenii se îndepărtau prea mult înot: erau ambarcațiuni cu motor care puteau să apară ca din senin, fără niciun avertisment, și asemenea coliziuni se mai întâmplaseră.

Mi-a oferit o cola din lada frigorifică de pe punte și apoi mi-a întins o cutie de șervețele, din care și-a luat și el o mână întreagă. Și-a suflat nasul îndelung, meticolos, în vreme ce priveam amândoi familia de pe ambarcațiunea alăturată. Doi băieței și o fetiță se jucau, țipând când săreau peste bord și apoi urcau pe scară unul după altul, cu trupurile ude strălucindu-le. O femeie cu o pălărie de soare ședea pe punte și citea o carte, iar lângă ea, în umbra copertinei, era un bebeluș în cărucior. Un bărbat în bermude, cu ochelari de soare, pășea de colo colo, vorbind la telefon. Am spus că aparențele mi se păreau acum mai deconcertante și mai chinuitoare decât în orice alt moment al vieții. Era de parcă aș fi pierdut o capacitate aparte de a-mi filtra percepțiile, de care devenisem conștientă abia când o pierdusem. Așa cum ochiul lipsă dintr-un geam lasă vântul și ploaia să pătrundă nestingherite, mă simțeam expusă la ceea ce vedeam, stingherită de ceea ce vedeam. De multe ori m-am gândit la un capitol din la *răscruce de vânturi*, cel în care Cathy și Heathcliff privesc din grădina întunecată prin ferestrele de la salonul conacului Linton și văd scena de familie, scăldată în lumină, din interior. Fatal în imaginea aceea este caracterul ei subiectiv: uitându-se pe geam, cei doi văd lucruri diferite – Heathcliff vede lucrurile de care se teme și pe care le detestă, Cathy vede ceea ce-și dorește și simte că nu are. Însă niciunul dintre ei nu percepe lucrurile așa cum sunt ele în realitate. În mod similar, începeam să-mi văd temerile și dorințele manifestate în exteriorul meu, începeam să văd în viețile celorlalți un comentariu cu privire la a mea. Uitându-mă la familia de pe vas, am avut viziunea a ceea ce eu nu mai

aveam; altfel spus, am văzut ceva ce nu era acolo. Oamenii aceia trăiau în propriul lor moment; și cu toate că puteam să-l văd, nu aveam cum să mă întorc la el, la momentul acela, așa cum nu puteam pași pe apa care ne despărțea. Iar dintre cele două moduri de a trăi – în moment și în afara lui –, care era cel mai real?

Aparențele, mi-a răspuns vecinul meu, erau foarte apreciate în familia lui, însă el învățase – poate într-un mod fatal – să le perceapă ca pe un mecanism al disimulării și înșelătoriei. Și, din motive evidente, înșelătoria aceea își atingea nivelul maxim tocmai în cea mai apropiată relație interumană. Știa, de exemplu, că mulți dintre bărbații pe care-i cunoștea – unchii lui și diverși membri ai cercului lor social – aveau un șir de amante, deși rămâneau toată viața căsătoriți cu aceeași femeie. Dar niciodată nu-i trecuse prin minte că și tatăl lui își abordase relația conjugală în același fel. Pe tatăl și pe mama lui îi percepea ca pe o entitate unitară, în vreme ce despre unchiul Theo, de pildă, știa că e duplicitar, deși se întreba din ce în ce mai des dacă distincția aceea exista cu adevărat; cu alte cuvinte, dacă își petrecuse viața de adult încercând să respecte un șablon al căsniciei care fusese de fapt o iluzie.

Exista un hotel în care lui Theo îi plăcea să stea, nu departe de școala cu internat a vecinului meu, iar unchiul trecea deseori pe la el invitându-l să iasă la un ceai, de fiecare dată însoțit de o altă „prietenă”. Prietenele acelea erau pe atât de superbe și de parfumate pe cât era mătușa Irini de oacheșă și de bondoacă; avea pe față o sumedenie de negi din care creșteau fire de păr negru și aspru, de o grosime și o lungime extraordinare, iar vecinul meu fusese toată viața fascinat de această particularitate a ei, cu toate că Irini murise cu treizeci de ani în urmă, simbolizând caracterul permanent a ceea ce stârnește repulsia, în timp ce frumusețea era zărită o dată și niciodată revăzută. Când murise Irini, la vârsta de optzeci și patru de ani, după șaizeci și trei de ani de căsnicie, unchiul Theo nu permisesese să fie îngropată, ci o închisese într-o raclă de

sticlă și o depusese în cripta unei biserici grecești din Enfield, unde o vizitase în fiecare zi din cele șase luni care-i mai rămăseseră de trăit. Vecinul meu nu se aflate niciodată în prezența lui Theo și Irini fără să fie martor la scene de o violență extraordinară: chiar și un apel telefonic primit implica de obicei o ceartă, unul dintre ei ridicând receptorul celui de-al doilea telefon din casă pentru a-l jigni pe celălalt, în timp ce apelantul juca rolul arbitrilor. Părinții lui, deși firi aprig combative, nu se apropiaseră niciodată de culmile atinse de Theo și Irini; războiul lor fusese unul mai rece, deși poate că mai amar. Tatăl lui murise primul, iar trupul îi fusese păstrat în aceeași criptă în care fusese depusă Irini, fiindcă mama lui își pusese în minte să construiască un loc de veci al familiei pe insulă – o întreprindere atât de grandioasă, încât rămăsese mult în urma termenelor stabilite și nu fusese gata pentru a-l găzdui când i s-a împlinit sorocul. Îi venise această idee când se îmbolnăvisese tatăl lui prima dată, iar acesta își petrecuse ultimul an din viață primind aproape zilnic rapoarte despre stadiul construirii mormântului menit să-l adăpostească. Această formă unică de tortură părea să fi fost mișcarea decisivă în disputa lor de-o viață, însă atunci când murise și mama – exact la un an după tatăl lui, așa cum își amintea că mi-a spus deja –, mormântul tot nu fusese gata. Așa că i se alăturase și ea soțului în cripta de la Enfield și abia câteva luni mai târziu sicriile lor fuseseră transportate pe insula pe care amândoi se născuseră. Vecinului meu îi revenise sarcina de a supraveghea înmormântarea, ca și deshumarea altor membri ai familiei – buncii de ambele părți, numeroșii unchi și mătușile – din mormintele lor din cimitir și relocarea lor în uriașul cavou. Luase avionul spre insulă, împreună cu rămășițele părinților lui, și își petrecuse ziua întreagă împreună cu groparii, absorbiți în sinistru misiune de a transporta și aranja diversele sicrie. Îl tulburase mai cu seamă să asiste la dezgroparea bunicului din partea mamei, care fusese un mare zurbagiu și cauza multora dintre certurile părinților

lui - până la sfârșitul zilelor lor -, ca urmare a influenței pe care continuase s-o exercite asupra fiicei sale chiar și după moarte. Spre seară, părinții lui fuseseră ultimii coborâți în vastul edificiu din marmură. Vecinul meu tocmise un taxi care să-l ducă înapoi la aeroport, fiindcă trebuia să se întoarcă imediat la Londra. Dar pe la mijlocul drumului, în mașină, își dăduse seama de un lucru teribil. În toată acea rearanjare a cadavrelor familiale, uitase cine știe cum să-i așeze pe părinții lui unul lângă celălalt; mai rău de atât, își amintise limpede acolo, pe bancheta din spate a taxiului, că între ei pusese chiar sicriul bunicului, îi ceruse imediat șoferului să întoarcă și să-l ducă înapoi la cimitir. Când ajunseseră aproape, îi spusese omului că trebuia să-l ajute, fiindcă se întunecase deja și cu siguranță toți ceilalți plecaseră la casele lor. Taximetristul se arătase de acord, dar îndată ce intraseră pe porțile cimitirului, în beznă, se speriasse și o luase la fugă, lăsându-l pe vecinul meu singur. Nici nu-și amintea, mi-a mărturisit el, cum reușise să ridice lespedea: era încă relativ tânăr, însă chiar și așa, probabil că în momentul acela căpătase puteri supraomenești. Trecuse peste margine și coborâse în mormânt, unde sicriile părinților lui erau despărțite de cel al bunicului. Nu-i fusese foarte greu să le tragă în pozițiile corecte, dar după aceea constatasese că, dată fiind adâncimea cavoului, avea să-i fie imposibil să iasă singur. Strigase și țipase, dar degeaba; sărise și se agățase de pereții netezi în încercarea de a găsi un loc în care să-și proptească piciorul.

— Dar cred că într-un fel sau altul am ieșit, a adăugat el, fiindcă sigur nu mi-am petrecut toată noaptea acolo, deși crezusem că asta mă aștepta. Poate că șoferul de taxi s-a întors până la urmă - nu-mi amintesc.

A zâmbit, iar o vreme ne-am uitat amândoi spre familia din cealaltă ambarcațiune, peste apa strălucitoare. I-am povestit că, atunci când erau de vârsta băiețelilor care se zbenguiau în apă, fiii mei erau atât de apropiați unul de altul, încât era greu să distingi personalitatea fiecăruia din

acea încâlceală. Se jucau împreună neconținut, de când deschideau ochii dimineața până când îi închideau din nou ca să doarmă. Joaca lor era un fel de transă comună în care își creau tot felul de lumi imaginare și erau tot timpul cufundați în jocuri și proiecte; planificarea și execuția acestora erau pe atât de reale pentru ei pe cât erau de invizibile pentru toți ceilalți; uneori mi se întâmpla să mut din loc sau să arunc un obiect aparent lipsit de orice importanță și să-i aud spunându-mi că era de fapt un element sacru din imaginarul lor continuu, un fir narativ ce părea să curgă așezându-se pe un fluviu magic prin casa noastră, fără început și fără sfârșit, în care puteau intra și ieși după bunul lor plac, pășind peste un prag pe care nimeni altcineva nu-l putea vedea, ca să pătrundă într-un alt element. Într-o zi însă, fluviul a secăt: lumea lor imaginară comună a ajuns la final, motivul fiind acela că unul dintre ei - nu-mi mai amintesc care anume - a încetat să mai creadă în ea. Altfel spus, nu fusese vina nimănui, dar înțelegeam atunci că, în foarte mare parte, ceea ce era minunat în viața lor fusese rezultatul unei viziuni împărtășite asupra unor lucruri despre care, la drept vorbind, nu se putea spune că existaseră cu adevărat.

Cred, am spus, că asta este una dintre definițiile iubirii, credința în ceva ce numai voi doi puteți vedea, iar în cazul lor, acel ceva s-a dovedit a fi o bază nepermanentă a vieții în sine. Fără povestea lor comună, cei doi copii au început să se certe, iar dacă joaca lor îi retrăsese din lume, făcându-i inabordabili ore de-a rândul, disputele îi readuceau constant în ea. Veneau la mine sau la tatăl lor, cerându-ne să intervenim sau să facem dreptate; începuseră să pună preț mare pe fapte, pe ceea ce fusese spus sau făcut, și să-și susțină cauza proprie împotriva celuilalt. Era dificil să nu percepi această transpoziție de la dragoste la faptic ca pe o oglindă a celorlalte lucruri care se întâmplau pe atunci la noi în casă. Propensiunea pur negativă a fostei lor intimități era frapantă: era ca și când tot ce se afla în interior fusese dus afară, ca mobilierul

scos dintr-o casă și lăsat pe trotuar. Și părea foarte mult, pentru că tot ceea ce fusese anterior invizibil era acum la vedere; ce fusese util înainte devenise acum de prisos. Antagonismul lor era exact pe măsura fostei lor armonii, dar dacă aceasta din urmă fusese imponderabilă și atemporală, antagonismul ocupa spațiu și timp deopotrivă. Intangibilul devenise concret, viziunea era palpabilă acum, intimul ajunsese public: când pacea se transformă în război, când dragostea se preschimbă în ură, ceva nou apare în lume, o forță a purei mortalități. Dacă dragostea e ceea ce se spune că ne face nemuritori, ura este reversul ei. Și e uluitoare sumedenia detaliilor pe care le acumulează în jur, astfel că nimic nu rămâne neatins de ea. Băieții mei se străduiau să se elibereze unul de celălalt – și totuși ultimul lucru pe care izbuteau să-l facă era să se lase în pace reciproc. Se certau pentru orice, își disputau proprietatea asupra celui mai insignifiant obiect, se înfuriau de la cea mai vagă aluzie, iar când nimicul respectiv îi făcea să clocotească, treceau la violențe fizice, lovindu-se și zgâriindu-se unul pe altul – ceea ce firește că-i readucea la furia nimicului respectiv, fiindcă violența fizică atrage după sine îndelungul proces al legii și dreptății. Trebuia ca întreaga poveste cu cine ce și cui făcuse să fie spusă, vinovăția și pedeapsa cuvenită să fie stabilite, deși nici acest lucru nu-i mulțumea până la urmă; de fapt, înrăutățea chiar lucrurile, fiindcă părea să făgăduiască o soluționare care nu venea niciodată. Și cu cât complexitățile ei erau mai clar definite, cu atât mai intensă și mai autentică devenea disputa lor. Fiecare voia mai mult decât orice altceva ca el să fie declarat cel care avusese dreptate și fratele lui, cel care greșise, însă era imposibil să-i atribui întreaga vinovăție doar unuia dintre ei. Într-un final mi-am dat seama, i-am spus vecinului meu, că disputa nu putea fi niciodată soluționată, atât timp când scopul urmărit era stabilirea adevărului, fiindcă nu mai exista un singur adevăr – și aceasta era esența problemei. Nu mai exista o viziune comună, o realitate împărtășită.

Fiecare dintre ei vedea acum lucrurile doar din propria perspectivă; exista un singur punct de vedere.

Vecinul meu a rămas tăcut o vreme. Apoi a spus că, în cazul lui, copiii i-au fost susținerea pe timpul tuturor suferințelor și coborâșurilor carierei sale maritale. Întotdeauna se considerase un tată bun: presupunea, de fapt, că reușise să-și iubească și să fie iubit de copii mai mult decât le iubise pe diferitele lor mame. Însă în perioada de după primul divorț, când îl îngrijorau considerabil efectele despărțirii asupra copiilor, mama lui îi spusese la un moment dat că viața de familie este dulce-amăruie orice ai face. Dacă n-ar fi fost divorțul la mijloc, ar fi fost altceva, insistase ea. Copilăria imaculată e un concept inexistent, cu toate că oamenii sunt gata să facă orice pentru a te convinge de contrariu. Viață fără suferință nu se poate. Cât despre divorț, chiar dacă ai trăi ca un sfânt, tot ai trece prin aceleași pierderi, oricât ai încerca să le minimalizezi explicându-le. „Aș putea să plâng doar la gândul că nu te voi mai vedea niciodată așa cum erai la vârsta de șase ani – așa da orice”, susținuse ea, „ca să întâlnesc din nou copilul acela de șase ani. Însă totul piere, oricât ai încerca să împiedici asta. Iar pentru orice lucru care se întoarce la tine, fii recunoscător”. Așa că el încercase să fie recunoscător, chiar și pentru fiul lui, care eșuase atât de spectaculos să supraviețuiască în lume. La fel ca atâția alți oameni vulnerabili, fiul lui ajunsese obsedat de animale, iar vecinul meu își provocase singur prea multe neazuri ca să și le mai poată aminti atunci când cedase în fața rugămintelor neîncetate de a salva și a oferi un adăpost cine știe cărei creaturi neajutorate. Câței, pisici, arici, păsări, o dată chiar și un miel pe jumătate ucis de o vulpe, pentru care vecinul meu făcuse o noapte albă dându-i lapte cald cu lingura. În timpul acelei vegheri își dorise din suflet ca mielul să trăiască, nu pentru sine însuși, cât pentru confirmarea pe care acest lucru ar fi adus-o căii singuratică pe care o alesese el în relația cu fiul lui – anume să se poarte cu el cu

desăvârșită sensibilitate și indulgență. Dacă mielul trăia, ar fi fost ca un fel de aprobare – fie și numai din partea universului – a deciziei vecinului meu de a acționa într-o directă contradicție cu mama băiatului, care l-ar fi abandonat într-un spital de boli mintale. Bineînțeles, a doua zi dimineață se văzuse nevoit să îngroape animalul, cât timp Takis încă mai dormea; iar acesta fusese doar unul dintre nenumăratele incidente în urma cărora ajunsese să se simtă stupid fiindcă hotărâse să-și trateze copilul fără a recurge la cruzime. Se poate, a spus el, ca universul să-i îndrăgească pe cei asemenea fostei lui soții, care se leapădă de tot ce-i pune într-o lumină neplăcută; deși, în povești, faptele acelea rele se întorc pentru a bântui personajele. Problemele lui actuale își aveau originea într-o seară de săptămâna trecută, când însoțitorul fiului se retrăsese într-o cameră ca să lucreze la teza sa de doctorat, iar Takis o ștersese de acasă la adăpostul întunericului, hotărât să încerce să elibereze numeroasele animale ținute în Țarcuri pe insulă, inclusiv pe acelea din menajeria excentrică alcătuită de un întreprinzător local, astfel că ajunseseră să cutreiere în libertate o serie de vietăți exotice – struți, lame, tapiri și chiar o herghelie de ponei nu mai mari decât un câine. Proprietarul lor era un nou-venit, mai puțin respectuos față de obârșia familiei, iar pierderile provocate proprietății și animalelor lui îl înfuriaseră teribil; după părerea lui, Takis era un huligan, un criminal, iar vecinul meu nu putea spune sau face prea multe în apărarea fiului său. Înveți rapid, mi-a mărturisit el, că odraslele tale sunt scutite doar de judecata ta, nu și de a altora. Dacă lumea din jur e nemulțumită de ele, trebuie să le retragi din ea. Deși, desigur, probabil că știusese asta dintotdeauna, fiindcă fratele lui cu probleme mintale, acum trecut de șaptezeci de ani, nu părăsise niciodată locul în care se născuse.

M-a întrebat dacă voiam să mai înot puțin înainte să ne întoarcem pe continent, iar de data asta am rămas aproape de cele două ambarcațiuni și de zona golfului,

unde plânsetele bebelușului reverberau printre stâncile înalte. Tatăl pășea încolo și-ncoace pe punte, cu micuțul pe umăr, mama își făcea vânt cu cartea, iar ceilalți trei copii ședeau cu picioarele încrucișate în fața ei. Pe barcă erau întinse pânze și perdele deschise la culoare, care să facă umbră, iar câte o adiere le flutura înainte și înapoi, astfel că grupul era pentru scurt timp ascuns vederii și apoi dezvăluit din nou. Ședeau toți în aceleași poziții, așteptând – mi-am dat seama – ca bebelușul să se oprească din plâns, ca momentul acela să-i elibereze și ca lumea să-și reia mersul. Pe cealaltă latură a golfului, vecinul meu înotase într-o linie dreaptă scurtă și se întorsese imediat; și l-am privit cum urca pe scara mică, în partea din spate a bărcii. A început să pășească pe punte, cu mersul lui ușor legănat, ștergându-și spatele cărnos. La vreo doi metri de mine, un cormoran negru se oprise pe o stâncă, privind nemișcat spre mare. Bebelușul și-a încetat plânsul și toți cei din familie au început să se foiască, schimbându-și pozițiile în spațiul restrâns, ca niște jucării mecanice rotindu-se pe o casetă de bijuterii; tatăl s-a aplecat și a pus copilul în cărucior, mama s-a ridicat și s-a întors cu spatele, cei doi băieței și fetița și-au întins picioarele și s-au prins de mâini alcătuind un fel de roată, cu trupurile scânteindu-le în lumina soarelui. Deodată, mi s-a făcut frică stând acolo, singură în apă, și am urcat în barcă, unde vecinul meu strânsese lucrurile și deschisese compartimentul ancorei, gata s-o readucă la bord. Mi-a sugerat să mă întind pe bancă, bănuind că eram obosită, și să încerc să dorm până ce ajungeam pe uscat. Mi-a dat un fel de șal cu care să mă învelesc și m-am acoperit cu el până peste cap, pentru a ascunde cerul, soarele și apa dănțuitoare; iar de data asta, când barca a zvâcnit înainte pe fondul asurzitor al motorului, am resimțit-o ca pe un fel de alinare și am constatat că într-adevăr mă fura somnul. Din când în când deschideam ochii și vedeam pânza nefamiliară în fața lor, închizându-i apoi la loc; simțind cum trupul îmi era purtat orbește prin aer, am avut senzația că totul în viața mea

fusesse atomizat, toate elementele fiind separate ca și când o explozie le azvârlise dinspre centru în variate direcții. Gândindu-mă la copiii mei, m-am întrebat unde erau în clipa aceea. Imaginea familiei de pe cealaltă ambarcațiune, cercul rotitor de pe caseta de bijuterii, atât de mecanic și de rigid alcătuit, și totuși atât de grațios și de exact, continua să se învârtă în fața ochilor mei închiși. Mi-am amintit atunci, cu o extraordinară claritate, de momentele în care, copil fiind, ședeam întinsă, pe jumătate adormită pe bancheta din spate a mașinii părinților mei, pe interminabilul și întortocheatul drum înapoi spre casă de la mare, unde mergeam adesea câte o zi pe timpul verii. Nu exista o șosea directă între cele două locuri – doar o încrengătură haotică de drumuri de țară care pe hartă semănau cu ilustrațiile încâlcite ale venelor și capilarelor dintr-un manual de anatomie, astfel că nu avea importanță pe unde o luai, cu condiția să mergi în direcția potrivită. Tata avea însă un traseu preferat, care i se părea o idee mai direct decât celelalte, așa că întotdeauna o apucam pe el, traversând și retraversând drumuri alternative și trecând pe lângă indicatoare către locuri prin care trecuserăm deja sau pe care nu aveam să le vedem niciodată, dat fiind că ideea de călătorie a tatălui meu se afirmase în decursul timpului ca o realitate insurmontabilă, astfel că ar fi părut o greșeală dacă am fi străbătut satele acelea necunoscute, deși, de fapt, n-ar fi fost nicio deosebire. Noi, copiii, ședeam întinși pe bancheta din spate, moleșiți și ușor amețiți de legănatul continuu;

uneori deschideam ochii și vedeam peisajul estival scurgându-se prin fața geamurilor prăfuite, atât de bogat și de rodnic în acea perioadă a anului, încât părea imposibil ca la un moment dat să fie secătuit și preschimbat într-unul hibernal.

Înaintarea hurducată a bărcii a început să se domolească, la fel ca hurelul motorului. Când m-am ridicat, vecinul meu m-a întrebat, binevoitor, dacă

reuşisem să aţipesc. Ne apropiam de port, cu ambarcaţiunile albe detaşându-se pe fundalul albastru şi, dincolo de ele, cu peisajul urban maroniu, dezorganizat în arşiţă, totul părând să se mişte continuu în sus şi-n jos în lumina soarelui – deşi în realitate noi eram cei care se mişcau. Dacă mi-era foame, mi-a spus vecinul meu, ştia el un loc unde se făcea souvlaki. Mâncasem vreodată souvlaki? Era un preparat simplu, dar foarte gustos. Dacă aveam răbdare până ce amara el barca şi se ocupa de procedurile necesare, puteam mânca pe urmă, iar după aceea avea să mă ducă la Atena cu maşina.

Seara urmaşă mă întâlnesc cu un vechi prieten, Paniotis, la un restaurant din centrul oraşului. A sunat să-mi spună cum anume să ajung şi să mă informeze că probabil avea să ni se mai alăture cineva, o romancieră despre care poate că auzisem. Femeia fusese foarte insistentă, iar el spera că nu mă voi supăra. Romanciera era o persoană pe care n-ar fi vrut s-o jignească: „Stau de prea mult timp în Atena”, mi-a explicat el. Mi-a descris traseul cu meticulozitate, de două ori. Era reţinut într-o şedinţă, a adăugat; altfel, ar fi venit el însuşi să mă ia. Nu-i plăcea să mă lase să mă descurc singură în oraş, dar spera că mi-a detaliat totul suficient de clar. Dacă număram semafoarele aşa cum îmi spusese el, cotind la dreapta între al şaselea şi al şaptelea, nu aveam cum să mă rătăcesc.

Seara, când soarele cobora deja, aerul căpăta un fel de vâscozitate în care timpul părea neclintit, iar labirintul străzilor din oraş, neintersectat acum de lumină şi de umbre şi lipsit de vibraţia brizei de după-amiază, părea suspendat într-un soi de vis, încremenit într-o atmosferă de o densitate şi o paloare extraordinare. La un moment dat, se lăsa întunericul, dar altfel serilor le lipsea în mod straniu senzaţia de avansare: nu devenea mai răcoare, nici mai linişte, şi nici oamenii nu se răreau pe străzi; zumzetul de râsete şi conversaţii se revărsa nestăvilit de pe terasele restaurantelor, traficul era un fluviu tumultuos şi zgomotos de lumini, iar copiii străbăteau trotuarele cu bicicleta, în

lumina verde-gălbuie a stâlpilor de iluminat. În ciuda întunericului, era veșnic zi, porumbeii continuau să se zburătească prin piațetele învăluite în străluciri de neon, chioșcurile de la colț de stradă erau deschise și mirosul de aluat copt plutea încă în aerul vlăguit din jurul brutăriilor. În restaurantul lui Paniotis, un bărbat gras într-un costum din tweed gros ședea singur la o masă din colț, tăind delicat, cu furculița și cuțitul, o felie de pepene roșu în bucățele mici pe care le ducea atent la gură. Mi-am rotit privirea prin localul cu lambriuri închise la culoare și inserții de sticlă fățuită, în care marea de mese și scaune goale se reflecta în mod repetat. Nu era un restaurant la modă, mi-a mărturisit Paniotis când a ajuns; Angeliki, care urma să ni se alăture, sigur avea să fie nemulțumită, dar cel puțin puteai sta de vorbă aici și puteai fi sigur că n-o să întâlnești pe cineva cunoscut, care să te întrerupă. Eu probabil că nu gândeam la fel – spera, sincer, că nu așa gândeam –, însă el nu mai era interesat să socializeze; de fapt, oamenii îl derutau într-o măsură tot mai mare. Cei interesanți sunt aidoma insulelor, mi-a explicat apoi; nu dai peste ei pe stradă sau la vreo petrecere, trebuie să știi pe unde sunt și să te duci la ei după ce stabiliți o întâlnire.

M-a rugat să mă ridic ca să mă poată îmbrățișa, iar când s-a apropiat ocolind masa, m-a privit atent în ochi. Încercase să-și amintească cât trecuse de când ne văzuserăm ultima dată – eu știam? Trebuie să fi fost cu mai mult de trei ani în urmă, am răspuns, iar el a încuviințat. Luaserăm prânzul într-un restaurant din Earls Court, într-o zi fierbinte după standardele englezești, și, nu mai știu din ce motiv, participaseră și soțul și copiii mei. Ne duceam împreună undeva și ne opriserăm să ne întâlnim cu Paniotis, care venise la Londra pentru târgul de carte.

— Am plecat de la prânzul acela, a continuat el, simțind că viața mea fusese un eșec. Tu păreai atât de fericită alături de familia ta, atât de... întreagă, încât mi s-a părut o imagine a felului în care trebuie să fie viața.

Când m-a îmbrățișat, corpul lui mi-a dat impresia că

era extrem de fragil și de ușor. Purta o cămașă lila subțire și blugi care atârnavă pe el. S-a tras în spate și m-a privit iar, atent. Figura lui are ceva dintr-un personaj de caricatură: totul la ea este exagerat – obrajii foarte supti, fruntea foarte înaltă, sprâncenele depărtate ca niște semne de exclamare, părul zbârlit în toate direcțiile, astfel că, privindu-l, ai senzația că te uiți la un desen reprezentându-l pe Paniotis, nu la Paniotis însuși. Chiar și atunci când e relaxat are expresia cuiva care tocmai a aflat ceva extraordinar sau a deschis o ușă și a fost foarte surprins de ce a găsit dincolo de ea. În această expresie ca un rictus, ochii lui sunt foarte mobili și schimbători, deseori bulbucându-se de parcă într-o zi ar putea să-i iasă complet din cap, uluiți de ceea ce tocmai au văzut.

— Iar acum, a spus el, îmi dau seama că s-a întâmplat ceva și trebuie să mărturisesc că nu m-aș fi așteptat. Și că nu înțeleg deloc. În ziua aceea, la restaurant, ți-am făcut o fotografie alături de familia ta – îți amintești?

— Da, îmi amintesc, am răspuns.

Când mi-am exprimat speranța că nu avea de gând să-mi arate fotografia aceea, s-a întunecat la față.

— Nu, dacă n-o vrei. Dar sigur că am adus-o cu mine; e aici, în servietă.

I-am spus că momentul în care făcuse fotografia îmi rămăsese în minte cel mai pregnant din ziua aceea. Mă gândeam, îmi amintesc, că era un lucru neobișnuit, sau cel puțin unul pe care mie nu mi-ar fi trecut prin cap să-l fac. A marcat o anume deosebire între mine și el, aceea că el observa ceva, în vreme ce eu, evident, eram complet absorbită în ceea ce observa el. Fusesse unul dintre momentele acelea care, privite retrospectiv, au ajuns să-mi pară profetice. Și, într-adevăr, fiind atât de absorbită, nu remarcasem că Paniotis plecase de la întâlnirea noastră simțind că viața lui era un eșec, așa cum muntele nu-l remarcă pe alpinistul care pune piciorul greșit și se prăbușește în prăpastie. Uneori mi se păruse că viața e o serie de pedepse pentru asemenea momente de

nonconștientizare, că destinul ni-l clădim prin ceea ce nu observăm sau prin lucrurile pentru care nu simțim compasiune; că ceea ce nu știi și nici nu faci efortul să înțelegi va deveni exact lucrul pe care vei fi silit să-l cunoști. În timp ce-i spuneam toate astea, Paniotis mă privea tot mai șocat.

— Asta e o idee teribilă, căruia numai unui catolic i-ar fi putut veni! Deși n-aș zice că nu există câțiva oameni pe care mi-aș dori să-i văd pedepsiți într-un mod atât de încântător de crud. Aceștia sunt cei care rămân până la sfârșitul zilelor lor neimpresionați de suferință. Au ei grijă să rămână așa, a adăugat luând meniul de pe masă și ridicând un deget spre chelner, un ins uriaș, cu o barbă sură și un șorț lung, alb, care în tot acest timp stătuse atât de nemișcat într-un colț al sălii aproape pustii, încât nici nu-l observasem.

Omul a venit și s-a oprit lângă masa noastră, cu brațele puternice încrucișate la piept, înclinând din cap în vreme ce Paniotis îi vorbea rapid.

— În ziua aceea, la Londra, a reluat el întorcându-se din nou spre mine, mi-am dat seama că micul meu vis de a avea o editură avea să rămână exact asta, o fantezie, și sentimentul pe care mi l-a stârnit această înțelegere a fost nu atât unul de dezamăgire față de situație, cât mai degrabă de uimire față de fantezia în sine. Mi se părea incredibil că la vârsta de cincizeci și unu de ani eram capabil încă să nutresc, cu o inocență desăvârșită, o dorință categoric irealizabilă. Capacitatea omului de a se autoamăgi este infinită, se pare – și, dacă așa stau lucrurile, cum am putea vreodată să ne dăm seama că ne amăgim încă o dată, altfel decât trăind într-o stare de pesimism absolut? Credeam că, trăind toată viața în țara asta tragică, nu mai există nimic, niciun lucru în privința căruia să mă mai amăgesc, dar așa cum ai subliniat cu atâta tristețe, însuși lucrul acela pe care nu-l vezi, pe care-l iei ca de la sine înțeles, este cel care te amăgește. Și cum poți ști că ai luat ceva ca fiind de la sine înțeles înainte ca

lucrul respectiv să nu mai existe?

Chelnerul s-a apropiat aducând mai multe preparate, iar Paniotis s-a întrerupt cu un ultim gest pantomimic de exasperare, lăsându-se pe spate pentru a-i îngădui să pună mâncarea pe masă: o carafă cu vin galben-pai, o farfurie cu măsline verzi, mici, încă pe rămurelele lor, care păreau amare, dar erau de fapt dulci și delicioase, și un platou cu midii reci și delicate, în cochiliile lor negre.

— Ca să ne întremăm pentru sosirea lui Angeliki, mi-a spus Paniotis. Vei constata că Angeliki a devenit foarte plină de sine de când unul dintre romanele ei a câștigat un premiu oarecare în Europa, acum fiind considerată – sau cel puțin considerându-se singură – o celebritate în domeniul literar. Odată ce suferințele ei, oricare ar fi fost ele, au ajuns de domeniul trecutului, s-a erijat într-un soi de purtător de cuvânt al tuturor femeilor suferinde, nu doar din Grecia, ci și din alte regiuni care și-au manifestat interesul pentru operele ei. Se duce oriunde i se cere. Romanul ei are în centru o pictoriță a cărei viață artistică e treptat sufocată de cea familială: soțul ei este diplomat, iar familia se mută mereu dintr-un loc în altul, astfel că pictorița începe să simtă că munca ei este una pur decorativă, un divertisment, pe când activitatea soțului ei este considerată importantă nu doar de el însuși, ci de lumea întreagă, prin faptul că creează evenimente, nu oferă doar un comentariu asupra lor, și că atunci când există un conflict între cele două – ceea ce se întâmplă des, dat fiind că vorbim despre un roman scris de Angeliki –, nevoile lui trec pe primul plan față de ale ei. Astfel, în cele din urmă, creația ei artistică începe să devină mecanică, o contrafacere; pasiune nu mai există, însă imboldul de autoexprimare rămâne puternic. În Berlin, unde trăiește acum familia, pictorița întâlnește un tânăr, un pictor care îi reaprinde pasiunea pentru pictură și pentru toate celelalte, dar acum apare o altă problemă: se simte prea bătrână pentru acest băiat și, totodată, teribil de vinovată, mai cu seamă față de copiii ei, care și-au dat seama că e ceva în

neregulă și sunt tulburați. Mai presus de toate însă, este mândrie pe soțul ei fiindcă a pus-o în această situație, pentru că din cauza lui și-a pierdut pasiunea și a rămas singura complet răspunzătoare pentru consecințe. Iar tânărul pictor îi întărește sentimentul că e bătrână, cu petrecerile lui de seara până dimineața, cu drogurile lui recreative și cu mirările pe care i le stârnesc semnele lăsate de trupul ei de experiențele vieții. Nu are pe nimeni cu care să vorbească, n-are cui să i se confeseze – ce loc singuratic, ricanează Paniotis, după care continuă: De fapt, asta e titlul romanului: *Un loc singuratic*. Problema mea cu Angeliki e legată de înlocuirea scrisului cu pictura, ca și când cele două ar fi intersanjabile. Cartea este, evident, despre ea însăși, și totuși ea nu știe nimic despre pictură. Din experiența mea, pot spune că pictorii sunt mult mai puțin convenționali decât scriitorii. Aceștia din urmă trebuie să se ascundă în existența burgheză așa cum căpușele au nevoie să se ascundă în blana animalelor: cu cât mai adânc, cu atât mai bine. Eu nu cred în pictorița ei, care le pregătește copiilor pachetele pentru școală în bucătăria germană ultradotată, fantazând în același timp despre sexul cu un tânăr androgin musculos care poartă jachete din piele.

Am vrut să știu ce s-a întâmplat în Londra de l-a făcut să-și piardă încrederea în editura lui, pe care abia ce o înființase și care la scurt timp după aceea – din câte auzisem – fusese preluată de o mare corporație, astfel încât Paniotis devenise acum un redactor angajat, și nu directorul propriei afaceri.

— Respectul meu pentru tot ce este englezesc nu mi-a fost întors, a răspuns el după o tăcere scurtă, dându-și peste cap ochii umezi și melancolici.

Atunci începuseră să apară problemele, deși nimeni nu și-a dat seama cât de grave aveau să devină. Editura urma să traducă și să publice numai autori de limbă engleză necunoscuți în Grecia, scriitori de care editurile comerciale nu s-ar fi atins, pe care Paniotis îi admira

profund și pe care era hotărât să-i aducă la cunoștința compatrioților săi. Dar la un moment dat nu a mai putut achita avansurile datorate autorilor, deși multe cărți le tradusese el însuși, din dorința de a reduce costurile. La Londra fusese aspru criticat, chiar și de către scriitorii înșiși, fiindcă nu plătise banii pe care cărțile lor, strict vorbind, încă nu-i câștigaseră; fusese tratat de toată lumea cu un dispreț suveran, fusese amenințat cu procese și, mai grav, rămăsese cu impresia că autorii aceia, pe care el îi venerase ca pe niște artiști ai epocii contemporane, erau de fapt oameni reci și lipsiți de empatie, preocupați doar de propria imagine și, mai presus de toate, de bani. Le explicase foarte clar că, dacă era forțat să plătească, editura lui avea să intre în faliment înainte chiar de a-și începe activitatea, ceea ce se și întâmplase; scriitorii aceia sunt respinși mereu de compania pentru care lucrează el acum și care nu e interesată decât să scoată bestselleruri. Și astfel a învățat Paniotis că e imposibil să îmbunătățești lucrurile, că oamenii buni sunt la fel de răspunzători pentru asta ca oamenii răi și că îmbunătățirea situației nu e, probabil, decât o fantezie personală, la fel de singuratică în felul ei ca locul acela al lui Angeliki.

— Toți suntem dependenți de ea, de convingerea că lucrurile pot fi îmbunătățite, a adăugat el scoțând cu degete tremurânde o midie din cochilia ei și ducând-o la gură, în așa măsură încât ne-a deturnat chiar și cel mai profund simț al realității. A infectat chiar și romanul, deși acum poate că romanul ne infectează pe noi, astfel că așteptăm de la viața noastră ceea ce am ajuns să așteptăm de la cărți; dar sentimentul ăsta al vieții ca progres e unul pe care eu nu-l mai vreau.

În căsnicia lui, își dădea seama acum, principiul progresului a funcționat întotdeauna, în achiziția de case, de bunuri, de mașini, în impulsul către un statut social mai înalt, către mai multe călătorii, către un cerc de prieteni mai mare - chiar și zămisirea de copii părea un punct de control obligatoriu în acea călătorie nebună; inevitabil,

odată ce nu mai existaseră lucruri de îmbunătățit, nici obiective de atins sau etape de trecut, călătoria ajunsese la final, iar el și soția lui erau copleșiți de un apăsător sentiment de inutilitate și de o stare maladivă care nu era de fapt altceva decât senzația calmului după o viață cu prea multă agitație, așa cum resimt marinarii când coboară pe uscat după un voiaj prea lung pe mare, trăiri care le semnalaseră amândurora că nu mai erau îndrăgostiți unul de altul.

— Ah, dacă am fi avut atunci inspirația să facem pace, să pornim de la premisa sinceră că suntem doi oameni neîndrăgostiți, care nu-și doresc totuși răul unul altuia! Ei bine, a continuat el, din nou cu ochii umezi, dacă așa ar fi stat lucrurile, cred că am fi putut învăța să ne iubim cu adevărat unul pe celălalt și pe noi înșine. Însă am privit totul ca pe o altă ocazie de a progresa, am văzut călătoria așteptându-ne încă o dată, numai că de data asta a fost o călătorie marcată de distrugere și de război, pentru care am dovedit amândoi aceeași energie și aptitudine. Acum, trăiesc foarte simplu. Dimineața, la răsăritul soarelui, iau mașina și mă duc într-un loc pe care-l știu, la douăzeci de minute de Atena, și înot până în partea cealaltă a golfului și înapoi. Serile, stau pe balcon și scriu.

A închis ochii o clipă, zâmbind. Când l-am întrebat ce anume scria, zâmbetul i s-a lățit.

— Despre copilăria mea. Eram atât de fericit, copil fiind, și nu cu mult timp în urmă mi-am dat seama că nimic nu-mi doream mai mult decât să rememorez vremurile acelea, moment cu moment, în cele mai mărunte detalii. Lumea în care a existat fericirea aceea a dispărut, nu doar din viața mea, ci și din Grecia în sine, fiindcă, indiferent dacă o știe sau nu, Grecia e o țară ingenuncheată, într-o agonie lentă și chinuitoare. În ceea ce mă privește, mă întreb uneori dacă nu cumva tocmai fericirea din copilărie a însemnat că trebuia să învăț cum anume să sufăr. Pare că am fost extraordinar de lent în a înțelege de unde și cum

vine suferința. Mi-a trebuit mult timp să învăț s-o evit. Am citit zilele trecute în ziar despre un băiat cu o ciudată tulburare mintală care-l împinge să caute riscul fizic și, prin urmare, vătămarea corporală ori de câte ori îi este posibil. Băiatul acela își bagă tot timpul mâna în foc, se dă singur cu capul de pereți și se cațără în copaci ca să cadă din ei; și-a rupt aproape toate oasele din corp și firește că e plin de tăieturi și vânătăi, iar cei de la ziar le-au cerut bieților lui părinți să comenteze situația. Problema e că nu-i e frică, au zis ei. Dar mie mi se pare că lucrurile stau exact invers: îi e prea frică, atât de tare, încât simte nevoia să pună în practică exact faptul de care se teme, pentru ca acesta să nu survină de la sine. Cred că dacă aș fi știut în copilărie cum se poate manifesta suferința, aș fi avut cam aceeași reacție. Poate îți amintești de personajul Elpenor din *Odissea*, confratele matelot al lui Ulise care cade de pe acoperișul casei lui Circe fiindcă e atât de fericit, încât uită că are nevoie de o scară ca să coboare. Ulise îl întâlnește mai târziu în împărăția lui Hades și-l întreabă cum de-a putut muri într-un mod atât de stupid. Asta mi s-a părut întotdeauna un detaliu încântător, a încheiat Paniotis cu un zâmbet.

O femeie despre care eram sigură că e Angeliki – dat fiindcă că nu mai erau alți meseni și nimeni altcineva nu intrase în restaurant în tot acest timp – se apropiase și-l luase energic la întrebări pe chelner. A urmat o conversație inexplicabil de lungă, în cursul căreia au ieșit amândoi din local și după puțin timp s-au întors, iar discuția a continuat chiar mai energic, coafura roșcată și elegantă a femeii clătinându-se odată cu mișcările rapide ale capului, iar rochia ei cenușie, dintr-un material mătăsos și subțire, înfoindu-se când își muta greutatea de pe un picior pe altul, nerăbdătoare ca un cal în buiestru. Purta niște sandale din piele argintie, cu tocuri foarte înalte, și o poșetă asortată, și ar fi fost imaginea însăși a eleganței dacă nu și-ar fi arătat – când s-a răsucit ca să se uite în direcția în care o îndruma chelnerul, adică înspre

masa noastră - fața cu o expresie atât de intens anxioasă, încât toți cei care o vedeau se simțeau automat și ei anxioși, pentru ea. Așa cum prezisese Paniotis, Angeliki era mâhnită de alegerea restaurantului; intrase aici, a declarat ea, doar ca să ceară indicații cu privire la locul ales de Paniotis, fără să-și dea seama că acesta era, iar chelnerul se văzuse nevoit s-o conducă afară ca să-i arate firma și s-o convingă; chiar și atunci fusese sigură că exista un alt local, mult mai adecvat, care funcționa sub același nume.

— Dar l-am ales special pentru tine, i-a spus Paniotis cu ochii bulbucați de indignare. Bucătarul e din același oraș cu tine, Angeliki; au în meniu toate preparatele tale baltice preferate.

— Te rog să-l scuzi, mi s-a adresat Angeliki așezând pe brațul meu o mână manichiurată, după care l-a dojenit rapid pe Paniotis în greacă - o tiradă la finele căreia el și-a cerut scuze, s-a ridicat de la masă și s-a îndreptat spre toaletă. Îmi pare teribil de rău că nu am ajuns mai devreme, a reluat ea fără nicio pauză. A trebuit să particip la o recepție și pe urmă să mă întorc acasă și să-mi culc băiatul - nu l-am văzut prea des în ultima vreme, fiindcă am fost în turneu cu romanul meu. A fost un tur al Poloniei, a adăugat ea înainte să apuc eu să întreb, în principal în Varșovia, dar am vizitat și alte orașe.

M-a întrebat dacă am fost vreodată în Polonia și când i-am răspuns că nu, a înclinat din cap cu o ușoară tristețe.

— Editorii de acolo nu-și permit să invite mulți scriitori; și e păcat, fiindcă au nevoie de ei mult mai mult decât au cei de aici. În ultimul an am vizitat multe locuri pentru prima dată, sau pentru prima dată în nume propriu, dar turneul din Polonia a fost cel care m-a afectat cel mai puternic, fiindcă m-a ajutat să-mi percep cărțile nu doar ca un divertisment pentru clasa de mijloc, ci ca pe ceva vital, un colac de salvare în multe cazuri, pentru oameni - femei în mare parte, trebuie să recunoaștem - care se simt foarte singuri în viața de zi cu zi.

Angeliki a luat carafa și și-a turnat melancolic în pahar o linguriță de vin, după care l-a umplut pe al meu aproape până la buză și a continuat:

— Soțul meu e diplomat, așa că am călătorit mult – pentru activitatea lui, evident. Dar mi se pare cu totul altfel să călătoresc pentru munca mea și s-o fac independent. Recunosc că uneori mi-a fost teamă, chiar și în locuri care îmi sunt familiare. Iar în Polonia am fost foarte anxioasă, fiindcă sunt foarte puține lucruri acolo pe care le cunosc – inclusiv limba. Dar în parte, la început, temerile s-au redus la simplul fapt că nu eram obișnuită să mă descurc singură. De exemplu, am locuit împreună la Berlin timp de șase ani, dar când m-am dus acolo singură, ca scriitoare, locul mi s-a părut într-un fel străin. Unul dintre motive a fost acela că vedeam un aspect nou al orașului – cultura literară, din care înainte nu făcusem parte deloc –, iar altul a fost lipsa soțului meu, care m-a făcut să simt, într-un mod cu totul nou, ce sunt eu cu adevărat.

Am replicat că, în opinia mea, nu e posibil să știi, în căsnicie, ce ești cu adevărat și nici să faci distincția între ce erai și ce ai devenit prin intermediul celeilalte persoane. Consider că întreaga idee a unui sine „real” ar putea fi iluzorie; altfel spus, poți să ai impresia că în tine există un eu separat, autonom, dar poate că de fapt acel eu nu există cu adevărat. Mama a recunoscut la un moment dat, i-am spus mai departe lui Angeliki, că aștepta cu disperare ca noi, copiii, să plecăm la școală, dar odată ieșiți pe ușă, habar nu avea ce să facă și cu ce să-și ocupe timpul și își dorea să ne întoarcem. Și chiar acum, când copiii ei sunt adulți, pune punct brusc vizitelor noastre și ne îndeamnă să plecăm fiecare la casa lui, de parcă cine știe ce lucru teribil s-ar întâmpla dacă am mai rămâne. Dar sunt sigură că resimte și astăzi aceeași senzație de gol după plecarea noastră și mă întreb ce anume căuta și de ce ne alunga pe noi pentru asta. Angeliki a început să scotocească în poșeta ei argintie și a scos din ea un creion și un carnețel.

— Te rog să mă scuzi. Trebuie să-mi notez asta, mi-a spus și a scris vreme de câteva clipe, după care a ridicat privirea și m-a întrebat: Poți să repeți ultima parte?

Am remarcat că notesul era foarte ordonat, la fel ca toată înfățișarea ei. Și creionul era din argint, cu mină retractabilă, pe care a înșurubat-o hotărâtă la loc. Apoi a reluat:

— Trebuie să recunosc că am fost uimită de reacția primită în Polonia, chiar foarte surprinsă. Știi, bănuiesc, că în Polonia femeile sunt serios interesate de politică, iar publicul meu era format în proporție de nouăzeci la sută din femei, toate fiind foarte vocale. Desigur, și grecoaicele sunt vocale...

— Dar sunt mai bine îmbrăcate, a intervenit Paniotis, care între timp se întorsese.

Spre surprinderea mea, Angeliki i-a luat replica în serios.

— Da, grecoaicelor le place să arate foarte bine, în Polonia însă, mi s-a părut că acesta e un dezavantaj. Femeile de acolo sunt palide și serioase; au fețe late, inexpresive și reci, deși pielea lor e deseori într-o stare proastă, probabil din cauza vremii și a regimului alimentar, care e oribil. Iar dinții lor, a adăugat Angeliki cu o grimasă, sunt stricați. Însă au o seriozitate pe care o invidiez, ca și când atenția nu le-ar fi distrasă, ca și când nu le-ar fi fost niciodată distrasă de la realitatea propriilor vieți. Mi-am petrecut în Varșovia mult timp împreună cu o ziaristă, o persoană cam de vârsta mea, mamă și ea, care era atât de subțire și de plată, încât mi-a venit greu să cred că era femeie cu adevărat. Avea părul drept, de un gri-șobolan, pe care îl purta desfăcut pe spate, fața albă și colțuroasă ca un ghețar, și purta blugi largi, de muncitor, și pantofi lătăreți, și era la fel de limpede, de ascuțită și de frumoasă ca un țurture. Ea și soțul ei făceau cu schimbul, la intervale stricte de șase luni, unul lucrând și celălalt având grijă de copii. Uneori el se mai plângea, dar până la momentul respectiv era de acord cu aranjamentul. Ea însă

mi-a mărturisit cu mândrie că, atunci când pleca în delegație, ceea ce se întâmpla destul de des, copiii dormeau cu fotografia ei sub pernă. Eu am râs și i-am spus că, fără nicio îndoială, fiul meu prefera să moară decât să fie prins dormind cu fotografia mea sub pernă, iar Olga m-a privit cu o asemenea expresie, încât m-am întrebat dacă nu cumva până și copiii noștri s-au molipsit de cinismul politicilor de gen occidentale.

Figura lui Angeliki avea o moliciune, un fel de încețoșare plină de farmec, acesta fiind totodată motivul înfățișării ei tensionate. Aparent, orice își putea lăsa amprenta în moliciunea aceea. Avea trăsăturile mici și clar definite ale unui copil, și totuși tenul îi era ridat ca de îngrijorare, ceea ce-i dădea aspectul unei inocențe încruntate, ca o fetiță drăguță căreia nu i se face pe plac.

— Vorbind cu ziarista aceea, pe care o chema Olga, așa cum am spus, m-am întrebat dacă întreaga mea existență, chiar și feminismul meu, nu era cumva un compromis. Mi s-a părut că-i lipsea seriozitatea. Până și scrisul meu fusese tratat ca un soi de hobby. M-am întrebat de asemenea dacă eu aș fi avut curajul să fiu ca ea, fiindcă în viața ei părea să existe atât de puțină plăcere, atât de puțină frumusețe – urâtenia crasă, fizică, a acelei părți de lume e uluitoare –, încât n-am fost sigură că, în circumstanțe similare, eu aș fi avut energia necesară pentru a mă sinchisi. De aceea m-a surprins numărul mare al femeilor care participau la lecturile mele – părea aproape ca și când munca mea era mai importantă pentru ele decât este pentru mine!

Chelnerul a venit să ne ia comanda, iar acesta a fost un proces îndelungat, deoarece Angeliki dorea să discute despre fiecare fel din meniu, pe rând, punând numeroase întrebări pe măsură ce parcurgea lista, iar chelnerul îi răspundea cu gravitate și uneori cu explicații îndelungi, fără să dea nici cel mai mic semn de nerăbdare. Paniotis ședea lângă ea dându-și ochii peste cap și din când în când muștrându-i pe amândoi – ceea ce nu făcea decât să

prelungescă și mai mult procesul. Într-un târziu chelnerul a reușit să ia comanda și s-a îndepărtat greoi, fără grabă, însă Angeliki l-a chemat înapoi cu un mic icnet și un deget ridicat în aer, după ce se răzgândise în unele privințe. Medicul îi recomandase o dietă specială, mi-a explicat ea după ce el s-a întors iar și a dispărut prin ușile din mahon aflate în celălalt capăt al restaurantului, fiindcă după ce revenise de la Berlin începuse să se simtă rău. Fusese afectată de o extraordinară letargie și - n-o deranja să recunoască acest lucru - de o tristețe care, presupusese ea, fusese rezultatul unei extenuări fizice și emoționale acumulate în decursul atâtor ani trăiți în străinătate, astfel că petrecuse șase luni la pat, practic infirmă - luni în timpul cărora descoperise că soțul și fiul ei se puteau descurca mult mai bine decât își închipuisese, drept care atunci când se ridicase din pat și revenise la viața normală, constatase că rolul în cadrul gospodăriei i se redusese. Soțul și fiul se obișnuiseră să facă mare parte din munca în casă - sau s-o lase nefăcută, a adăugat ea - și, în plus, își creaseră noi obișnuințe, multe deloc pe placul ei; dar în momentul acela recunoscuse că i se oferise posibilitatea de a face o alegere și că dacă voia să renunțe la vechea ei identitate, aceea era ocazia de a o face. Pentru unele femei, a precizat ea, descoperirea faptului că nu era nevoie de ele ar fi constituit întruchiparea celor mai mari temeri ale lor, dar în cazul ei efectul fusese unul opus. În același timp, boala o ajutase să-și privească viața și pe cei din jur cu o mai mare obiectivitate. Înțelesese că nu era atât de legată de ei cum crezuse, mai ales de fiul ei, pentru care nutrise dintotdeauna, încă de când îl adusese pe lume, o preocupare extremă, considerându-l foarte sensibil și vulnerabil, într-o asemenea măsură încât fusese incapabilă - își dădea ea seama acum - să-l lase singur chiar și pentru un minut. Revenind în lumea obișnuită după boală, fiul îi păruse, dacă nu un străin, cel puțin nu chiar atât de dureros legat de ea printr-o sumedenie de fire. Îl iubea încă, firește, dar nu-l mai privea - pe el și viața lui - ca pe

ceva ce trebuia menținut într-o stare de perfecțiune.

— Pentru multe femei, un copil este experiența supremă a creativității, și totuși copilul nu va rămâne nicio clipă un obiect creat; cu excepția cazului în care sacrificiul de sine al mamei este unul absolut, așa cum al meu n-ar putea fi vreodată și cum n-ar trebui să fie al nici unei femei în epoca de azi. Mama mea a trăit prin mine într-un mod cu totul nediscriminatoriu, consecința fiind aceea că am ajuns la maturitate nepregătită pentru viață, fiindcă nimeni nu mă considera importantă așa cum o făcuse ea și cum fusesem obișnuită să fiu considerată. Iar pe urmă întâlnești un bărbat care crede că ești suficient de importantă încât să se însoare cu tine, așa că ți se pare normal să spui da. Acel sentiment al propriei importanțe îți revine cu adevărat atunci când ai un copil, numai că într-o zi îți dai seama că toate astea - casa, soțul, copilul - nu întruchiează importanța, ci exact contrariul: ai devenit o sclavă aneantizată!

A făcut o pauză dramatică, ridicând capul și lăsându-și palmele să cadă pe masă, printre tacâmuri. Apoi a continuat, mai puțin pătimasă:

— Singura speranță este să le conferi soțului și copilului o importanță atât de mare în mintea ta, încât sinele tău să poată supraviețui. În realitate însă, așa cum remarca Simone de Beauvoir, o astfel de femeie nu e altceva decât un parazit, un parazit care trăiește pe seama soțului și a copilului său. La Berlin, fiul meu a urmat cursurile unui colegiu privat costisitor, plătite de ambasadă, și acolo am întâlnit numeroase persoane bogate, cu relații în lumea bună. Femeile erau de un tip cum nu mai cunoscusem niciodată înainte: aproape toate aveau o profesie - doctorițe, avocate, contabile - și majoritatea aveau mulți copii, câte cinci sau șase, de care se ocupau cu o energie și o conștiinciozitate uluitoare, conducându-și familiile ca pe niște corporații de succes, pe lângă carierele profesionale în care erau angrenate. În plus, femeile acelea erau cât se poate de bine îngrijite și

aranjate: se duceau în fiecare zi la sală, alergau la maratoane în scopuri caritabile, erau zvelte ca niște ogari și întotdeauna purtau haine scumpe și elegante, deși trupurile lor musculoase și bine tonifiate păreau deseori asexuate. Mergeau la biserică, făceau prăjituri pentru serbările școlare, prezidau societatea de dezbateri, organizau dineuri și petreceri la care erau servite șase feluri de mâncare, citeau ultimele apariții editoriale, asistau la concerte, jucau tenis și volei în weekend. O singură astfel de femeie ar fi fost de-ajuns, dar la Berlin am întâlnit o sumedenie. Și interesant e că niciodată nu-mi puteam aminti numele lor sau pe ale soților lor; de fapt, n-am reținut chipul nici uneia dintre ele sau pe al vreunui soț sau copil – cu excepția feței unui puști, un băiat cam de vârsta fiului meu care avea un handicap teribil și ședea într-un cărucior motorizat care avea o poliță pe care să-și sprijine bărbia, astfel încât capul – care altfel bănuiesc că i-ar fi căzut în piept – să-i fie mereu susținut.

S-a oprit o clipă, tulburată de parcă revedea cu ochii minții chipul acelui băiat.

— Nu-mi amintesc, a continuat ea, ca mama lui să se fi plâns vreodată de o asemenea soartă; dimpotrivă, era mereu implicată în strângerile de fonduri pentru organizații caritabile care se ocupau de cei cu boala lui, pe lângă toate celelalte lucruri pe care le avea de făcut. Uneori mă întreb dacă nu cumva extenuarea pe care am simțit-o când m-am întors de la Berlin n-a fost de fapt istovirea colectivă a tuturor acelor femei, pe care ele au refuzat s-o accepte, transferând-o asupra mea. Tot timpul le vedeai alergând: dădeau fuga încolo și-ncoace, la serviciu și înapoi acasă, la magazine, împreună cu altele în jurul parcului – vorbind împreună cu aceeași lejeritate cu care ar fi făcut-o dacă ar fi stat pe loc – și dacă erau nevoite să se oprească la semafor, continuau să alerge mărunț în pantofii lor albi și mari, până când culoarea se schimba și o puteau lua iar la fugă. -în restul timpului purtau pantofi fără toc, cu tălpi din cauciuc, extrem de

practici și extrem de urâți. Pantofii erau singurul lucru lipsit de eleganță la ele, și totuși am impresia că ei sunt cheia întregului lor mister, fiindcă erau pantofii unor femei nevanitoase. În ceea ce mă privește, a continuat Angeliki întinzând în afara mesei un picior în sanda argintie, eu am căpătat o slăbiciune pentru încălțăminte delicată când ne-am întors în Grecia. Poate fiindcă începusem să înțeleg virtuțile nemișcării. Iar pentru protagonista romanului meu, pantofii ca aceștia reprezintă ceva interzis, genul de lucru pe care nu l-ar purta niciodată. Mai mult decât atât, atunci când vede femei astfel încălțate se întristează. Până acum a crezut că se întrista fiindcă femeile acelea i se păreau jalnice, demne de compasiune, dar dacă se gândește cu onestitate, își dă seama că motivul e altul: se simte exclusă, lipsită de conceptul de feminitate pe care pantofii aceia îl reprezintă. Are aproape senzația că nici nu e femeie. Dar dacă nu e femeie, atunci ce e? Trăiește o criză a feminității care e, totodată, o criză creativă, și totuși a tins mereu să separe cele două lucruri, din convingerea că se exclud reciproc, că unul îl descalifică pe celălalt. Privește pe fereastra apartamentului ei, la femeile care aleargă în parc, aleargă mereu, și se întreabă dacă fug astfel spre ceva sau de ceva. Dacă se uită destul de mult, observă că ele aleargă, pur și simplu, în cerc.

Chelnerul s-a apropiat, aducând o uriașă tavă argintie. A luat platourile unul câte unul și le-a așezat pe masă. După ce și-a dat atâta silință când a comandat, Angeliki și-a pus pe farfurie cantități minuscule, cu fruntea cutată de încruntare în vreme ce împungea fiecare bucățică cu lingura. Paniotis a înșirat pe farfuria mea o serie de preparate, explicându-mi ce anume erau. După cum mi-a spus, venise ultima dată la acest restaurant în ajunul plecării fiicei lui în America, atunci când, la fel ca acum, dorise să nu fie întrerupt de vreuna dintre cunoștințele pe care le avea în Atena și care erau deja prea multe. În vreme ce mâncau, rememoraseră o vacanță pe care o petrecuseră cândva pe coastă la nord de Salonic,

regiune din care proveneau multe dintre preparatele acestea. A ridicat apoi lingura în aer și a întrebat-o pe Angeliki dacă nu mai voia încă puțin, dar ea a închis ochii pe jumătate și a înclinat din cap în semn de răspuns, ca o sfântă refuzând cumpătat o ispită.

— Și tu, mi-a spus apoi mie, ai luat foarte puțin.

I-am explicat că mâncasem souvlaki la prânz. Paniotis a schițat o grimasă, iar Angeliki a încrețit din nas.

— Souvlaki e foarte unsuros, a comentat ea. Pe lângă indolența lor, așa se explică de ce grecii sunt atât de grași.

L-am întrebat pe Paniotis cu cât timp în urmă călătorise în nord împreună cu fiica lui și mi-a răspuns că plecaseră la foarte scurtă vreme după ce divorțase. De fapt, atunci fusese prima dată când își dusesse copiii undeva de unul singur. Își amintea că, în mașină, mergând dinspre Atena spre zona de dealuri, se tot uita la ei în retrovizor ca să vadă ce făceau pe bancheta din spate, simțindu-se vinovat ca și când i-ar fi răpit. Și se aștepta ca din minut în minut ei să-i descopere fărădelegea și să-i ceară să-i ducă imediat înapoi la Atena, la mama lor, însă nici nu se pusese problema; nu comentaseră situația în niciun fel în lungile ore de drum în care Paniotis simțea că se îndepărtează tot mai mult de toate lucrurile pe care le știa și care-i dădeau încredere, departe de tot ce-i era familiar și, mai presus de orice, departe de siguranța căminului pe care-l clădise împreună cu soția lui și care, desigur, nici nu mai exista. Și totuși, îndepărtarea geografică de această pierdere îi era insuportabilă – așa cum unii oameni nu se pot desprinde de locul în care a murit cineva drag.

— Mă tot așteptam ca unul dintre copii să-mi ceară să mergem acasă, dar în realitate eu eram cel care voia să ne întoarcem. Atunci, în mașină, am început să înțeleg că, în ceea ce-i privea, ei chiar erau acasă – cel puțin în parte –, fiindcă erau împreună cu mine.

Acea conștientizare, a adăugat el, a fost una dintre cele mai însingurate cu putință și n-a fost deloc atenuată

de sosirea la hotelul la care urmau să rămână peste noapte – unul oribil, într-o stațiune murdară și bătută de vânt, în care un uriaș complex de apartamente fusese abandonat la jumătatea lucrărilor de construcție, astfel că peste tot erau grămezi mari de nisip și ciment, stive înalte de blocuri din beton și utilaje masive lăsate în părăsire – excavatoare cu cupele pe jumătate pline, motostivuitoare cu paleți încă suspendați în aer –, toate încremenite *in situ* aidoma unor monștri preistorici înecați în mâl, în vreme ce construcția în sine, un embrion avortat pe un petic încă proaspăt de macadam, se înălța în toată nebunia ei spectrală, privind în gol spre mare prin ferestrele fără geamuri. Hotelul lor era murdar și năpădit de țăntari, cu rămășițe de moloz între așternuturi, iar el rămăsese uluit văzându-i pe copii cum săreau râzând pe hidoasele paturi metalice acoperite cu cuverturi din nailon țipător, fiindcă până atunci – uneori pentru că așa planificaseră, dar deseori doar din pură întâmplare – el și soția lui îi duseseră doar în locuri frumoase și confortabile. Așa că, pe lângă convingerea sumbră pe care o nutrea, că viața lui pe mai departe avea să fie la fel de nenorocoasă pe cât de fericită fusese înainte, simțea o milă teribilă pentru copiii înșiși. Rezervase o cameră pentru toți trei și în cele din urmă reușise să-i culce, însă el zăcuse treaz ore îndelungate, înghesuit în pat între ei.

— Niciodată, a subliniat Paniotis, n-am avut o noapte atât de greu de îndurat ca aceea. Iar dimineață, când s-a luminat în sfârșit, am văzut că vremea era urâtă, așa cum e uneori acolo de Paște. Ploua deja foarte tare și vântul sufla atât de aprig pe țărm, încât isca vârtejuri de spumă din mare, pe care le sufla ca pe niște fantome ce pluteau prin aer. Ar fi trebuit să rămânem la hotel, însă eu eram atât de hotărât să plecăm, că am urcat copiii în mașină și am pornit la drum cu ploaia răpăind pe capotă, abia izbutind să văd pe unde merg. Pe alocuri, șoseaua era acoperită literalmente cu noroi și, în vreme ce ne îndreptam iarăși spre dealurile de pe coastă, am constatat că exista cu

adevărat riscul ca drumul să fie luat de apă. Pe deasupra, copiii fuseseră înțepați rău de țânțari în timpul nopții și se scărpinaseră, iar unele urme păreau gata să se infecteze. Trebuia deci să gădesc o farmacie, dar cu toată ploaia aceea, probabil că am virat undeva greșit, fiindcă în loc să ajungă la autostradă, drumul devenea tot mai abrupt și mai îngust, urcând printre dealuri tot mai pustii, până când am constatat că intraserăm într-un veritabil lanț muntos, cu hăuri ametoare căscându-se de-o parte și de alta și cu pământufuri de nori învârtându-se în jurul piscurilor. Din cauza furtunii, turme de capre și porci de munte alergau de colo colo pe pantele muntelui, uneori năvălind pe drum, în fața mașinii. Și pe urmă, puțin mai departe, am ajuns într-un loc în care șoseaua fusese inundată de un râu ce-și ieșise din matcă în amonte, iar copiii au început să țipe când apa a pătruns în mașină printr-un geam uitat ușor întredeschis. Cerul era atât de negru, încât, deși nu venise nici ora amiezii, era întuneric ca noaptea. Dar undeva în față, prin perdeaua de ploaie, am zărit o clădire cu lumini aprinse. Era o cabană chiar la marginea șoselei și am oprit imediat în fața ei. Am sărit din mașină și am dat fuga spre intrare, cu jachetele ridicate deasupra capului, apoi ne-am năpustit pe ușă înăuntru. Era un loc destul de drăguț și probabil că pentru cei din interior am fost o apariție surprinzătoare – copiii plini de înțepături de țânțar sângerânde, toți trei uzi leoarcă și cu hainele vraiste. Sala principală a cabanei era ocupată de cel puțin treizeci de cercetașe, toate în uniformă: bluză și fustă bleumarin, cravată galbenă și beretă de marină. Cântau împreună ceva în franceză, câteva acompaniindu-le pe celelalte la diverse instrumente muzicale de mici dimensiuni. Scena bizară mi s-a părut acceptabilă, după orașul acela mizerabil, după furtună și caprele înnebunite. În vacanța aceea mi s-a întâmplat, printre altele, ceva care mi-a schimbat viața: pentru prima dată am început să simt că vedeam lucrurile așa cum erau ele cu adevărat, fără să mă întreb dacă mă așteptam sau nu să le văd așa.

Când mă gândesc la vremea de dinainte, și mai ales la anii căsniciei, îmi pare că și eu și soția mea priveam lumea prin prisma ideilor preconcepute, cu ajutorul cărora ne mențineam la distanță de tot ce exista în jurul nostru, o distanță imposibil de străbătut care ne oferea o anume siguranță, dar, totodată, lăsa loc pentru iluzii. Cred că niciodată n-am descoperit adevărata natură a lucrurilor pe care le vedeam și nici nu riscam să fim afectați de ele; ne uitam la oameni și locuri ca pasagerii pe o corabie care privesc spre țărmul ce defilează înaintea lor, iar dacă am fi constatat că îi amenința vreun pericol, sau dacă ei ar fi văzut că noi suntem în primejdie, niciunul dintre noi n-ar fi putut să facă nimic în privința asta. Poate pentru a-i spune ceva de felul acesta am simțit atunci o nevoie copleșitoare de a vorbi cu soția mea, așa că am întrebat-o pe cabanieră dacă avea un telefon pe care să-l pot folosi. Cercetașele – care aparțineau unei organizații religioase de un tip des întâlnit în Franța, după cum am impresia, și care ne spusese că se aflau într-o drumeție prin regiune – ne făcuseră loc pe băncile din jurul mesei mari la care erau așezate și reîncepuseră să cânte vesele în vreme ce, afară, ploaia continua să cadă torențial. Femeia mi-a arătat unde era telefonul și m-a întrebat dacă voiam să prepare o ciocolată caldă pentru copii. Amabilă, mi-a oferit și un tub de alifie dezinfectantă pentru înțepături, în cabina telefonică am format numărul noului apartament din Atena al soției mele și am fost surprins să aud un bărbat răspunzând. Când Chrysta a venit la telefon, i-am povestit despre situația noastră, că ne rătăciserăm undeva în munți, că ne prinsese o furtună teribilă, că ambii copii erau speriați și plini de înțepături de țânțari și că mă îndoiam de capacitatea mea de a face față unei asemenea crize. În loc să-mi arate compasiune și îngrijorare, ea a rămas tăcută. Liniștea de la celălalt capăt al firului a durat doar câteva secunde, dar în acel timp în care ea nu mi-a ieșit în întâmpinare și nu și-a preluat, ca să zic așa, rolul în duetul nostru de-o viață, am înțeles pe deplin și pentru

totdeauna că nu mai eram căsătoriți și că războiul în care ne angrenaserăm nu era doar o versiune mai amară a acelui angajament pe viață, ci era ceva mult mai rău, ceva ce viza distrugerea, anihilarea, nonexistența. Mai presus de orice, acel ceva voia tăcere și mi-am dat seama că spre exact asta tinseseră toate conversațiile mele cu Chrysta, o tăcere care avea să rămână în cele din urmă neîntreruptă, deși atunci ea a întrerupt-o. „Sunt sigură că o să te descurci tu într-un fel”, asta mi-a spus. Peste puțin timp, discuția noastră s-a încheiat. Când m-am întors la copii după conversația telefonică, am resimțit un copleșitor sentiment de insecuritate, aproape ca un vertij. Îmi amintesc că mi-am încheștat mâinile pe marginea din lemn a mesei și am stat așa un timp care mi s-a părut o veșnicie, în vreme ce în jur cercetașele cântau. Pe urmă însă am simțit o căldură undeva în spate și, uitându-mă, am văzut că raze mari de soare se revărsau prin ferestre. Fetele s-au ridicat și și-au strâns instrumentele. Furtuna trecuse: cabaniera a deschis ușile, ca să lase soarele să intre. Și am ieșit cu toții în lumea scânteietoare, sub ultimii stropi de ploaie, unde am stat împreună cu copiii mei lângă mașină, tremurând din tot corpul, în timp ce grupul de cercetașe se îndepărta pe drum fluierând. Ceea ce m-a frapat mai cu seamă la imaginea aceea a fost faptul că, în mod evident, fetele nu considerau că s-au rătăcit și nu li se părea nimic înfricoșător în felul în care se stricase vremea sau în pericolozitatea muntelui în sine. Nu luau cu titlu personal niciunul dintre aceste lucruri. Asta era deosebirea dintre mine și ele, iar în momentul acela era o deosebire incomensurabilă.

În acea ultimă seară pe care am petrecut-o cu ea aici, fiica mea mi-a amintit de plimbarea pe care am făcut-o mai târziu în ziua cu pricina. Ea nu-mi mai aducea aminte nici de hotel, nici de furtună și nici măcar de cercetașe, dar îi rămăsese în memorie coborârea noastră în defileul Lousios, excursie pe care am hotărât s-o facem când am trecut pe lângă un indicator spre el. Era acolo o mănăstire

pe care îmi doream de mult s-o vizitez, așa că am lăsat mașina pe marginea șoselei și am pornit toți trei pe potecă. Își amintea de plimbarea noastră până acolo în lumina soarelui, pe lângă cascade adânci, își amintea de orhideele sălbatice pe care le culesese în drum și de mănăstire în sine, cocoțată pe marginea unui canion impresionant, unde i s-a cerut să îmbrace una dintre fustele lungi și urâte, lucrate din draperii vechi, pe care călugării le țineau într-un coș de lângă ușă; altfel nu i-ar fi permis să intre. Dacă existase vreun moment traumatizant în ziua aceea, mi-a spus ea, fusese cel în care i se ceruse să îmbrace fusta aceea oribilă și urât mirositoare. Pe drumul de întoarcere căldura devenise atât de puternică și înțepăturile de țăntări ne dădeau mâncărimi atât de greu de suportat, încât ne-am smuls toți trei hainele de pe noi și ne-am aruncat în ochiul de apă format de o cascadă, cu toate că ne aflam destul de aproape de potecă și ne-ar fi putut vedea cineva. Cât de rece era apa, cât de adâncă, de limpede și de revigorantă! Ne-am zbenguit de colo colo, cu fețele scăldate în razele de soare și trupurile atârându-ne ca niște rădăcini albe sub apă. Parcă ne văd și acum aievea, fiindcă au fost momente atât de intense, încât, într-un fel, le vom retrăi la nesfârșit, pe când alte lucruri sunt uitate deja. Și totuși, nu au o poveste anume atașată, în ciuda locului lor în povestea mai largă pe care tocmai ți-am spus-o. Timpul pe care l-am petrecut înotând în apa de sub cascadă nu ține de nimic, nu face parte din niciun șir de evenimente, există doar în sine, izolat, într-un fel în care nu a existat nimic în viața noastră anterioară, ca familie, fiindcă întotdeauna ducea către următorul lucru și apoi către următorul, contribuind de fiecare dată la povestea noastră, la cine eram noi de fapt. Când am divorțat de Chrysta, lucrurile nu s-au mai legat așa, deși ani de-a rândul am încercat să las impresia că se leagă. Dar timpul acela petrecut în apă nu a avut o urmare – și nici nu va avea. Și așa a plecat fiica mea în America, la fel cum plecase fratele ei înainte, îndepărtându-se amândoi cât de

mult posibil de părinții lor. Și sigur că sunt trist, a încheiat Paniotis, dar nu pot pretinde că n-au procedat bine.

— Paniotis, a exclamat Angeliki, ce tot spui acolo? Că fiul și fiica ta au emigrat din cauza divorțului vostru? Prietene, mă tem că te înșeli crezându-te atât de important. Copiii pleacă sau rămân după cum le dictează propriile ambiții; viața lor le aparține. Cumva am căpătat convingerea că, dacă rostim fie și un singur cuvânt nelalocul lui, i-am marcat pentru totdeauna, dar sigur că asta e o convingere ridicolă; în orice caz, de ce ar trebui ca viața lor să fie perfectă? Propria noastră idee de perfecțiune e cea care ne torturează și își are originile în dorințele pe care le nutrim. Mama mea, de exemplu, crede că cea mai mare nenorocire în viață e să fii singur la părinți. Pur și simplu, nu poate să accepte că fiul meu nu va avea frați și surori și mă tem că i-am dat impresia că acest lucru nu este rezultatul deciziei noastre, din dorința de a evita noi și noi discuții. Dar mereu îmi spune despre un medic sau altul, despre care abia ce-a auzit și care face adevărate minuni; chiar zilele trecute mi-a trimis un articol de ziar despre o femeie din Grecia care a născut la vârsta de cincizeci și trei de ani, însoțit de un bilețel în care-mi scria să nu renunț la speranță. Dar soțului meu i se pare perfect normal ca fiul nostru să crească singur, fiindcă și el a fost singur la părinți. Cât despre mine, desigur, ar fi un dezastru să mai am și alți copii; aș fi copleșită de-a dreptul, așa cum sunt atâtea femei. Mă întreb de ce vrea mama să mă vadă copleșită, când eu am lucruri importante de făcut, când n-ar fi deloc în interesul meu și ar însemna, așa cum am mai spus, un adevărat dezastru; iar răspunsul e că dorința ei nu se referă la mine, ci la ea însăși. Sunt sigură că nu și-ar dori să mă consider o ratată fiindcă n-am adus pe lume șase copii, și totuși exact așa m-aș putea simți din cauza comportamentului ei. Aspectele sufocante ale vieții sunt deseori acelea care constituie de fapt proiecții ale dorințelor nutrite de părinții noștri. Existența de soție și mamă, spre exemplu, este una pe care ne-o asumăm fără

dubii sau ezitări, ca și când am fi împinși spre ea de ceva aflat în afara noastră, pe când creativitatea unei femei, lucrul de care se îndoiește și pentru care se sacrifică întotdeauna de dragul vieții de familie – deși nici nu i-ar trece prin minte, de pildă, să sacrifice interesele soțului sau ale copiilor –, a fost propria ei idee, propriul ei îndemn interior. Când eram în Polonia, mi-am jurat să-mi construiesc o viziune mai puțin sentimentală asupra vieții și, dacă există ceva ce regret în romanul meu, e faptul că starea materială a personajelor este prea confortabilă. Dacă alta ar fi situația, cartea ar avea, cred, un caracter mai serios. În timpul petrecut cu Olga mi s-au relevat unele lucruri, așa cum obiectele din apă ies la lumină atunci când apa se scurge. Mi-am dat seama că ideea pe care o avem despre viață ca o idilă – și însăși concepția noastră despre iubire – reprezintă o viziune în care lucrurile materiale dețin un fel prea important și că, fără acele lucruri, am constata că unele emoții sunt atenuate, în vreme ce altele sunt accentuate. M-am simțit puternic atrasă de duritatea Olgăi, de duritatea vieții ei. Când îmi vorbea despre relația cu soțul ei, părea că descrie componentele unui motor, explicându-mi cum funcționează sau nu funcționează. Nu exista nici urmă de iubire în ea, nimic care să fie acoperit, ascuns vederii. Așa că nu eram câtuși de puțin geloasă pe soțul ei, dar când îmi vorbea despre copii, despre fotografia ei cu care dormeau sub pernă, am constatat că simțeam furie, aceeași furie pe care o încercam față de frații și surorile mele atunci când mama le dădea lor atenție. Eram geloasă pe copiii Olgăi, nu voiam ca ei s-o iubească în felul acela, să exercite acea putere asupra ei. Începusem să fiu mai înțelegătoare față de soț, care era tratat ca un motor de mașină. Pe urmă Olga mi-a spus că el plecase pentru o perioadă, îi părăsise, incapabil să suporte acea lipsă de sentimentalism, și se dusese să locuiască singur într-un apartament. Când se întorsese, își reluaseră viața la fel ca înainte. Am întrebat-o dacă nu era furioasă pe el fiindcă o lăsase să aibă grijă de

copii de una singură. Nu, dimpotrivă, mi-a răspuns, se bucura să-l vadă înapoi. „Suntem pe deplin sinceri unul cu celălalt”, mi-a explicat, „și deci am știut că, atunci când s-a întors, a făcut-o pentru că accepta lucrurile așa cum erau ele. Am încercat să-mi închipui cum era căsnicia aceea în care nimeni nu trebuia să facă promisiuni sau să-și ceară scuze, în care nu trebuia să cumperi flori pentru celălalt, să-i gătești ceva deosebit ori să aprinzi câteva lumânări ca să crezi o atmosferă plăcută, ori să pregătești o vacanță ca să poți trece mai ușor peste problemele apărute; sau mai degrabă o căsnicie în care era firesc să mergi mai departe iară toate aceste lucruri și să trăiești împreună cu celălalt în deplină onestitate și transparență. Și totuși continuam să mă întorc cu gândul la copii și la fotografia pe care o țineau sub pernă, fiindcă lăsa de înțeles că Olga se făcea vinovată de sentimentalism, era capabilă de romantism, numai că era un romantism între mamă și copii, iar dacă era capabilă de asta, cum de nu era capabilă de tot? I-am mărturisit că eram geloasă pe copiii ei, pe care nici măcar nu-i cunoscusem, iar ea a replicat: „E evident, Angeliki, că nu te-ai maturizat niciodată și că doar așa poți fi scriitoare. Crede-mă, ai mare noroc; eu mi-am văzut fata maturizându-se de la o zi la alta când a plecat tatăl ei. În perioada aceea a devenit extrem de ostilă față de bărbați.

Și mi-a povestit cum s-a dus cu ea într-o zi la o galerie de artă din Varșovia și, când au ajuns la un tablou religios cu Salomeea ținând capul tăiat al lui Ioan Botezătorul, fetița a izbucnit în urale. Altă dată Olga a mustrat-o pentru o remarcă jignitoare la adresa sexului opus, iar copila i-a replicat că nu înțelege de ce pe lume trebuie să existe și bărbați. „Nu e nevoie de bărbați”, a repetat fiica ei, „ci numai de mame și de copii”. Olga-a recunoscut că era în parte vinovată pentru aceste idei ale fetei, dar adevărul era că ea nu și-ar fi părăsit niciodată copiii așa cum o făcuse tatăl lor, cu toate că, fără îndoială, și el îi iubea. Ea însă pur și simplu n-ar fi fost capabilă de

așa ceva și, indiferent dacă această deosebire dintre ei era strict biologică sau un rezultat al condiționării, era un fapt care trebuia luat ca atare. „Și tu ai proceda la fel, dacă s-ar ivi ocazia”, mi-a spus Olga, cuvinte la care i-am răspuns că, dimpotrivă, sunt de părere că fiul meu îi aparține în mai mare măsură tatălui său decât mie. Ea însă a refuzat să creadă așa ceva, cu excepția cazului în care eu aș nutri un respect neobișnuit de mare pentru autoritatea masculină. La asta n-am putut decât să râd: eu, dintre toți oamenii, să nutresc un respect deosebit pentru autoritatea masculină! Dar m-am gândit mult de atunci la această afirmație a ei, din motive evidente. În romanul meu, protagonista e compromisă de dorința de a fi liberă, pe de o parte, și de sentimentul de vinovăție față de copiii ei, pe de alta. Tot ce-și dorește e ca viața ei să fie integrată, să fie unitară, nu o serie nesfârșită de opoziții care o împresoară din toate direcțiile. Unul dintre răspunsuri este acela că, firește, își deviază pasiunea către copiii ei, acolo unde nu poate face niciun rău; și acesta este răspunsul pe care-l alege în cele din urmă. Dar eu nu asta simt, încheie Angeliki, aranjându-și mai bine țesătura cenușie a mânecilor.

Chelnerul zăbovea alături de masa noastră; probabil că restaurantul urma să se închidă. Angeliki s-a ridicat, s-a uitat la ceasul de argint de la mână și a spus că s-a simțit atât de bine, încât a pierdut noțiunea timpului. Trebuie să se trezească devreme a doua zi dimineată, pentru un interviu la televiziune; dar „a fost o plăcere deosebită să te cunosc”, a precizat ea, întinzându-mi mâna.

— Cred că Paniotis ar fi preferat să vorbești între patru ochi, dar mă tem că am insistat să particip și eu, dat fiind că erai deja aici. Voi prețui întotdeauna conversația noastră, a adăugat strângându-mi vârfurile degetelor. Poate că ne vom întâlni s-o continuăm așa, ca între femei, data viitoare când voi veni în Londra.

Și-a deschis geanta și a scos o carte de vizită, pe care mi-a dat-o. Apoi, cu o învolburare a rochiei și o sclipire a

sandalelor ei argintii, a plecat. I-am zărit pentru o clipă fața dincolo de vitrina restaurantului, cu aceeași configurație deosebită a cutelor de încruntare; s-a luminat însă când mi-a surprins privirea prin geam și a ridicat o mână în semn de rămas-bun.

— Dacă-mi permiți, te conduc până la apartament, mi-a spus Paniotis.

În timp ce mergeam pe trotuarul fierbinte și întunecat spre strada principală, cu luminile ei pulsânde și zgomotul continuu al traficului, mi-a mărturisit că Angeliki era supărată pe el fiindcă lucra la o antologie a literaturii grecești din care opera ei fusese omisă.

— Vanitatea, a continuat el, e blestemul culturii noastre; sau poate că de vină e refuzul meu persistent de a crede că și artiștii sunt ființe omenеști.

Am răspuns că de fapt îmi plăcuse de Angeliki, deși ea părea să fi uitat că ne mai întâlnisem și înainte, la o sedință de lectură pe care o susținusem cu câțiva ani înainte în Atena și la care ea și soțul ei se aflaseră în public. Paniotis a început să râdă.

— Acea a fost o altă Angeliki, una care acum nu mai există și care a fost ștearsă din cărțile de istorie. Angeliki scriitoarea celebră, feminista de renume internațional, nu te-a mai întâlnit niciodată în viața ei.

Când am ajuns la intrarea în blocul meu, Paniotis s-a uitat la siluetele supradimensionate din vitrina cafenelei, cu femeia care încă râdea și bărbatul ce o privea mai departe cu ochii mijiiți, cu toată modestia lui falsă și arătoasă.

— Cel puțin, sunt fericiți, a conchis el, după care și-a deschis servieta, a scos un plic și mi l-a îndesat în mână. Orice s-ar fi întâmplat, acesta continuă să fie adevărul tău. Nu te teme să-l privești.

VI

Era un grup ciudat - o grămadă amestecată, după cum s-a exprimat Ryan.

— Fii atentă la puștiul cu păr ca al lui Demis Roussos

și tuleie firave, mi-a spus el. Pur și simplu, n-o să tacă.

Încăperea era mică și cenușie, dar avea ferestre largi care dădeau spre Piața Kolonaki, o zonă betonată în care oamenii ședea pe bănci citind ziare la umbra platanilor în vase de ciment decorate cu graffiti. Locurile aflate în lumina soarelui erau deja pustii la ora zece a dimineții. Porumbei se apropiau dând ocol în formațiuni dezordonate pe dalele de pavaj, ciugulind cu capetele plecate.

Studentii dezbăteau dacă ferestrele ar fi trebuit închise sau deschise, fiindcă în încăpere era un frig teribil și nimeni nu reușise să-și dea seama cum anume să dea mai încet aerul condiționat. Se puneau de asemenea problema dacă ușa trebuia să stea închisă ori deschisă, luminile aprinse sau stinse și dacă era realmente nevoie de computerul care proiecta pe perete un dreptunghi albastrui și protocolar, într-un costum în dungulițe, a ridicat mâna cerând cuvântul.

— În dimineața asta, când traversam piața de vizavi de blocul meu în drum spre metrou, am văzut o geantă de damă pe unul dintre zidurile joase de beton care delimitează piața. Era o geantă mare, care părea foarte scumpă, din lac negru, lucios, cu o clemă aurie în partea de sus, și era deschisă. M-am uitat în jur după posibila ei posesoare, însă piața era pustie. M-am întrebat dacă proprietara ei fusese cumva jefuită, iar hoții abandonaseră geanta după ce o goliseră de conținut, dar când m-am apropiat și m-am uitat înăuntru – deoarece clema era desfăcută și geanta, larg deschisă, și am putut examina interiorul fără s-o ating –, am văzut că totul era încă acolo: un portofel din piele, un set de chei, o pudrieră și un ruj, chiar și un măr – probabil gustarea pe ziua aceea. Am rămas pe loc un timp, așteptând să văd cine își va face apariția, dar n-a venit nimeni și până la urmă m-am dus la metrou, pentru că altfel aș fi întârziat. Dar mi-am dat seama, în timp ce mergeam, că ar fi trebuit să iau geanta și s-o duc la o secție de poliție.

Theo s-a oprit, povestea lui ajungând probabil la

final. Ceilalți au lansat imediat spre el o rafală de întrebări. Dacă și-a dat seama că trebuia să fi dus geanta la poliție, de ce nu s-a întors s-o ia? Dacă era în întârziere, de ce n-a predat geanta la cel mai apropiat magazin sau chiar la o tonetă, or, în cel mai rău caz, să-i fi spus unui trecător despre ea? Ar fi putut chiar să ia geanta cu el și s-o ducă undeva atunci când avea mai mult timp – mai bine decât s-o lase acolo, ca s-o fure cineva! Pe parcursul acestui baraj de întrebări, Theo a stat cu brațele încrucișate la piept și cu o expresie senină pe fața mică și îngrijită. După o vreme îndelungată, când întrebările au încetat, a vorbit din nou:

— Tocmai traversasem piața și mă întorsesem după ce-mi venise ideea cu poliția, când... ce-am văzut? Un polițist tânăr aflat exact la jumătatea drumului între mine și geantă, care se afla încă pe zidul de pe latura opusă. Venea pe aleea în capătul căreia trebuie s-o iei într-o parte sau în cealaltă: la dreapta, și ar fi ajuns la mine, sau la stânga, adică drept spre geantă. Dacă ar fi luat-o spre mine, mi-am dat seama că nu aveam altă soluție decât să-l informez și să mă implic în toată hârțogăraia și risipa de timp pe care o asemenea procedură le presupune. Din fericire pentru mine, el a cotit spre stânga și am stat în loc suficient timp ca să-l văd ajungând la geantă, privind în jur după posesoare și uitându-se înăuntru așa cum făcusem și eu, apoi luând-o și plecând cu ea mai departe.

Grupul i-a aplaudat energic istorisirea, în timp ce Theo continua să zâmbească senin.

— E interesant să te gândești, a intervenit băiatul cu păr lung – Georgeou, conform diagramei mele –, că o poveste poate fi doar o serie de evenimente în care ne credem implicați, dar asupra căreia nu avem absolut nicio influență.

În ceea ce-l privește, el nu remarcase nimic pe drumul înapoi; în general nu observă lucruri care nu-l privesc, exact din acest motiv, anume că tendința de a ne ficționa experiențele trăite i se pare potențial periculoasă, fiindcă ne convinge de faptul că viața umană are un fel de

plan și că suntem mai semnificativi decât suntem cu adevărat. Pe el, tatăl lui îl îndemnase să vină aici; pe drum avuseseră o foarte interesantă conversație despre teoria corzilor, după care el coborâse din mașină și urcase aici, la etaj.

— Cu siguranță nu este adevărat, a replicat tânăra care ședea alături de el, cu o expresie perplexă. Nu este adevărat că nu există o poveste a vieții; că existența noastră nu are un tipar distinct care a început și se va sfârși cândva, care are propriile teme și evenimente și personaje.

Ea însăși, venind aici, trecuse pe lângă o fereastră deschisă prin care răzbăteau armoniile cuiva care exersa la pian. Clădirea aparținea unui colegiu de muzică de felul celui pe care-l părăsise și ea cu doi ani în urmă, renunțând la speranțele de-o viață de a deveni muzician de profesie; recunoscuse piesa, „Fuga în re minor” din *Suita franceză* de Bach, una care-i plăcuse întotdeauna și care, auzind-o în mod atât de neașteptat, îi dăduse o extraordinară senzație de pierdere acolo, pe trotuar. Fusesse ca și când muzica i-ar fi aparținut cândva, iar acum n-o mai avea; ca și când frumusețea ei îi fusesse refuzată și era silită să o vadă acum în posesia altcuiva și să resimtă din plin tristețea provocată de propria ei incapacitate, dintr-o serie de motive, de a rămâne în lumea aceea. Fără îndoială, a adăugat ea, trecând prin fața acelei ferestre și auzind „Fuga în re minor”, o altă persoană ar fi simțit ceva cu totul diferit. Muzica revărsându-se pe o fereastră nu înseamnă nimic în sine; și orice emoții i-ar fi atribuite, niciuna dintre ele nu constituie motivul pentru care piesa era cântată sau pentru care fereastra fusesse lăsată deschisă, astfel încât sunetele ei să poată fi auzite de trecători. Și nici chiar o persoană care observă momentul de pe trotuarul celălalt, a continuat tânăra, n-ar putea ghici, doar auzind și văzând scena, care e de fapt povestea. Tot ce ar vedea ar fi o fată în trecere care în acel moment aude o muzică răsunând într-o clădire.

— Ceea ce s-a și întâmplat de fapt! a intervenit Georgeou cu un zâmbet sardonic, ridicând un deget în aer.

Tânăra - pe care văzusem că o chema Clio - se apropia probabil de treizeci de ani, dar avea o înfățișare de copil, cu părul brunet tras pe spate și strâns într-o coadă de cal, și cu tenul palid, nefardat. Purta un fel de tunică fără mâneci care îi sporea aerul de simplități1. Mi-o puteam imagina în atmosfera monastică a unei săli de repetiții, cu degetele dansându-i pe clapele albe și negre. Se uita la Georgeou cu o expresie total pasivă, în mod evident așteptându-se ca el să mai aibă multe de spus.

— Din fericire, a continuat el, există ceva infinit numit posibilitate și un lucru la fel de util, probabilitatea. O excelentă dovadă în acest sens e reprezentată de colegiul de muzică, un loc despre care majoritatea oamenilor ar spune că are rolul de a forma muzicieni profesioniști. Cei mai mulți oameni au o idee despre ce înseamnă un muzician profesionist și pot înțelege că posibilitatea de eșec într-o astfel de profesie este la fel de mare ca aceea a reușitei. Când ar auzi muzica răsunând din clădire, s-ar gândi la persoana care cântă ca fiind supusă acestui risc, soarta ei putând deci să adopte una dintre cele două forme fundamentale, ambele imaginabile pentru orice om obișnuit. Cu alte cuvinte, eu aș putea deduce întreaga ta poveste numai pe baza acestor date și din propria experiență de viață, care reprezintă tot ce știu cu certitudine și, mai important în acest caz, propria experiență a eșecului, ca eșecul de a memora constelațiile din emisfera sudică, o nereușită care nu încetează să mă necăjească.

Și-a împreunat apoi mâinile și le-a privit cu o expresie sumbră.

L-am întrebat câți ani are și mi-a răspuns că împlinise cincisprezece cu o săptămână în urmă. Tatăl lui îi cumpăraseră un telescop ca dar de aniversare și îl instalaseră pe acoperișul plat al blocului lor. Grație lui putea să studieze acum cerul, și mai cu seamă fazele lunii,

pentru care nutrea un interes deosebit. I-am spus că mă bucura faptul că primise un dar atât de mulțumitor, dar că venise probabil timpul să asculte și ce aveau ceilalți de spus. El a încuviințat cu o mișcare a capului și fața i s-a luminat. Voia doar să adauge că „Fuga in re minor” din *Suita franceză*. Îi era cunoscută: tatăl lui îi dăduse să asculte o înregistrare, iar lui i se păruse mereu o piesă optimistă.

Imediat, persoana așezată lângă el a început să vorbească.

— Muzica, a spus ea pe un ton languros și visător. Muzica este un deconspirator de secrete, trădează mai abitir chiar decât visele, care au, cel puțin, virtutea de a fi personale.

Femeia care rostise aceste cuvinte avea o înfățișare splendidă și totuși excentrică, cinzeci și ceva de ani și o frumusețe ruinată pe careși-o afișa cu un aer regal. Osatura feței îi era foarte clar structurată, frizând grotescul, o impresie pe care alesese s-o accentueze – într-un fel care mi s-a părut plin de un umor evident și voit – încercuindu-și ochii albaștri foarte mari cu oceane de fard în nuanțe exotice de verde și albastru și apoi desenându-și, mai degrabă neglijent, marginile pleoapelor cu un albastru și mai aprins; pomeții bine reliefați erau subliniați cu fard roz, iar buzele, neobișnuit de cărnoase și de pline, erau rujate din belșug și neatent cu roșu. Purta multe bijuterii din aur și o rochie, albastră și ea, din șifon încrețit care îi lăsa gâtul și brațele dezgolite, pielea fiindu-i foarte oacheșă și fin ridată. Conform diagramei, o chema Marielle.

— Spre exemplu, a continuat ea după o pauză lungă în timp ce ochii ei foarte mari scanau fețele din jur, când l-am auzit pe soțul meu fredonând la duș „L'amour est un oiseau rebelle”¹, mi-am dat seama că mă înșela.

S-a întrerupt din nou, închizând cu greutate buzele

1 „Stranie pasăre e amorul”, arie din opera Carmen de Georges Bizet, cunoscută și ca Habanera

cărnoase peste dinții mari și protuberanți, ca pentru a-i umezi, după care a reluat:

— Desigur, cânta partitura protagonistei Carmen, deși nu cred că și-a dat seama de greșală și nici că i-ar fi păsat dacă ar fi știut. Întotdeauna a fost neglijent în privința detaliilor, fiind un om al extremelor și preferând să nu se lase distras de date concrete. Cânta din simpla bucurie de a o face, atât de bine se simțea în apartamentul nostru în dimineața aceea însorită, cu amanta pitulată undeva în celălalt capăt al orașului, în timp ce el stătea sub duș în cabina din travertin și ornamente aurii, unde îi place să păstreze câteva lucrări de artă mai rezistente, plus un mic fragment din friza Partenonului, considerat și astăzi dispărut, pe care el îl folosește pe post de savonieră; cu noul sistem de alimentare cu apă caldă la presiune înaltă instalat de curând și cu prosoapele pe care le-a comandat tocmai de la Saks Fifth Avenue din New York, care te învăluie ca pe un prunc în brațele mamei lui și te îndeamnă să te întorci la somn. Eu eram în bucătărie, storcând portocale. Abia ce-mi pregătisem un mic dejun delicios, cu cel mai copt pepene pe care-l găsisem în piață și o felie de brânză proaspătă cumpărată de la o femeie care crește capre splendide pe coasta unui deal de lângă Delphi, când l-am auzit cântând. Imediat am știut ce înseamnă asta. Idiotul, mi-am spus în sinea mea, de ce trebuie să urle atât de tare, încât să-l aud eu din bucătărie? Tocmai eu, singura care știa ce anume ar fi putut să-i aducă în minte telenovela aia a trădării și să-l determine să-și aroge rolul cel mai bun, așa cum ia întotdeauna ce-i mai bun din ce am eu în farfurie, pur și simplu întinde mâna și ia ce-i place, chiar dacă eu păstrasem bucățica pentru la urmă. De ce nu și-a ținut gura? Și toate astea, înainte să am ocazia să-mi mănânc savurosul mic dejun, pe care acum urma să-l găsească neatins, așteptându-l pe blatul din bucătărie când avea să iasă de la duș! Fericirea lui, știam asta, avea să fie completă.

S-a oprit să-și dea pe după ureche o şuviță de păr vopsit într-un blond aprins și să-și umezească buzele, înainte de a continua:

— În dimineața asta, am aranjat să trec pe la biroul lui înainte de a ajunge aici, ca să discutăm unele probleme financiare, cu privire la care, apropo, suntem întotdeauna de acord. Lipsa de considerație a soțului meu nu este egalată decât de o completă lipsă de răutate. E un om de un desăvârșit bun-gust, a oftat Marielle, ceea ce pentru mine a fost mereu o formă de tortură, fiindcă sunt o elevă bună și n-am putut să nu-i adopt gusturile pe deplin, în asemenea măsură încât am ajuns să știu ce vrea înainte chiar să vrea el ceva, și în privința femeilor am devenit aproape profetică, până acolo încât le percep cu ochii lui și-i simt dorința pentru ele. Așa că până la urmă am învățat să închid ochii. Și dacă mi-aș fi amintit să închid și urechile în dimineața aceea în bucătărie, încă aș mai privi acum în farfuria mea, constatând că cea mai apetisantă și mai gustoasă bucătică a dispărut de pe ea. Astăzi, când am coborât din liftul de sticlă spre biroul lui, care se află la etajul al treisprezecelea, am observat că totul era schimbat. Avusese loc o redecorare completă: noua temă era albul și, fiind un om al extremelor, soțul meu hotărâse ca tot ce nu era alb – inclusiv unii angajați – să fie îndepărtat. Așa că Martha, secretara lui și draga mea prietenă, nu se mai afla la vechiul ei birou de lângă fereastra cea mare, unde își ținea pachetul cu prânzul, fotografiile copiilor și o pereche de pantofi fără toc, unde se așezau și vorbeau, unde-mi povestea tot ce trebuia să știu și nimic din ce nu trebuia să aflu. Martha nu mai era acolo, deși soțul meu m-a asigurat că nu fusese concediată, ci i se dăduse un birou mare numai al ei undeva în spate, unde să nu fie văzută de vizitatori. Pe locul ei de la fereastră, în lumea aceea complet albă care nu-mi amintea decât de dimineața cu pricina în bucătărie și de felia de brânză albă de capră pe care am fost nevoită s-o las pentru totdeauna pe farfurie, se așezase o fată nouă. Era, firește, îmbrăcată în alb

și avea pielea palidă, ca a unui albinos; și părul îi era în întregime alb, cu excepția unei șuvițe lungi care îi atârna ca o pană din cap și care fusese vopsită într-un albastru-aprins – singura pată de culoare din încăperea aceea. În lift, în timp ce coboram, m-am minunat de veritabilul geniu al celui care izbutise, cât timp stătusem acolo, să-mi obțină iertarea la fel de pe nesimțite ca un hoț de buzunare care te ușurează de portofel, astfel că reveneam în stradă mai ușoară, dar mai strâmtorată, cu acea izbucnire de albastru înfiptă în gândurile mele, ca o pană în căciula unui cerșetor.

Marielle a tăcut și și-a ridicat fața cutată, cu ochii mari și licăritori ațintiți drept în față. Devenise un lucru obișnuit, a remarcat bărbatul din stânga ei, ca tinerii să-și folosească înfățișarea ca pe un mijloc de a-i șoca sau a-i tulbura pe ceilalți; el însuși – și era sigur că ceea ce spunea acum era aplicabil tuturor – văzuse coafuri mult mai ieșite din comun decât cea pe care o descrisese Marielle, ca să nu mai vorbim despre tatuaje și piercinguri, unele cu caracter violent, fără să spună totuși nimic despre cei care le purtau, care erau adesea oameni foarte blânzi și docili. Avusese nevoie de mult timp pentru a accepta acest lucru, fiindcă era predispus să fie critic și să interpreteze un lucru după aspect, dar și să se teamă de ceea ce nu înțelegea; și cu toate că, strict vorbind, nu pricepea de ce alegeau unele persoane să se mutilizeze, învățase să nu deducă prea multe de aici. În cel mai rău caz, percepea aceste extreme ca pe simboluri ale unui mare gol interior, o superficialitate care, credea el, venea din lipsa oricărui sistem de convingeri solide. Colegii lui de generație – avea numai douăzeci și patru de ani, dar știa că arată puțin mai în vârstă de atât – erau în majoritate stupefiant de indiferenți la dezbaterile de natură politică și religioasă ale epocii noastre. Pentru el însă, conștientizarea politică însemnase trezirea la viață a întregii lui rațiuni, îi oferise un mod de a funcționa în lume, ceva pentru care simțea și mândrie, dar și o anume anxietate, aproape un fel de

vinovăție, pe care îi era dificil s-o explice.

În dimineața asta, de pildă, venind încoace, trecuse prin acea zonă a orașului în care, așa cum își amintea toată lumea, vara trecută fuseseră manifestații la care el și prietenii lui luaseră parte cu mândrie. Se pomenise urmând exact același traseu ca în ziua aceea, străbătând străzi pe care nu mai pășise de atunci, și fusese năpădit de emoție la amintirile pe care i le stârniseră. Și apoi, la un moment dat, traversase o alee mărginită pe ambele laturi de resturile unor clădiri arse: putea vedea prin ferestrele căscate interiorul cavernos, înnegrit, fantomatic, încă plin de resturile distrugerilor provocate de protestatari, fiindcă în anul care trecuse nu venise nimeni să le curețe. Nu-și amintea cum se declanșase incendiul, dar se întâmplase spre seară, iar focurile fuseseră văzute de peste tot în Atena. Agențiile de știri difuzaseră imagini cu fumul care se ridica deasupra orașului, imagini care fuseseră apoi retransmise în lumea întreagă; incidentele făcuseră parte din entuziasmul serii respective, nu putea nega asta, dar fuseseră totodată, după părerea lui, o modalitate necesară de a comunica mesajul manifestanților. Și totuși, privind ruinele acelea, nu simțise decât rușine, într-o asemenea măsură încât i se păruse că aude glasul mamei lui întrebându-l dacă într-adevăr el era răspunzător pentru toată nebunia aceea, fiindcă așa îi spusese ei lumea și, în lipsa unei confirmări din partea lui, ea nu știa dacă să creadă sau nu. În copilărie, a continuat bărbatul – pe care, conform diagramei mele, îl chema Christos – fusese extrem de timid și de stângaci, astfel că mama lui decisese să-l înscrie la cursuri de dans pentru a-i spori încrederea în sine. Cursurile, care erau organizate într-o sală din apropiere și la care participau fete și câțiva băieți din zonă – barbari cu toții – fuseseră pentru el așa un chin, încât și acum îi venea greu să vorbească despre ele. Motivul nu era doar obezitatea și nesiguranța lui fizică, ci teama de a se expune în fața celorlalți, care în asemenea situații îl determina, în mod inexplicabil, să se împiedice și să cadă.

Era ca un fel de vertij, a spus el, asemenea celor care-i împing pe oamenii care au frică de înălțimi să vrea să sară în gol; el, pur și simplu, nu suporta să fie privit, iar a-i cere să danseze era totuna cu a-i cere să meargă pe sârmă la înălțime, unde gândul la prăbușire e probabil atât de constant prezent, încât până la urmă e transpus în fapt. Prin urmare, cădea în mod repetat, cu frustrare, împleticindu-se umilit printre picioarele zglopii ale celorlalți aidoma unei balene eșuate, supus astfel și mai multor ironii, până când instructorul nu avusese încotro și le sugerase părinților să-l retragă de la cursuri, astfel că i se permisesse să rămână acasă.

— Închipuți-vă deci oroarea mea, a continuat el, când am intrat la universitate și am ajuns într-un grup de persoane serioase și sânguincioase, așa cum îmi dorisem toată viața, doar ca să descopăr apoi că principalul lor hobby, cea mai mare plăcere a lor – după politică –, era dansul. Seară după seară mă invitau să ieșim la dans, iar eu, firește, refuzam. Cea mai apropiată din grupul acesta de colegi, Maria, o fată cu care aveam discuții politice pasionante și căreia îi împărtășeam tot, chiar și dragostea mea pentru cuvintele încrucișate, rezolvând împreună mai multe careuri în fiecare zi... chiar și Maria a fost dezamăgită de refuzul meu de a lua parte la această activitate traumatizantă. „Ai încredere în mine”, spunea ea exact așa cum îmi spusese și mama înainte, „ai încredere în mine, că o să-ți placă”. În cele din urmă am ajuns să cred că, dacă nu voiam să dansez, aveam să pierd prietenia Mariei, dar în același timp eram sigur că, atunci când avea să mă vadă dansând, oricum aveam s-o pierd. Cale de ieșire nu exista, așa că, într-o seară, am acceptat să-i însoțesc la clubul la care mergeau ei întotdeauna. N-a fost deloc așa cum mă așteptasem, deoarece nu avea nimic de-a face cu lumea modernă. Era un club dedicat stilului și muzicii anilor '50: oamenii veneau acolo îmbrăcați ca în epoca respectivă și dansau ceva numit Lindy Hop. Când am văzut asta, m-am îngrozit mai rău decât oricând. Dar

poate că cea mai bună modalitate de a ne înfrunta fricile este să le deghizăm, ca să zic așa; să le translatăm, fiindcă simplul act al translatării le face să devină inofensive. Obişnuinţele - am putea spune chiar constrângerile - propriiei personalităţi şi dispoziţii sunt lăsate deoparte. Astfel m-am pomenit păşind pe ringul de dans mână în mână cu Maria, convins că o să cad; şi totuşi, când muzica a început - un ritm vesel şi irezistibil pe care nici astăzi nu pot să-l aud fără să simt că mi se evaporă orice urmă de melancolie şi nesiguranţă - nu numai că n-am căzut, dar am început să plutesc, atât de rapid şi de sus, încât am avut impresia că-mi ieşeam din trup.

Telefonul meu, pe care-l pusesem pe masă, a început să sune. Pe ecran era afişat numărul fiului meu cel mic. Am răspuns şi i-am zis că-l voi suna eu mai târziu.

— M-am răătăcit, m-a întrerupt el. Nu ştiu unde sunt.

Mi-am lipit telefonul de piept şi le-am spus celor din jur că intervenise o urgenţă, nimic grav, dar trebuia să luăm o scurtă pauză. Am ieşit pe coridor, unde erau panouri cu liste, anunţuri şi înştiinţări: apartamente de închiriat, servicii de fotocopiere, concerte în viitorul apropiat. L-am întrebat pe fiul meu dacă zărea vreun indicator cu nume de stradă pe el.

— Să mă uit, mi-a răspuns.

Auzeam zgomotul traficului în fundal şi sunetul respiraţiei lui. După un timp mi-a citit numele străzii şi l-am întrebat ce Dumnezeu căuta acolo.

— Încerc să ajung la şcoală.

L-am întrebat de ce n-o luase pe drumul pe care-l stabilisem pentru săptămâna asta, cu prietenul lui, Mark, şi cu mama acestuia.

— Mark nu vine azi la şcoală. E bolnav.

I-am zis să se întoarcă pe drumul pe care venise, spunându-mi numele fiecărei străzi de care trecea, şi când a ajuns la cea corectă, i-am spus s-o ia pe acolo şi să meargă drept înainte. După câteva minute, timp în care i-am auzit respiraţia gâfâită şi sunetul paşilor pe asfalt, a

exclamat:

— O văd, văd clădirea, e în regulă acum, văd clădirea școlii!

— N-ai întârziat, i-am spus uitându-mă la ceas și calculând cât era ora în Anglia. Mai ai câteva minute în care să-ți recapeți răsuflarea.

I-am repetat indicațiile de drum în sens invers, pentru când avea să se întoarcă, și i-am urat să aibă o zi bună.

— Mulțumesc.

În sală, grupul aștepta exact așa cum îl lăsasem, cu excepția faptului că o studentă, o tânără masivă cu înfățișare molcomă, care purta ochelari cu rame groase și negre, mânca un uriaș pateu cu carne, al cărui miros era copleșitor. Partea de jos a pateului era încă în punga lui de hârtie, iar ea mușca încet din cea de sus, ca să împiedice firimiturile să se împrăstie. Alături de ea ședea un tânăr la fel de subțire, de brunet și de bine legat pe cât era ea de moale și de informă. Băiatul a ridicat mâna o clipă și a lăsat-o apoi în jos. Pe drumul spre sala de curs, a început el vorbind pe un ton scăzut și rostind cuvintele clar - m-am uitat pe hârtie să-i găsesc numele și am constatat că-l chema Aris - pe drumul spre sala de curs, trecuse pe lângă cadavrul în putrefacție al unui câine care zăcea pe marginea drumului, umflat grotesc și înconjurat de roiuri de muște negre. Auzise bâzâitul lor de la o oarecare distanță și se întrebase ce putea fi. Era un sunet amenințător, și totuși cu o frumusețe ciudată, atât timp cât nu-i vedeai sursa. El nu era din Atena, însă fratele lui locuia aici și se oferise să-l găzduiască o săptămână. Era un apartament foarte mic, iar el dormea pe canapea, într-o încăpere care servea și drept bucătărie. Dormea cu capul chiar lângă frigider, pe a cărui ușă erau prinși diverși magneți pe care n-avusese încotro decât să-i studieze, inclusiv unul din plastic în forma unei perechi de săni goi, atât de grosolan modelați, încât sfârcul celui din dreapta era mult descentrat - o disonanță la care meditase ore

îndelungate, culcat acolo. Fratele lui își spăla hainele în chiuveta de la bucătărie și le atârna prin cameră ca să se usuce; lucra într-un birou și avea nevoie zilnic de câte o cămașă curată. Pe fiecare scaun disponibil din încăpere, pe pervazuri și pe toate rafturile se aflau cămăși întinse. Uscându-se, lua forma obiectului de dedesubt. Iar Aris, culcat pe canapea, observase toate aceste lucruri.

Fata de lângă el terminase de mâncat pateul și împăturea punga într-un pătrat frumos, netezind cu degetele cutele hârtiei. Când a ridicat capul, mi-a surprins privirea și a dat imediat drumul pătratului pe masă cu o expresie vinovată. Numele ei era Roșa, ne-a spus, și nu era sigură dacă i se permitea să contribuie și ea la discuție. Nu știa dacă înțelesese corect exercițiul. În orice caz, experiența ei nu era ca a celorlalți și probabil că n-avea să conteze, dar altceva nu-i venea în minte. Nu văzuse nimic pe drumul înapoi; nu se întâmplase nimic altceva decât că trecuse pe lângă parcul în care obișnuia bunica ei să o ducă după-amiaza, în copilărie. Era acolo un mic loc de joacă, având în mijloc un leagăn în care ea se așeza și bunica o împingea. În dimineața asta văzuse locul de joacă, văzuse leagănul și își amintise de bunica ei și de după-amiezile plăcute petrecute împreună. Apoi Roșa a tăcut. I-am mulțumit, iar ea m-a privit blând prin lentilele ochelarilor cu ramă neagră.

Ora aproape că se sfârșise. Femeia așezată vizavi de mine, a cărei față cu o expresie ușor surprinsă era poziționată chiar sub cadranul ceasului de pe perete – astfel că cele două forme deveniseră în percepția mea unite, ceea ce mă făcuse aproape să uit că era și ea acolo –, a intervenit spunând că i se păruse interesant să descopere cât de puține detalii observa din lumea obiectivă din jur. Conștiința ei devenise în prezent – avea patruzeci și trei de ani – atât de plină nu doar de propriile amintiri, obligații, visuri, cunoștințe și sumedenia de responsabilități ale vieții de zi cu zi, ci și de cele ale altor oameni – preluate în decursul anilor în care ascultase,

vorbise, empatizase, se îngrijorase –, încât cel mai tare o speria faptul că limitele care separau aceste tipuri numeroase de încărcături mintale, distincțiile dintre ele, se prăbușiseră în așa măsură că nu mai știa sigur ce anume i se întâmplase ei și ce li se întâmplase oamenilor pe care-i cunoștea, iar uneori nu mai era sigură nici măcar ce era real și ce nu. În dimineața asta, spre exemplu, sora ei o sunase foarte devreme – niciuna dintre ele nu are un somn prea bun, așa că vorbesc deseori la ore matinale – ca să-i povestească despre seara petrecută împreună cu soțul ei la o prietenă acasă, unde fuseseră invitați la cină. Prietena tocmai își renovase și își extinsese bucătăria, iar piesa de rezistență era un uriaș panou din sticlă în plafon, care conferea încăperii o atmosferă luminoasă și rarefiată, ca a unei catedrale.

— Sora mea, a continuat ea, a felicitat-o pe prietena ei pentru acest efect superb, iar prietena a recunoscut că preluase ideea de la o amică de-a ei, care își redecorase bucătăria cu câteva luni în urmă. De atunci însă, se petrecuse ceva îngrozitor. Amica prietenei invitase la cină un grup mare de oaspeți. Cu puțin timp înainte de sosirea lor, remarcase o fisură fină în sticla panoului, ca și când ceva mic, dar ascuțit, căzuse de sus. Se supărase, fiindcă panoul fusese foarte scump, și, fiind alcătuit dintr-o singură bucată de sticlă, nu văzuse o altă soluție decât să-l înlocuiască în întregime, cu toate că afectată era doar o porțiune mică. Dar sosiseră invitații, iar mai târziu în seara aceea, deasupra Atenei s-a iscat o furtună teribilă. Ploaia cădea în torente în vreme ce toată lumea ședea și mânca drept sub panou. Oaspeții se minunau de efectele vizuale și acustice ale apei căzând pe sticlă, când, cu un trosnet cumplit, panoul a cedat și s-a prăbușit peste ei; fisura slăbise probabil structura atât de mult, încât nu mai putuse susține greutatea apei de ploaie. Toate acestea, dacă vă amintiți, mi-au fost povestite de sora mea la telefon – lucruri care, strict vorbind, n-o afectau și nici n-o priveau pe ea. Și cum în mod surprinzător nimeni nu

fusesse rănit, nu era o poveste care să șocheze și pe care oamenii s-o spună din acest motiv.

Și n-o afectase nici pe prietena care i-o relatase surorii mele, decât prin asociere, fiindcă avea și ea în plafon un panou de sticlă similar. Așa se face că eu am aflat istorioara la a treia mână, ca să zicem așa, însă pentru mine e la fel de reală ca și când mi s-ar fi întâmplat mie însămi. Toată dimineața doar la asta m-am gândit. Și totuși, la fel ca toți ceilalți, aflu zilnic despre lucruri oribile – marea majoritate mult mai grave de atât – din ziare și de la televizor și m-am întrebat de ce acesta a ocupat un loc atât de vast printre propriile mele amintiri și experiențe, încât mi-a venit greu să le mai diferențiez. În viața mea, realitatea este legată în mare parte de așa-numitele valori ale clasei de mijloc – oamenii pe care-i cunosc își renovează des casele, așa cum fac și eu, și îi invită pe alții la cină. Există însă o deosebire, fiindcă persoanele din povestea aceea par puțin mai elevate decât cele din cercul meu, majoritatea cunoștințelor mele neavând banii necesari pentru a-și monta un panou de sticlă în plafon, cu toate că și-ar dori. Sora mea se învâрте însă într-un mediu social superior și îmi dau seama că asta e o sursă de tensiuni în relația noastră. Recunosc, sunt puțin invidioasă pe viața ei socială și pe genul de persoane cu care se întâlnește, iar uneori îmi spun că s-ar putea strădui mai mult să mă includă și pe mine în cercurile mai interesante pe care le frecventează. Cel de-al doilea motiv are legătură cu povestea în sine și cu mica fisură din panoul de sticlă care a dus la prăbușirea lui sub presiune – presiunea efectivă a apei și cea mult mai subtilă și mai misterioasă a oamenilor de sub el, care-l admirau fără a se îndoi o clipă că va rezista. Și când n-a rezistat, a devenit cauza unor pagube și distrugerii de nedescris, aproape un instrument malefic, iar simbolismul acestei succesiuni de evenimente are pentru mine o semnificație aparte.

Femeia a rămas tăcută, în timp ce secundarul își continua drumul sacadat pe cadranul ceasului de deasupra

ei. M-am uitat în diagramă și am văzut că o chema Penelope.

— Mi-aș dori, a reluat ea, să pot privi lumea din nou cu mai multă inocență, mai impersonal, dar habar nu am cum să procedez altfel decât să mă duc într-un loc complet necunoscut, unde nu am nici identitate, nici vreo asociere. Dar cum aș putea face asta și unde s-ar găsi un asemenea loc, nu am idee; ca să nu mai menționez relațiile și responsabilitățile în sine, care mă înnebunesc, dar în același timp fac ca evadarea să fie imposibilă.

Deja vorbiseră toți membrii grupului, cu o excepție – o femeie pe care am văzut din diagramă că o chema Cassandra și a cărei expresie devenise tot mai acră pe măsura trecerii timpului; își arăta neplăcerea printr-o serie de pufnete și oftaturi mereu mai indiscrete, iar acum ședea cu brațele încrucișate la piept, clătinând din cap. Am întrebat-o dacă dorea să spună și ea ceva înainte de final și a răspuns că nu. Evident, se înșelase, a adăugat; i se spusese că aici era un curs de arta scrisului, ceva care, din câte știa ea, implica folosirea propriei imaginații. Nu înțelegea ce credeam eu că realizasem și nici nu era interesată să afle. Ryan, cel puțin, îi învățase ceva. Avea să le ceară organizatorilor să-i înapoieze banii, asigurându-se că opinia ei le ajungea la urechi.

— Nu știi cine ești, mi s-a adresat ea ridicându-se în picioare și strângându-și lucrurile, dar un lucru pot să-ți spun: ești o profesoară de doi bani.

VII

Vecinul meu m-a întrebat dacă am avut timp să mă plimb prin oraș și să văd obiectivele turistice. Eram din nou în mașină, pe drumul îngust spre port, cu geamurile coborâte și mâneca stângă a cămășii lui fluturând sălbatic în vânt.

I-am răspuns că mai fusesem de câteva ori la Atena și cunoșteam obiectivele, deși nu i-am explicat de ce nu mă simțeam îndemnată să le vizitez din nou. S-a arătat surprins: nu știuse că fusesem aici atât de des. El se ducea

la Londra tot timpul, însă, din cine știe ce motiv, nu-i trecuse prin minte că același lucru putea fi valabil și pentru mine, dar în sens invers. Când venisem ultima dată? Cu trei ani în urmă, i-am zis. A rămas tăcut un timp, ochii lui mici privind îngustați spre orizont.

— Cu trei ani în urmă, a repetat gânditor. Pe atunci, abia ce mă întorsesem la Atena.

L-am întrebat unde fusese și de ce, iar el mi-a spus că o vreme lucrase la Londra. O bancă de acolo îi oferise un post foarte bun și, cu toate că nu prea voia să renunțe la libertatea pe care i-o oferea viața aici, și mai ales ambarcațiunea lui, intuise că altă șansă de genul acesta nu avea să mai primească. Iar Atena părea prea plină de eșecurile lui, sau cel puțin de lucruri care ajunseseră la final și pentru care nu mai exista o posibilitate de renaștere. De fapt, fusese chiar surprins de faptul că i se oferise postul respectiv, fiindcă începuse să aibă o părere foarte proastă despre sine. Întotdeauna e periculos să iei o decizie importantă atunci când nu știi bine ce meriți și ce nu. Evident, prietenii lui îi împărtășeau opinia, fiindcă l-au îndemnat toți, fără nicio ezitare, să accepte oferta. E interesant cât de mult țin oamenii să faci un lucru pe care ei înșiși n-ar avea îndrăzneala să-l facă și cu cât entuziasm te împing spre propria-ți distrugere: nici chiar cei mai amabili și cei mai iubitori nu pot urmări cu adevărat interesele tale, fiindcă de obicei te sfătuiesc pornind de la viața lor, caracterizată de mai multă siguranță și mai multă îngrădire, de unde evadarea nu e o posibilitate reală, ci doar un lucru la care visează ei uneori. Poate, a adăugat vecinul meu, suntem cu toții ca animalele de la grădina zoologică, iar când vedem că unul a ieșit din cușcă, strigăm la el s-o ia la fugă cât îl țin picioarele, chiar dacă așa n-ar face decât să se răătăcească.

I-am spus că imaginea aceasta îmi amintea de o scenă dintr-o operă pe care o îndrăgeam - găsisem o înregistrare în apartamentul Cleliei, așa că o ascultasem de curând. Se numea *Vulpița șireată* și, în ea, o vulpe era

prinsă de un vânător și ținută în curtea unei ferme, alături de alte animale. Omul o păstrează fiindcă ține la ea, deși e dăunătoare, iar atenția lui are și avantaje pentru animal, deși consecința directă e captivitatea. Însă instinctul o îndeamnă să-și caute libertatea, astfel că, într-o zi, scapă din curte și reușește să ajungă înapoi, în pădure; totuși, în loc să se bucure de libertate, e îngrozită, fiindcă după ce a trăit cea mai mare parte a vieții la fermă, a uitat cum să fie liberă. Vecinul meu a replicat că opera nu-i era cunoscută, dar că el privise oferta de lucru la Londra cu un fel de fatalism invers, ca și când libertatea din viața lui era un lucru pentru care avea să plătească în sfârșit lăsându-se înhămat. El, urmaș de mondeni și milionari, avea să fie aservit programului de la nouă la cinci; își vânduse casa din Atena, cumpăraseră un mic apartament într-o zonă bună a capitalei britanice și își scosese barca pe uscat. Acea fusese singura dată, în istoria ei de douăzeci și cinci de ani, când ambarcațiunea își părăsise mediul firesc. Făcuse aranjamente pentru a fi găzduită într-un depozit din centrul Atenei; chiar și acum îi este dificil să exprime emoția pe care a simțit-o văzând cum era ridicată din apă și așezată pe platforma unui camion, rulând apoi tot drumul în mașina lui, în spatele camionului, și îngropând-o apoi în containerul din centrul orașului. După care a plecat la Londra, cu sentimentul că și pe el îl aștepta aceeași soartă.

L-am întrebat ce anume îl adusese înapoi din îngropăciunea aceea, iar el a zâmbit. Un apel telefonic, mi-a spus. Era în cea de-a doua lui iarnă la Londra, pe care o petrecea într-o existență searbădă și singuratică, târându-se prin ploaie spre serviciu și înapoi, lucrând optsprezece ore pe zi la bancă și mâncând semipreparate târziu în noapte în închisoarea lui mobilată, când îl sunase proprietarul depozitului din Atena ca să-i spună că fusese o spargere, iar motorul bărcii lui fusese furat. A doua zi își dăduse demisia și luase un avion către casă. Cât de revigorant i se păruse, cât îl întărea să simtă o asemenea

certitudine! Ajunsese aproape să creadă că era genul de persoană fără sentimente clare, mai cu seamă că iubirile trecute îl aruncaseră în acea mlaștină a ratării, însă atacul la adresa bunului său îi redusese bucuria și energia, de parcă ar fi câștigat la loterie. Pentru prima dată de mulți ani, știuse ce-și dorea. Și primul lucru pe care-l făcuse la întoarcere fusese să cumpere cel mai bun motor pe care-l găsisese, deși avea - recunoștea asta - o putere mai mare decât ce i-ar fi trebuit lui.

Ne apropiam deja de port când el m-a întrebat dacă nu voiam să ne oprim pentru o cafea sau ceva de băut înainte de a porni în larg. La urma urmei, nu era nevoie să ne grăbim, aveam la dispoziție tot timpul din lume. Parcă își amintea că auzise de un local nou, care abia se deschisese, undeva paralel cu plaja. Luându-și piciorul de pe accelerație, privea atent drumul plin de praf, mărginit de baruri și restaurante, dincolo de care se întindeau nisipul și apa cu bordura ei de valuri. Brusc, a virat lângă bordură și a oprit în fața unui local cu palmieri în ghivece albe, cubice, și o terasă cu mese și scaune albe, cubice, care dădea spre mare. Se auzeau acorduri de jazz, iar chelnerii în negru pluteau printre mese la umbra unui parasolar alb, asimetric, ca o velă uriașă. M-a întrebat dacă mi se părea în regulă și i-am răspuns că eram impresionată, așa că am coborât din mașină și ne-am așezat la o masă, lângă unul dintre palmieri.

E important să nu uiți să te bucuri în viață, mi-a spus vecinul meu; dintr-un punct de vedere, asta devenise filosofia lui în ultimul timp. A treia soție fusese atât de puritană, încât avea acum impresia că oricâte pauze și-ar fi luat, oricâte momente de repliere și-ar fi îngăduit, tot n-ar fi putut compensa anii petrecuți cu ea, ani în care fiecăre întâmplare era abordată de-a dreptul, necosmetizată, iar fiecare mică plăcere era pusă sub semnul întrebării și ori considerată nenecesară, ori consemnată - plus taxele aferente, a precizat el - într-un carnetel pe care soția lui îl ținea tot timpul la îndemână, exact în acest scop. Niciodată

nu mai întâlnise o persoană care să fie produsul atât de fidel și de evident al familiei din care provenea, una calvină, obsedată de frugalitate și de evitarea risipei, deși ea avea o slăbiciune pentru cursele de Formula 1, cu care uneori se delecta privindu-le la televizor, fermecată mai ales de imaginile în care câștigătorul stropea mulțimea irosind cantități impresionante de șampanie. O întâlnise într-o perioadă în care finanțele îi fuseseră drastic diminuate de cel de-al doilea divorț, așa că aria ei dedicată parcimoniei i se păruse, pentru scurt timp, o muzică încântătoare. La nuntă, întrebată de prietenii ce anume văzuse la el – o întrebare pertinentă la vremea respectivă, trebuia să recunoască asta –, ea răspunsese că-l găsea interesant.

Vecinul meu l-a chemat pe unul dintre chelnerii care dădeau târcoale și a comandat două cafele, după care o vreme am privit, din izolarea noastră umbrită, spre oamenii de pe plajă, cu trupurile încețoșate de tremurul aerului fierbinte, astfel că aveau un aspect cumva primordial, întinse sau mișcându-se încet, pe jumătate goale, de-a lungul apei. I-am spus că nu mi se părea un motiv chiar nepotrivit pentru a te căsători cu cineva, în timp ce el se uita în largul mării cu o expresie mohorâtă. Ea nu știa absolut nimic despre latura practică a vieții, mi-a zis peste câteva clipe, deși avea aproape patruzeci de ani atunci când se cunoscuseră. Fusese atras de puritatea și simplitatea ei, după firea seducătoare și atotcunoscătoare a celei de-a doua soții, însă de fapt era o femeie complet lipsită de romantism, complet asexuată, iar viața monahală pe care o dusesse până atunci – și pe care o reluase, din câte știa el, după ce se despărțiseră – nu fusese consecința unei lipse de oportunități, ci chiar reflectarea fidelă a personalității ei. Partea intimă a căsniciei lor fusese un dezastru total, fiindcă după ce concepuseră un copil – lucru care se întâmplase aproape imediat – ea nu mai văzuse absolut niciun motiv pentru a continua să întrețină relații sexuale. Pentru el fusese o lovitură, una pe care

încercase s-o anticipeze, dar într-o seară ea îl întrebase de-a dreptul de câte ori trebuia să se aștepte ca el să-i mai pretindă să ia parte la un act pe care în mod evident îl considera neplăcut și de neînțeles; după aceea, el își pierduse orice speranță.

Și totuși, recunoștea că prin intermediul ei întrezărise pentru prima dată, și singura, de altfel, un alt fel de relație, chiar un alt fel de existență, una bazată pe niște principii de care el nu ținuse niciodată seamă: decență, egalitate, virtute, onoare, sacrificiu de sine și, desigur, cumpătare. Ea avea o judecată sănătoasă și o extraordinară aplecare către disciplină, rutină și gospodărie, astfel că finanțele și sănătatea lui se îmbunătățiseră spectaculos. Aveau un cămin conjugal liniștit și bine gestionat, al cărui principiu călăuzitor era predictibilitatea - un lucru pe care el îl evitase întotdeauna, de care s-ar putea spune chiar că se temuse. Ea îi amintea de mama lui și se dovedise că exact așa voia s-o strige el, „mamă” la rândul ei adresându-i-se cu „tată”, fiindcă așa își vorbiseră părinții ei și asta era tot ce știa. Pentru el, asta fusese, evident, un alt cui în sicriu, dar în același timp se văzuse nevoit să-i recunoască o calitate, anume că nu era niciodată prea solicitantă, egoistă sau netoată: fusese și rămânea o mamă excelentă pentru fiul lor, singurul dintre copiii lui - și asta trebuia să recunoască - pe care îl putea considera stabil și adaptat. Nu încercase să-l distrugă la divorț, ci își acceptase partea de responsabilitate pentru ceea ce se întâmplase, astfel ca împreună să poată găsi cea mai bună manieră de a reglementa situația.

— Mi-am dat seama, a continuat el, că până atunci privisem viața într-o lumină profund combativă: pentru mine, interacțiunea dintre bărbați și femei era în esență una războinică, așa încât mă întrebam uneori dacă nu cumva aveam oroare de pace, dacă nu cumva căutam să agit lucrurile dintr-o frică de plictiseală care coincidea, s-ar putea spune, cu frica de moarte. Când ne-am cunoscut,

ți-am spus că pentru mine dragostea - cea dintre o femeie și un bărbat - este principalul factor regenerativ al fericirii, dar în aceeași măsură e un factor regenerativ al interesului. E ceea ce tu ai numi probabil intrigă, și așa se face că, în ciuda tuturor virtuților celei de-a treia soții, am descoperit că o viață fără intrigă nu este una cu care să mă pot împăca.

A plătit consumația, refuzându-mi oferta de a o face eu după o scurtă, dar observabilă ezitare, și ne-am ridicat să plecăm. În mașină m-a întrebat cum se desfășurase cursul de dimineață și am început să-i povestesc despre femeia care mă criticase, despre felul în care îi sesizasem, pe parcursul întregii ore, furia și resentimentele crescând și despre convingerea tot mai certă că la un moment dat avea să izbucnească. El a ascultat sumbru în vreme ce-i ofeream detalii despre tirada femeii, menționând că aspectul cel mai neplăcut fusese caracterul impersonal al criticilor, care mi-a dat senzația că eram un nimic, o nonentitate, chiar în timp ce ea îmi acorda, ca să zic așa, întreaga ei atenție. Acest sentiment, că eram simultan negată și expusă, avusese un efect foarte puternic asupra mea, i-am mărturisit. Părușe să întruchipeze ceva ce, strict vorbind, nu exista. El a rămas tăcut în timp ce ne apropiam de port, apoi a tras pe dreapta și a oprit motorul.

— Eram acasă în dimineața asta, în bucătărie, și îmi pregăteam un pahar cu suc de portocale, când, deodată, am avut senzația intensă că ți se întâmplă ceva rău.

A rămas cu privirea ațintită dincolo de parbriz, spre apa scânteietoare pe care ambarcațiuni albe pluteau într-o parte și-n alta.

— Mi se pare un lucru extraordinar, a reluat peste câteva clipe, acest semnal foarte clar pe care l-am primit. Îmi amintesc chiar că m-am uitat la ceas; cred că exact atunci ți-am trimis mesajul în care te întrebam dacă vrei să ieșim din nou în larg azi. Am dreptate?

Am zâmbit și am răspuns că da, promisem mesajul lui aproximativ în acel moment.

— E un lucru foarte neobișnuit, a comentat el. O legătură deosebit de puternică.

L-am privit îndreptându-se spre mal cu mersul lui ușor legănat, aplecându-se să scoată din apă frânghia udă. Am repetat rutina din ziua precedentă, eu așteptând în vreme ce el făcea pregătiri pe punte, după care am trecut la elegantul *pas de deux* prin care ne-am schimbat locurile, frânghia trecând de la unul la celălalt. Când totul a fost gata, el a pornit motorul și ne-am îndepărtat de mai, de căldura cheiului și de parcare ce semăna cu un câmp plin de metale lucioase risipite în praf, cu soarele licărind și reflectându-se în geamurile întunecate. De data asta n-am mai mers atât de repede ca ieri - nu știu dacă din considerație sau fiindcă vecinul meu își demonstrase deja forța și putea acum să-și conserve energiile. M-am așezat pe banchetă, cu spatele lui gol în fața ochilor și vântul suflând de-a lungul punții, și m-am gândit la straniile treceri de la încântare la dezamăgire și înapoi care se prefirau prin viața umană aidoma straturilor de nori, uneori încărcăți și cenușii, alteori doar niște forme îndepărtate și enigmatice care acopereau soarele pentru o vreme, după care îl dezvăluiau la fel de indolent. Vecinul meu mi-a strigat, peste hurelul motorului, că tocmai treceam prin dreptul promontoriului și al templului de la Capul Sounion, de pe ale cărui stânci legenda spune că s-a aruncat tatăl lui Tezeu când a văzut corabia fiului iubit cu vela neagră arborată, aducând vestea - falsă - a morții lui. M-am uitat și am văzut în depărtare ruinele unui templu, ca o diademă frântă pe culme, chiar în punctul dincolo de care faleza părea să se prăbușească drept spre mare.

Mesajele contradictorii, a continuat vecinul meu în vreme ce ne apropiam de golf, sunt un truc literar plin de cruzime, care își are uneori echivalentul în viața reală: blândul și generosul lui frate, cel care murise cu câțiva ani în urmă, suferise un infarct fatal în timp ce aștepta un prieten pe care-l invitasese la masa de prânz. Îi dăduse omului - care unde mai pui că era medic - o adresă

greșită, fiindcă abia se mutase și încă nu memorase corect toate detaliile, așa că în vreme ce prietenul îl căuta pe o stradă cu nume similar, în altă zonă a orașului, el zăcea pe podeaua din bucătărie cu viața scurgându-i-se din trup – o viață care, după toate probabilitățile, ar fi putut fi salvată dacă s-ar fi acționat la timp. Fratele lui mai mare, milionarul elvețian retras, reacționase la acest tragic eveniment montându-și în casă un sistem complex de alarmă, fiindcă, deși era genul de om care nu-și uită niciodată adresa, era totodată un tip neprietenos și ursuz, care nu avusese în viața lui un oaspete acasă; și, într-adevăr, când făcuse și el un infarct – o probabilitate considerabilă, conform istoricului medical al familiei –, fusese de ajuns să apese cel mai apropiat buton de urgență pentru ca un elicopter să apară în numai câteva minute și să-l ducă la cel mai bun spital de cardiologie din Geneva.

Uneori e preferabil, a conchis vecinul meu – și se gândea la Tezeu când spunea asta să nu accepți un „nu” drept răspuns și să-ți faci din asta aproape un principiu.

Am replicat că, dimpotrivă, eu ajunseseam să cred din ce în ce mai mult în virtuțile pasivității și ale unei vieți cât mai puțin marcate de obstinație. Poți face să se întâmple orice dacă te străduiești suficient, dar străduința mi se părea a fi aproape întotdeauna un indiciu că mergi contra curentului, că forțezi evenimentele să apuce într-o direcție nefirească; deși ai putea zice că nimic nu poate fi vreodată realizat fără să acționezi într-o oarecare măsură contra naturii, caracterul artificial al acestei idei și consecințele ei deveniseră pentru mine o oroare.

— Există o deosebire considerabilă, am continuat, între lucrurile pe care le vreau și cele pe care le pot avea; și până ce n-o să mă împac pentru totdeauna cu această realitate, am decis să nu mai vreau absolut nimic.

Vecinul meu a rămas tăcut multă vreme. A îndreptat ambarcațiunea spre golful pustiu, unde păsările marine sedeau pe stânci, iar apa clipoceă în căușul ei mititel, după care a scos ancora din compartimentul ei. S-a aplecat spre

mine ca s-o arunce peste bord și a derulat lanțul încet, până când a simțit-o oprindu-se pe fundul mării.

— Chiar n-a existat nimeni? m-a iscodit.

A existat cineva, am răspuns. Și suntem încă prieteni buni. Însă nu voisem să mai continui; încercam să găsesc un alt mod de a trăi în lume.

Ne opriserăm deja, iar căldura devenise mai intensă. Razele soarelui cădeau direct pe bancheta tapițată, unicul petic de umbră fiind chiar sub parasolar, unde stătea vecinul meu cu brațele încrucișate la piept, rezemat de copastie. Ar fi fost stânjenitor să mă duc să stau și eu acolo, cu el. Simțeam cum mă arde pielea pe spate. În clipa aceea el s-a mișcat, dar numai pentru a pune la loc capacul pe compartimentul ancorei, după care a revenit la poziția inițială, înțelegea, mi-a spus, că încă sufăr mult. Apropierea de mine îi readusese în minte episoade din propria viață la care nu se mai gândise de ani buni, astfel că retrăia acum unele dintre emoțiile și sentimentele de atunci. Prima lui căsnicie se încheiase cu adevărat în ziua în care găzduiseră o petrecere pentru întreaga familie, un prânz la care fuseseră invitate toate rudele din partea ei și din partea lui deopotrivă, organizat în casa lor din suburbiile Atenei, destul de mare și de elegantă încât să le convină tuturor. Petrecerea fusese un succes, se mâncase și se băuse tot, iar când invitații plecaseră în sfârșit, vecinul meu, epuizat, se întinsese pe canapea să așipească puțin. Soția lui era în bucătărie, spălând ultimele vase, copiii se jucau pe undeva, la televizor era un meci de cricket, iar în mijlocul acestei scene de tihnă casnică, vecinul meu adormise profund.

A rămas tăcut pentru o clipă. Stătea sprijinit de copastie, cu brațele carnoase, acoperite cu păr albicios și cu venele proeminente, încrucișate la piept.

— Cred că ceea ce a făcut soția mea atunci a fost premeditat: m-a văzut întins acolo și a intenționat să-mi smulgă o mărturisire, sub șocul surprinderii. A venit lângă canapea și m-a scuturat de umăr trezindu-mă din somnul

acela adânc și, înainte să-mi pot da seama unde eram sau să apuc să mă gândesc la ceva, m-a întrebat dacă aveam o aventură, în năuceala mea, n-am reușit să încropesc ceva la timp și, cu toate că nu cred că am recunoscut propriu-zis, ezitarea mea a fost suficientă pentru a-i confirma suspiciunile. Iar de acolo s-a iscat cearta care a pus capăt căsniciei și m-a silit să plec de acasă la scurt timp după aceea. Nici acum nu pot s-o iert pentru felul deliberat în care s-a folosit de un moment de vulnerabilitate pentru a obține de la mine recunoașterea unui fapt cu privire la care ea își formase deja o părere. Încă mă irită acest lucru care, cred, a influențat puternic tot ce s-a întâmplat pe urmă, indignarea ei rigidă și refuzul de a accepta orice dram de vinovăție proprie pentru situația noastră, dar și modul punitiv în care m-a tratat în cursul divorțului. Sigur, nimeni n-ar putea susține că a procedat greșit trezindu-mă din somn, deși n-avea niciun motiv s-o facă, iar mie mi-ar fi prins bine să mai dorm câteva ore. Și totuși, cred – așa cum am mai spus deja – că acest gest perfid a stat la originea furiei ei vitriolante, fiindcă oamenii devin cel mai neiertători atunci când ei înșiși au fost perfizi, de parcă ar vrea să-și recapete de la tine inocența cu orice preț.

I-am ascultat în tăcere confesiunea – dacă asta fusese. Mi-am dat seama că eram dezamăgită, iar această descoperire mi-a stârnit, pentru prima dată, o teamă față de el.

— Unii oameni ar putea spune că asta este o acuzație prin care tragi spuza pe turta ta, i-am zis. Cel puțin, te-a trezit: ar fi putut să te omoare în bătaie pe loc.

— Ei, n-a fost nimic, a ripostat el cu o fluturare a mâinii, o mică prostie, un flirt la birou care a scăpat de sub control.

În clipa în care a rostit aceste cuvinte, am văzut pe fața lui o expresie de vinovăție atât de evidentă, încât am avut impresia că scena aceea de pe canapea se petrecea din nou exact acolo, sub privirile mele, după atâția ani. Mi-am dat seama că omul nu știa să mintă și i-am spus că mi

se părea greu să nu iau partea soției, mama copiilor lui, deși firește că nu ăsta era răspunsul pe care-l aștepta. A ridicat din umeri. De ce ar trebui el să-și asume întreaga vină, m-a întrebat, pentru faptul că mariajul lor - care începuse practic de când se logodiseră, adolescenți fiind - devenise dacă nu plictisitor, cel puțin confortabil până la limita amorțelii?

— Dacă ar fi știut care o să fie consecințele... S-a întrerupt, fără a-și mai continua fraza, dar peste câteva momente a reluat: Ei bine, chiar și atunci un deznodământ similar ar fi fost inevitabil.

Aventura lui extraconjugală, așa nesemnificativă cum fusese, îl ademenise precum luminile unui oraș văzut de departe. Fusese atras nu atât de femeia cu pricina, cât mai degrabă de ideea de aventură, o perspectivă care - văzută de departe, așa cum menționase deja - îl ispitise cu vastitatea și strălucirea ei, cu șansa unei anonimități sinonime cu o reevaluare a ființei lui - el, pe care soția îl cunoștea atât de bine și totuși într-un mod atât de constrângător, așa cum îl cunoscuseră înainte de ea părinții, frații, unchii și mătușile lui. Pentru a se elibera de felul în care-l cunoșteau toți tinsese el către lumea aceea mai strălucitoare pe care, într-adevăr, în tinerețea lui, făcuse greșeala de a o crede mult mai vastă decât era de fapt. De nenumărate ori fusese deziluzionat în relațiile lui cu femeile. Și totuși, o parte a acelei senzații - senzația de aventură care e totodată o renaștere a identității - fusese prezentă în toate situațiile în care se îndrăgostise; și până la urmă, în ciuda tuturor celor întâmplare, acestea fuseseră cele mai fascinante momente din viața lui.

I-am spus că nu înțelegeam cum nu vedea el relația dintre deziluzie și cunoaștere în tot ce-mi spusese până atunci. Dacă nu putea iubi decât ceea ce nu știa și nu putea fi iubit decât în aceleași condiții, atunci cunoașterea devenea o inexorabilă deziluzie, pentru care unicul remediu era îndrăgostirea de altcineva. A rămas tăcut o vreme, stând nemișcat și părând dintr-odată bătrân și

încărunțit, cu brațele păroase încrucișate peste abdomen, cu costumul de baie atârându-i între picioare și cu fața ca de pasăre aproape fosilizată într-o expresie nedumerită. Tăcerea s-a prelungit, în soarele orbitor și apa scânteietoare. Am devenit conștientă de sunetul valurilor care lipăiau pe bordaj, de țipetele ascuțite ale pescărușilor de pe stânci și de zumzetul slab al mașinilor ce răzbătea de pe uscat. Vecinul meu a ridicat capul și a privit în larg, cu bărbia în aer, cercetând orizontul. Era o anume rigiditate în atitudinea lui, o acută conștientizare de sine, ca aceea a unui actor care se pregătește să rostească o replică celebră.

— M-am tot întrebat, a rostit în cele din urmă, de ce mă simt atât de atras de tine.

Vorbise cu un asemenea avânt, încât nu mi-am putut stăpâni un hohot de râs. El a părut surprins și oarecum derutat, însă a venit spre mine, părăsind zona de umbră și înaintând în soare; se apropia încet, dar inexorabil, aidoma unei creaturi preistorice târându-se afară din peștera ei. S-a aplecat, ocolind stângaci lada frigorifică de la picioarele mele, și a încercat să mă îmbrățișeze dintr-o parte, punându-mi un braț în jurul umerilor și încercând să-și lipească fața de a mea. Îi simțeam mirosul răsuflării, iar sprâncenele stufoase îmi atingeau ușor pielea. Nasul lui mare, ca un plisc, plutea la marginea câmpului meu vizual, mâinile lui aidoma ghearelor, cu perii lor albi, băjbâiau pe lângă umerii mei; am avut pentru o clipă senzația că sunt înfășurată în uscăciunea lui sură, de parcă fiara aceea preistorică mă cuprinsese cu aripi ca de liliac, i-am simțit gura solzoasă nimerind alături și orbecându-mi pe obraz. În toată această încercare a lui am rămas complet nemișcată, privind drept în față, spre timonă, până când s-a retras în sfârșit și a revenit la umbră.

I-am spus că nu mai puteam să stau la soare și că aveam să intru în apă, iar el a încuviințat fără un cuvânt, cu ochii la mine. Am sărit peste bord și am înotat de-a latul golfului, amintindu-mi de familia care fusese aici data

trecută și simțind cum mă cuprindea un jind, aproape ca un dor de ei, care s-a transformat în dorul de copiii mei; dintr-odată, mi s-au părut atât de departe, încât era greu de crezut că existau de fapt. Am înotat cât de mult am putut, dar în cele din urmă m-am întors la barcă și am urcat scara cu pași lenți. Vecinul meu era ocupat să dezlege și să ajusteze frânghiile subțiri de care erau legate balizele laterale. Am rămas în picioare pe punte, cu apa picurând de pe mine și cu un prosop pe umeri, acolo unde pielea mă ustura deja de la soare. Avea un briceag în mână, unul roșu, elvețian, cu o lamă lungă și zimțată cu care tăia hotărât capetele deșirate ale frânghiilor, mușchii brațelor umflându-i-se la fiecare mișcare. A legat la loc frânghiile, apoi a traversat puntea spre mine, cu briceagul încă în mână. M-a întrebat dacă îmi plăcuse să înot.

I-am răspuns că da.

— Îți mulțumesc pentru că m-ai adus într-un loc atât de frumos. Dar trebuie să înțelegi că nu sunt interesată de o relație cu niciun bărbat, nici acum și, probabil, nici în viitor.

Soarele îmi bătea în față deranjant în timp ce vorbeam. Cel mai de preț pentru mine era prietenia lui, am adăugat în timp ce el continua să se joace cu briceagul din mână, deschizându-i și închizându-i diferitele lame. Urmăream bucățile de oțel apărând și dispărând între degetele lui, fiecare cu forma ei clară, unele lungi, înguste și ascuțite, altele cu zimți și protuberanțe ciudate. Iar acum, dacă nu se supăra, am încheiat, probabil că era momentul să ne întoarcem.

Încet, a lăsat capul în jos. Sigur, mi-a spus; și el avea diverse lucruri de făcut. Doar să-l aștept, dacă voiam, să se răcorească puțin, după care aveam să plecăm. În timp ce el înota, urmând o linie dreaptă, cu craulul lui greoi, i-a sunat telefonul, undeva pe punte. Am continuat să stau nemișcată în soare, așteptând ca soneria aceea să se oprească.

VIII

Prietena mea, Elena, era splendidă; Ryan era în extaz. Se tot plimbase încolo și-ncoace pe stradă, trăgând cu ochiul la noi, la bar. „E din altă clasă” a declarat după ce ea și-a cerut scuze că trebuie să se ridice și să dea un telefon. Elena avea treizeci și șase de ani, era inteligentă și îmbrăcată superb. „E cu totul altceva”, a insistat Ryan.

Barul se afla pe o stradă îngustă și atât de abruptă, încât mesele stăteau înclinate și se clătinau pe asfaltul inegal. Abia ce văzusem o femeie, o turistă, căzând pe spate într-un ghiveci cu o plantă, sacoșele cu cumpărături și ghidurile turistice împrăștiindu-se peste tot în jur, în vreme ce soțul ei încremenise surprins în scaun, după toate aparențele mai degrabă stânjenit decât îngrijorat pentru ea. Omul avea un binoclu la gât și ghetete de drumeție în picioarele care-i rămăseseră nemișcate sub masă cât timp soția lui încerca să se redrezeze lângă planta uscată și țepoasă. Într-un târziu, întinsese un braț peste masă ca s-o ajute să se ridice, însă era prea departe, așa că femeia fusese nevoită să se descurce de una singură.

L-am întrebat pe Ryan ce făcuse în acea zi și mi-a răspuns că vizitase niște muzee, apoi își petrecuse după-amiaza rătăcind prin Agora, deși, sincer să fie, se simțise cam obosit. În ajun stătuse până târziu împreună cu câțiva dintre studenții mai tineri. Îl duseseră într-un șir de baruri, fiecare la vreo patruzeci de minute distanță de precedentul.

— Îmi resimțeam vârsta, mi-a explicat el. Voiam doar să beau ceva – nu-mi păsa prea mult nici unde și nici cum anume, și în niciun caz n-aveam nevoie să merg până în celălalt capăt al orașului ca să mă așez pe o canapea cu forma unei perechi de buze. Dar erau un grup plăcut.

Îl învățaseră câteva cuvinte în greacă – nu era sigur cât aveau să-i folosească, pronunția lui fiind așa cum era, însă fusese interesant să se poată orienta la nivel verbal. Nu-și dăduse seama înainte ce multe sensuri în engleză proveneau de la construcții din greacă. I se spusese, de

pildă, că termenul *ellipsis* se traducea literal prin „a te ascunde în spatele tăcerii”.

— E fascinant, a încheiat el.

Elena s-a întors și s-a așezat pe scaun. În seara aceea avea un aer de Lorelei², părând alcătuită exclusiv din curbe și unduiri.

— Prietena mea ne așteaptă nu departe de aici, ne-a anunțat ea.

Ryan a ridicat o sprânceană.

— Vă duceți undeva împreună?

— Ne întâlnim cu Melete, i-a spus Elena. Cunoști numele? E una dintre cele mai apreciate poete lesbiene din Grecia.

Ryan a replicat că el, unul, era istovit, așa că ne lăsa să mergem doar noi. Stătuse până târziu cu o seară în urmă, așa cum spusese deja. Iar când se întorsese în apartamentul lui, la trei dimineața, găsisse niște insecte mari, ca niște scarabei înaripați, zburând de colo colo, și fusese nevoit să le omoare pe toate cu pantoful. Cineva – nu el – lăsase o lumină aprinsă și o fereastră deschisă. Dar fusese surprins de cât de puțin îl deranjase să mătrășească gângăniile; în tinerețe, i-ar fi fost prea teamă. Devii mai curajos o dată ce ești părinte, a conchis el. Sau poate că doar renunți la inhibiții. Simțise astă seară trecută, socializând cu oameni de douăzeci și ceva de ani. Uitase cât de rezervați erau din punct de vedere fizic.

Începuse să se lase amurgul fierbinte, iar în scurt timp strada a fost înghițită de întuneric. Bărbatul cu ghetete de drumeție și soția lui pleaseră. Telefonul lui Ryan a început să sune. Înainte de a răspunde, ne-a arătat fotografia unui copil știrb, râzând, care pulsa pe ecran.

— Probabil că e ora de culcare, a zis el. Ne mai vedem!

S-a ridicat și, cu o fluturare a mâinii, s-a îndepărtat la

2 Conform legendelor germane, Lorelei este un spirit acvatic asemănător unei sirene, care trăiește pe stânca omonimă de pe Rin și-i ademenește pe marinari cu cântecul ei, ducându-i la pierzanie.

vale, vorbind la telefon.

Elena a achitat nota de plată cu cârdul firmei – era redactor la o editură, așa că, strict vorbind, puteam considera întâlnirea noastră ca pe una profesională –, după care am pornit spre lumina și zarva străzii principale. Mergea alături de mine cu pași ușori și rezezi în sandalele cu tocuri înalte; rochia îi era o teacă de material tricotat, în aceeași nuanță auriu-întunecată ca a părului lung și ondulat. Toți bărbații pe lângă care treceam întorceau capul după ea. Am traversat Piața Kolonaki, pustie acum, cu excepția a vreo două siluete ghemuite pe bănci. O femeie ședea pe unul dintre zidurile joase din beton; avea picioarele stropite în mod bizar cu noroi uscat și mânca biscuiți dintr-un pachet. Un băiețel stătea aproape de ea, la chioșc, și privea batoanele de ciocolată. După ce am străbătut o alee am ajuns într-o piațetă aglomerată în care răsună zgomotul clienților înghesuiți la terasele de pe cele patru laturi; în întuneric, fețele lor păreau groțști din cauza luminii electrice. Căldura, gălăgia și luminile artificiale creau o atmosferă de permanentă agitație, ca un val care se spărgea continuu de mai; cu toate că restaurantele cu greu puteau fi deosebite unul de altul, Elena a trecut pe lângă câteva și abia după aceea s-a oprit hotărâtă în dreptul unuia.

— Țsta e locul, a spus ea. Melete a zis să ne așezăm la o masă și s-o așteptăm.

S-a strecurat printre mese până la un chelner care stătea implacabil ca un polițist. Îndată ce a început să-i vorbească, acesta a clătinat din cap cu hotărâre.

— Zice că sunt complet ocupați, mi-a tradus ea siderată, lăsându-și brațele să-i cadă pe lângă corp.

Era atât de dezamăgită, încât nici nu s-a mișcat din loc; rămăsese acolo, între mese, privindu-le fix de parcă le-ar fi conjurat să se elibereze pentru ea. Văzându-i consternarea, chelnerul a părut să se răzgândească și ne-a spus că exista totuși loc, dacă acceptam să stăm – a tradus Elena – în colțul acela. Și ne-a condus la masă, pe care ea a

examinat-o de parcă s-ar fi gândit s-o refuze.

— E cam prea aproape de perete, mi-a zis. Crezi că ne vom simți bine aici?

Am replicat că pe mine nu mă deranjează să stau lipită de perete; putea ea să ia locul dinspre exterior, dacă așa prefera.

— De ce porți hainele astea închise la culoare? a vrut să știe după ce ne-am așezat. Nu pricep. Când e cald afară, eu îmbrac haine deschise la culoare, în plus, pare că soarele te-a ars puțin. Între umeri, acolo, pielea e înroșită.

I-am povestit că-mi petrecusem după-amiaza pe o barcă împreună cu o persoană pe care n-o cunoșteam destul de bine pentru a o ruga să-mi dea cu loțiune pe spate. M-a întrebat cine era persoana respectivă. Un bărbat?

I-am răspuns că da, un bărbat pe care-l întâlnisem în avion și cu care intrasem în vorbă. Ea a făcut ochii mari, mirată.

— Nu mi-aș fi închipuit că ești dispusă să urci pe o barcă împreună cu un necunoscut. Și cum e? îți place de el?

Am închis ochii și am încercat să-mi conștientizez sentimentele pentru vecinul din avion. Când i-am redeschis, Elena încă mă privea, așteptând. I-am spus că mă dezobișnuisem atât de tare să mă gândesc la lucruri în funcție de ceea ce simțeam pentru ele, dacă-mi plăceau sau nu, încât nu-i puteam răspunde la întrebare. Vecinul era, pur și simplu, un exemplu perfect ilustrativ de persoană pentru care nu puteam simți decât o ambivalență totală.

— Și totuși ai acceptat să ieși pe mare cu barca lui.

Era foarte cald afară, am spus. Iar termenii în care părăsiserăm portul fuseseră strict de prietenie - sau așa crezusem eu. I-am descris tentativa lui de a mă săruta când eram în larg, adăugând că era bătrân și că, deși ar fi fost o cruzime să afirm că era urât, avansurile lui fizice mi se păruseră pe cât de surprinzătoare, pe atât de

respingătoare. Nicio clipă nu-mi trecuse prin minte că ar putea să facă așa ceva; mai exact, nu-mi trecuse prin minte înainte ca Elena să sublinieze că ar fi trebuit să fiu prea proastă ca să nu iau în calcul o asemenea posibilitate. Crezusem că deosebirile dintre noi erau evidente, însă pentru el nu fuseseră așa.

Elena și-a exprimat speranța că-i dădusem clar de înțeles acest lucru, iar eu i-am răspuns că, dimpotrivă, mă lansasem într-o sumedenie de scuze ca să-i cruț sentimentele. Ea a rămas tăcută o vreme, apoi a spus:

— Dacă i-ai fi zis adevărul, dacă i-ai fi zis: „Uite ce e, ești bătrân și scund și gras, și, cu toate că-mi ești simpatic, singurul motiv pentru care sunt aici e să fiu plimbată cu barca” – Elena a început să râdă, făcându-și vânt cu meniul –, dacă i-ai fi zis toate astea, ai fi avut și tu de auzit câteva adevăruri de la el. Dacă ai fi fost sinceră, ai fi atras sinceritate din partea lui.

Mi-a povestit că ea însăși ajunsese într-un adevărat abis al deziluziei stârnite de caracterul masculin, atunci când fusese la fel de sinceră: bărbați care se pretindeau îndrăgostiți de ea până peste cap o insultaseră explicit o clipă mai târziu și, într-un sens, abia atunci când ajunsese la acel nivel de franchețe reciprocă reușise să-și dea seama cine era ea de fapt și ce anume își dorea. Ceea ce nu suporta era prefăcătorii de orice gen, mai ales dorința mimată, când cineva îi declara că simte nevoia să fie a lui în întregime, când în realitate nu voia decât să se folosească de ea pentru un timp. Ea însăși, a adăugat, era dispusă să se folosească de alții, însă n-o recunoștea decât după ce ei admiteau în sinea lor că aceea le fusese intenția.

Nevăzută de Elena, o femeie zveltă, ale cărei trăsături aminteau de o vulpe, se apropia de masa noastră. Am presupus că era Melete. A venit pe furiș, prin spatele scaunului Elenei, și i-a pus o mână pe umăr.

— Yassas, a salutat ea pe un ton mohorât.

Purta pantaloni și o vestă neagră, în stil masculin, iar

părul scurt și drept îi cădea ca două aripi negre de-o parte și de alta a feței înguste, ascuțite, cu aer timid.

Elena s-a răsucit în scaun ca să-i răspundă.

— Și tu! a exclamat ea. Amândouă în haine închise la culoare... de ce vă îmbrăcați mereu în negru?

Melete nu s-a grăbit cu răspunsul. S-a așezat pe scaunul liber, s-a rezemat de spătar și și-a încrucișat picioarele, după care a scos un pachet de țigări din buzunarul vestei și și-a aprins una.

— Elena, nu e politicos să comentezi înfățișarea celorlalți. E treaba noastră cu ce ne îmbrăcăm. S-a întins peste masă și mi-a strâns mâna, adăugând cu o privire în jur: E gălăgie aici în seara asta. Tocmai am participat la o lectură de poezie, cu un public format din șase persoane. Contrastul e remarcabil.

A luat lista de vinuri de pe masă și a început s-o studieze, cu țigara fumegându-i în mână, cu nasul subțire palpitându-i ușor și părul lucios căzându-i în față, pe obraji.

Unul dintre cei șase participanți, a continuat ea ridicând ochii spre noi, era un bărbat care venea la aproape toate aparițiile ei publice, se așeza în primul rând și se strâmba la ea. De la pupitru, Melete își îndrepta privirea în sală - nu doar la Atena, ci și în alte orașe, aflate la o distanță destul de mare - și de fiecare dată îl vedea acolo, în fața ei, scoțând limba la ea și făcând gesturi obscene.

— Dar îl cunoști? a întrebat-o Elena uluită. Ai vorbit vreodată cu el?

— I-am fost profesoară cu mult timp în urmă, când predam la universitate.

— Și ce i-ai făcut? De ce te tratează atât de rău?

— Nu pot decât să presupun că n-are niciun motiv, a replicat Melete trăgând din țigară cu o expresie sobră. Nu i-am făcut nimic. Frecvența unul dintre cursurile mele, alături de peste alți cincizeci de studenți. Nici nu l-am observat. Evident, am încercat să-mi amintesc un incident

anume, însă nu există niciunul. Poți să-ți petreci viața întreagă străduindu-te să găsești originea unor evenimente în propriile tale greșeli. În mituri și legende, oamenii își puneau nenorocirile pe seama faptului că nu făcuseră ofrande anumitor zei. Dar aici există o altă explicație: pur și simplu, omul e nebun.

— Ai încercat vreodată să vorbești cu el? a întrebat Elena, iar Melete a clătinat din cap.

— Așa cum am spus, abia dacă mi-l amintesc, cu toate că eu nu uit oamenii prea ușor. Deci am putea zice că e un atac venit din sursa la care mă așteptam cel mai puțin. De fapt, aproape la fel de adevărat ar fi să spun că studentul acela era ultima persoană despre care aș fi crezut că poate constitui o amenințare pentru mine.

După cum ne-a zis, Melete avea uneori impresia că tocmai asta generase comportamentul respectiv din partea bărbatului. Cu alte cuvinte, propriul său simț al realității iscase un atac la adresa ei, crease ceva exterior care o detesta și își bătea joc de ea. Dar gândurile acelea, a precizat ea, aparțin de domeniul sensibilității religioase, care în zilele noastre a devenit limbajul nevrozelor.

— Eu prefer să-i spun nebunie, a conchis ea, nebunia lui sau a mea, și din acest motiv am încercat să-l îndrăgesc. Ridic privirea în sală și el e mereu acolo, arătându-mi degetele și scoțând limba. E un tip pe care în mod cert te poți baza, mi-e mai credincios decât oricare dintre iubii mei. Așa că încerc să-l iubesc și eu la rândul meu.

A pus pe masă lista de vinuri și a ridicat un deget, chemând chelnerul. Elena i-a spus ceva în grecește, ceea ce a dus la o mică dispută în care s-a implicat și chelnerul, părând să ia cu hotărâre partea lui Melete; a notat comanda ei, înclinând din cap cu mișcări scurte și ferme, în ciuda protestelor continue ale prietenei mele.

— Elena nu se pricepe deloc la vinuri, mi-a explicat Melete.

Aparent deloc deranjată de această remarcă, Elena a

revenit la subiectul prigonitorului.

— Soluția pe care ai ales-o tu este supunerea totală. Ideea de a-ți iubi dușmanii e complet ridicolă – un concept prin excelență religios. A spune că-l iubești pe cel pe care-l urăști și care te urăște e același lucru cu a recunoaște că ai fost înfrântă, că-ți accepți oprimarea și că încerci doar să-ți menajezi sentimentele în privința asta. Iar a zice că-l iubești e totuna cu a declara că nu vrei să afli ce părere are cu adevărat despre tine. Fiindcă dacă ai vorbi cu el, ai afla.

Am privit în jur, la oamenii de la celelalte mese și de la celelalte terase, atât de mulți și de înghesuiți, încât întreaga piațetă părea să freamăte de conversații. Ici și colo, cerșetori se plimbau printre mesenii care în general îi observau abia după câteva momente, oferindu-le apoi ceva bani sau alungându-i. De mai multe ori am văzut această scenă, silueta spectrală a cerșetorului stând neremarcată în spatele clientului care vorbea, mânca și era absorbit de propria viață. În scurt timp, o femeie mărunțică și uscățivă s-a apropiat de noi cu mâna întinsă ca o gheară mică, murmurând ceva. Melete i-a pus în palmă niște monede și i-a șoptit câteva cuvinte, mângâindu-i ușor degetele.

— Părerea lui despre mine nu are nicio importanță, ne-a spus după aceea. Dacă aș afla mai multe despre ce crede el, aș risca să încep să-l confund cu mine însămi. În plus, nu mă compun pe mine însămi din ideile altora, așa cum nu compun versuri bazându-mă pe poeziile altcuiva.

— Dar pentru el ăsta e un joc, o fantezie, a insistat Elena. Bărbaților le place să se lanseze într-un asemenea joc. Și se tem de sinceritatea ta, fiindcă le distruge jocul. Atunci când nu ești sinceră cu un bărbat, îi permiți să-și continue jocul, să trăiască mai departe în fantezia lui.

Ca pentru a-i susține spusele, telefonul meu a început să sune. Era un SMS de la vecinul de avion: „Mi-e dor de tine”.

— Doar când treci dincolo de fanteziile celorlalți, despre ei înșiși și despre alții, a continuat Elena, abia

atunci atingi un nivel al realității în care lucrurile dobândesc adevărata lor valoare și sunt ceea ce par a fi. Unele dintre acele adevăruri sunt urâte, așa e, dar altele, nu.

După părerea ei, cel mai rău e să ai de-a face cu o versiune a unei persoane, în timp ce o alta există ascunsă vederii. Dacă un om vădea o trăsătură de caracter neplăcută, aceasta trebuia discutată și combătută imediat. Nu-i plăcea ideea de a o lăsa să rățăcească nevăzută pe teritoriul relației dintre ei; voia s-o provoace, s-o scoată la lumină, ca să nu riște să fie atacată de ea pe negândite.

Melete a început să râdă.

— În conformitate cu logica asta, nicio relație nu poate exista. Totul s-ar reduce la oameni care se pândesc unii pe alții.

Chelnerul a adus vinul – o sticlă mică, iară etichetă, de culoarea cernelii –, iar Melete a turnat în pahare.

— Într-adevăr, a răspuns Elena, nevoia mea de provocare pare un lucru foarte greu de înțeles pentru unele persoane. Pentru mine însă, e cât se poate de firească. Dar trebuie să recunosc că a pus capăt marii majorități a relațiilor mele, fiindcă e inevitabil ca acel capăt să fie totodată – așa cum ai spus tu, conform aceleiași logici – un lucru pe care mă simt îndemnată să-l provoc. Cu alte cuvinte, dacă e ca relația să se sfârșească, vreau să știu care e trăsătura aceea neplăcută și s-o înfrunt cât mai curând posibil. Uneori, acest proces decurge atât de rapid, încât relația aproape că se încheie imediat ce începe. De foarte multe ori am avut impresia că relațiile mele nu au avut o poveste, iar motivul este acela că mi-am luat-o singură înainte, așa cum, citind o carte, sar direct la ultimele pagini, ca să aflu ce se întâmplă la final. Vreau să știu totul pe loc. Vreau să aflu conținutul fără să trec prin intervalul de timp aferent.

Cel cu care se vedea acum, un bărbat pe nume Konstantin, o făcuse să se teamă pentru prima dată în viața de această tendință, fiindcă îl vedea ca pe un egal –

așa cum, sinceră să fie, nu i se mai întâmplase cu niciun alt bărbat. Era inteligent, arătos, amuzant, un intelectual; îi plăcea să-i fie alături, o încânta imaginea de sine pe care i-o reflecta el. În plus, era un om cu atitudini și valori morale proprii, astfel că Elena percepea – pentru întâia dată, așa cum spusese deja – un fel de graniță invizibilă în jurul lui, o limită dincolo de care era limpede că nu trebuia să treacă, deși nimeni nu precizase asta în mod explicit. Granița aceea n-o mai întâlnise niciodată atât de palpabil, la niciun alt bărbat – în cazul celorlalți, zidul de apărare era de obicei încropit din fantezii și amăgiri; și nimeni, cu atât mai puțin ei înșiși, n-ar fi învinovățit-o dacă ar fi vrut să treacă dincolo de el. Așa se face că avea nu doar o senzație de interdicție în preajma lui Konstantin, senzația că i-ar fi privit tentativele de a scoate adevărul de la el la fel cum a fi privit o încercare de a intra prin efracție în casa lui și de a-l jefui, ci începuse să se teamă de însuși lucrul pentru care îl iubea, faptul că-i era egal.

Astfel, arma aceea de care se grăbise să-i depoziteze pe toți ceilalți bărbați – capacitatea de a o răni – rămăsese în posesia lui. Nu de mult, la o petrecere unde îl prezentase multora dintre prietenii ei, îi făcuse plăcere să-l introducă în cercul ei social și să-i percheapă inteligența, integritatea și farmecul prin ochii lor – și invers, fiindcă gazdele erau artiști și invitaseră alți oameni interesanți din aceleași mediu – și începuse să tragă cu urechea la conversația lui cu o femeie pe care ea o cunoștea, dar n-o agrea prea mult, pe nume Yanna. În parte din cauza resentimentelor pentru femeia aceea cedase ea ispitei de a trage cu urechea: voise să-l audă pe Konstantin vorbind și să și-o imagineze pe Yanna geloasă pe frumusețea și inteligența iubitului ei. Femeia îl întrebase despre copiii lui – doi dintr-o căsnicie anterioară – și apoi așa, ca într-o doară, îi ceruse să-i spună dacă mai voia să aibă și alții. Nu, răspunsese el, iar Elena simțise o sumedenie de cuțite străpungându-i carnea; nu credea că mai voia copii, era mulțumit cu situația actuală.

Elena și-a ridicat paharul la gură cu mâna tremurândă și a continuat pe un ton scăzut:

— Nu discutaserăm niciodată problema copiilor, dar evident că pentru mine era o chestiune deschisă, că probabil voi vrea și eu să am copii. Dintr-odată, petrecerea aceea la care mă simțisem atât de bine devenise o tortură. Eram incapabilă să râd, să zâmbesc sau să port o conversație coerentă; voiam doar să plec și să fiu singură, dar trebuia să rămân acolo cu el, până la sfârșit. Bineînțeles, remarcase că eram necăjită și mă tot întreba ce s-a întâmplat; tot restul serii și în noaptea aceea m-a descusut, vrând să înțeleagă de ce mă întristasem. Dimineață urma să plece cu afaceri pentru câteva zile. Trebuia să-i spun, a insistat el. Îi era imposibil să se ducă la aeroport și să urce în avion dacă eu eram atât de supărată. Dar firește că ar fi fost prea umilitor să-i spun, fiindcă trăsesem cu urechea la o discuție care nu mă privea, dar și din cauza subiectului în sine, care ar fi trebuit abordat într-un mod cu totul diferit. Mi se părea o situație fără ieșire atât timp cât gândeam unul despre celălalt așa cum gândiserăm înainte. Aveam impresia – una pe care o tot am de atunci și care devine tot mai supărătoare de fiecare dată când ne certăm – că suntem prinși într-o plasă de cuvinte, încurcați într-o sumedenie de fire și noduri, și că fiecare dintre noi crede că există ceva ce am putea spune pentru a ne elibera, dar cu cât rostim mai multe cuvinte, cu atât nodurile și firele se încâlcesc și mai rău. Mă gândesc uneori la cât de simplă era situația înainte să ne adresăm reciproc fie și o singură silabă; la acele timpuri mi-aș dori să ne întoarcem, cele de dinainte să deschidem prima dată gura pentru a vorbi.

M-am uitat la cuplul de la masa de alături, un bărbat și o femeie care mâncaseră într-o tăcere aproape neîntreruptă. Ea își ținea geanta pe masă, în fața farfuriei, de parcă s-ar fi temut să nu-i fie furată. Ședea acolo, între ei, și amândoi îi aruncau din când în când câte o privire.

— Dar i-ai spus lui Konstantin că le-ai auzit discuția?

a întrebat Melete. În dimineața aceea, în timp ce așteptați taxiul, ai recunoscut asta în fața lui?

— Da. S-a simțit stânjenit, desigur, și a zis că dăduse răspunsul fără să se gândească și că nu însemnase nimic. Într-un fel, l-am crezut și m-am mai liniștit, dar în sinea mea nu puteam să nu mă întreb de ce mai vorbise atunci. De ce să spui ceva, dacă în minutul următor poți să retractezi? Sigur însă că voiam să retracteze. Chiar și acum, când mă gândesc la asta, totul mi se pare ușor ireal, ca și când odată ce am permis să fie retractată, nu mai pot fi sigură că afirmația aceea a fost rostită cu adevărat. Oricum, taxiul a venit, el a urcat în mașină și a plecat, eram din nou în relații amicale, însă eu am rămas cu senzația unei pete, ceva mic, dar permanent, ca o pată care-ți distruge o rochie: mi-am imaginat anii trecând, noi având copii, iar eu nereușind vreodată să uit felul în care clătinase el din cap și spusese „nu” când îl întrebase cineva dacă mai voia copii. Și pe el amintindu-și, probabil, că eram o persoană capabilă să-i încalce intimitatea și să-l judece pe baza unor informații obținute clandestin. Ideea mi-a stârnit dorința de a fugi departe de el, de apartamentul nostru și de viața pe care ne-o construiserăm împreună, să mă ascund undeva, în ceva neîntinat.

S-a lăsat o tăcere în care se revărsa neîntrerupt murmurul de la mesele învecinate.

Am sorbit din vinul roșu și delicat, atât de delicat, încât abia dacă-l simțeai pe limbă.

— Noaptea trecută am avut un vis, a spus Melete apoi. Eu și câteva femei, unele care-mi erau prietene, altele necunoscute, încercam să intrăm la operă. Dar sângeram cu toate, ne curgea sânge menstrual, și era haos la intrarea în clădirea operei. Rochiile ne erau pătate, sângele ne picura în pantofi; de fiecare dată când sângerarea se oprea la una, începea la alta, iar femeile își așezau tampoanele însângerate într-un teanc ordonat lângă ușă, un teanc care creștea din ce în ce, spectatorii fiind nevoiți să treacă pe lângă el pentru a intra. Se uitau

la noi, bărbații în costume de seară cu papion, total dezgustați. Opera începuse; auzeam muzica răzbătând din interior, însă nu puteam trece dincolo de prag. Mă apăsa îngrozitor gândul că totul era din vina mea, fiindcă eu observasem cea dintâi sângele, îl văzusem pe hainele mele și, în rușinea teribilă pe care o simțisem, creasem această problemă și mai mare. Și mi se pare, a continuat Melete privind-o pe Elena, că povestea ta despre Konstantin este una despre dezgust, dezgustul care există intrinsec între femei și bărbați și pe care încercăm mereu să-l curățăm prin ceea ce numim sinceritate. Imediat ce încetezi să mai fi sincer, vezi o pată, ești silit să recunoști imperfecțiunea și nu vrei altceva decât să fugi și să te ascunzi undeva de rușine.

Elena a încuviințat înclinându-și capul blond și a întins o mână peste masă, spre degetele lui Melete, care povestea acum că suferise în copilărie de cele mai oribile crize de vomitat - o tulburare debilitantă, care a persistat vreme de mai mulți ani. Întotdeauna crizele surveneau exact la aceeași oră a zilei și în aceeași circumstanțe - ora la care se întorcea de la școală acasă, unde locuia împreună cu mama și cu tatăl ei vitreg. Firește, mama ei era puternic afectată de suferința fetei, care aparent nu avea nicio cauză și deci părea să fie doar o critică la adresa modului ei de viață și a bărbatului pe care îl adusese în familie, unul pe care copila refuza - ca din principiu - să-l iubească și să-l accepte. În fiecare zi la școală Melete uita de vomitat, dar când venea timpul să se întoarcă acasă, începea să simtă semnele - o senzație de imponderabilitate, ca și când pământul ar fi cedat sub picioarele ei. Se grăbea să ajungă acasă cuprinsă de anxietate, iar acolo, de obicei în bucătărie, unde mama o aștepta să-i dea gustarea de după-amiază, o greață teribilă începea să o copleșească. O duceau la canapea și-o întindeau pe ea; o acopereau cu o pătură, îi deschideau televizorul și-i lăsau un vas la îndemână; iar în timp ce ea vomita, mama și tatăl vitreg își petreceau seara împreună,

în bucătărie, vorbind și mâncând. Mama o dusesese la medici, la terapeuți și în cele din urmă la un psihanalist pediatru, care sugerase – spre stupefacția părinților care achitau nota de plată – ca fetița să învețe să cânte la un instrument muzical. O întrebase dacă exista unul la care i-ar fi plăcut să cânte, iar ea indicase trompeta. Așa că, fără prea mare tragere de inimă, mama și tatăl vitreg îi cumpăraseră o trompetă. Și de atunci, în fiecare zi după școală, în loc de angoasanta perspectivă a vomitatului, o aștepta cea a suflatului în instrumentul din alamă pentru a emite sunete rudimentare. În acest fel își arăta Melete dezgustul față de omenirea defectuoasă și izbutea să întrerupă cinele în doi din bucătărie, care nu mai puteau avea loc la fel ca înainte fără ea ca victimă.

— Nu cu mult timp în urmă, am scos trompeta din husa ei și am reînceput să exersez. Cânt la ea în micul meu apartament. Îmi place să scot din nou sunetele acelea rudimentare, a mărturisit ea râzând.

Pe drumul de întoarcere, Elena a spus că trebuia să se oprească în Piața Kolonaki, ca să-și ia motocicleta. Dat fiindcă locuiau aproape una de cealaltă, s-a oferit s-o ia pe Melete în spatele ei, pe șa. Era suficient loc pentru două persoane, mi-a explicat, și așa ajungeau cel mai repede. Călătorise așa peste tot în Grecia împreună cu cea mai vârstnică dintre prietenele ei, Hermione; lua motocicleta chiar și pe feribot către diverse insule, cu doar câțiva bani în buzunar și cu costumele de baie pe ele, și se opreau pe plaje pustii, în capătul unor drumuri neasfaltate. Herminone mersese așa în spatele ei chiar și pe coaste de munte formidabile și niciodată nu se răsturnaseră. Privind în urmă, acelea fuseseră unele dintre cele mai frumoase momente din viața ei, deși pe atunci avuseseră senzația că trăiau doar un preludiu, o perioadă de așteptare înainte ca drama adevărată a vieții să înceapă. Vremurile acelea păreau foarte îndepărtate acum, când era împreună cu Konstantin: nu știa sigur de ce, fiindcă el n-ar fi împiedicat-o niciodată să plece în asemenea călătorii împreună cu

Hermione; de fapt, chiar i-ar fi plăcut dacă ar fi făcut-o, fiindcă bărbații moderni sunt încântați când îți demonstrezi independența față de ei. Dar, a precizat ea, i s-ar fi părut ceva fals, ca o copie ieftină, dacă ar fi încercat să redevină fetele care fuseseră atunci și-ar fi purces să străbată iar drumuri noroite fără să știe ce vor găsi la capătul lor.

IX

Tema fusese aceea de a scrie o poveste în care să apară un animal, însă nu toți o făcuseră. Cu o zi în urmă, Christos îi invitasese să meargă la un dans Lindy Hop; fusese o seară istovitoare, prelungită până târziu, însă Christos părea neafectat. Ședea zâmbind larg, cu brațele încrucișate, mândru și vioi, râzând zgomotos la remarcile lor. Se trezise devreme ca să-și scrie povestea, le spusese, deși i se păruse dificil să introducă un animal în subiectul pe care și-l alesese: ipocrizia liderilor religioși și incapacitatea opiniei publice de a-i supune unei analize minuțioase. Cum puteau fi politizați oamenii de rând, dacă intelectualii epocii nu le arătau calea? Era un subiect asupra căruia el și buna lui prietenă, Maria, aveau păreri divergente. Ea era adepta persuasiunii: uneori poți să faci mai mult rău decât bine dacă încerci să-i forțezi pe ceilalți să recunoască adevăruri neplăcute. Trebuie să rămâi mereu aproape de cursul evenimentelor, aproape, dar separat, ca o rândunică în zbor deasupra formelor de relief ale peisajului, urmându-le îndeaproape, fără să aterizeze însă niciodată.

Așa că făcuse eforturi, a explicat Christos mai departe, să introducă un animal în povestea lui despre conduita scandaloasă pe care o avuseseră doi episcopi ortodocși la o recentă dezbatere publică. Pe urmă însă, îi trecuse prin minte că poate asta fusese de fapt intenția mea. Cu alte cuvinte, voisem să-i pun un obstacol-care să-l împiedice să meargă pe drumul pe care l-ar fi ales în mod firesc, forțându-l să adopte altul. Dar oricât se gândise, nu găsise nicio modalitate de aduce un animal în sala de

dezbateri a unei clădiri publice, unde n-ar fi avut niciun drept să se afle. În plus, mama lui îl tot deranjase intrând și ieșind mereu din sufragerie – încăperea cel mai rar folosită din micul lor apartament, motiv pentru care Christos o prefera ca să studieze, întinzându-și cărțile și hârtiile pe vechea masă din mahon aflată acolo de când se știa el. Azi însă, mama îi ceruse să-și strângă lucrurile. Câteva rude urmau să vină la masă și voia ca înainte de sosirea lor să deretice puțin. El îi ceruse, cu o anume iritare, să-l lase în pace – „încerc să scriu”, îi spusese, „cum să scriu fără cărțile și hârtiile mele și cu tine venind aici una-două?” Uitase complet de masa aceea cu rudele, care fusese programată cu mult timp în urmă și era organizată în onoarea mătușii, unchiului și verilor din California, reveniți în Grecia pentru prima dată de mulți ani. Știa că mama lui nu aștepta momentul cu nerăbdare; rudele respective erau lăudăroase și ostentative, iar unchiul și mătușa le trimiteau mereu celorlalți din familie scrisori în care se pretindeau a fi iubitori și atenți, folosindu-se de ocazie pentru a se lăuda cu ce mulți bani aveau ei în America și ce mașină mare aveau, cum tocmai își făcuseră o nouă piscină și ce ocupați erau ei ca să mai poată veni în vizită în Grecia. Așa că, a continuat Christos, el și mama lui nu le mai văzuseră de mult pe rudele respective, cu excepția fotografiilor pe care le primeau cu regularitate, în care unchiul și mătușa stăteau lângă casă și mașină, în lumina intensă a soarelui, ori la Disneyland sau în față la Hard Rock Café, ori în vreun alt loc în care puteai vedea pe fundal cuvântul „Hollywood” scris cu litere mari. Trimiteau de asemenea fotografii cu copiii lor la absolvirea unui colegiu sau a altuia, cu tocă pe cap și robă tivită cu blană, arătându-și dinții scumpi pe fondul unui cer albastru fals. Mama lui înșira sânguincioasă aceste fotografii pe bufet. Într-o zi, spera ea, Christos avea să-și încheie și el studiile și va putea atunci să așeze și fotografia lui alături. Poza pe care el o detesta cel mai tare îl înfățișa pe vărul lui, Nicky, frumos, musculos și zâmbitor,

într-un decor deșertic, cu un șarpe uriaș - un boa constrictor - încolăcit pe umeri. Această imagine a masculinității superioare îl bântuia deseori din locul ei, pe bufet, iar uitându-se la ea acum, lui Christos îi trecuse supărarea; simțea simpatie pentru mama lui, care ar fi meritat un fiu mai bun și mai brav. Așa că se oprise din lucru și o ajutase să strângă lucrurile de pe masă.

Georgeou a ridicat mâna. Observase, a spus el, că, deși cu o zi în urmă deschiseserăm ferestrele și închiseserăm ușa, azi situația era inversă: ferestrele erau închise, iar ușa spre coridor era întredeschisă, în plus, se întreba dacă remarcasem că fusese mutat ceasul. Acum nu mai era pe peretele din stânga, ci pe cel din dreapta, ca într-o oglindă. Exista, fără îndoială, o explicație pentru această mutare, dar îi era greu să-și imagineze care putea fi aceea. Dacă mie îmi trecea prin minte una, poate eram amabilă să i-o comunic și lui, fiindcă așa cum stăteau lucrurile, situația i se părea deconcertantă.

Christos a continuat spunând că terminase de scris povestea în autobuz, venind încoace, după ce își dăduse seama că fotografia lui Nicky îi oferea o cale de ieșire din dilema privitoare la animal. Unul dintre episcopi are o halucinație chiar acolo, în sala de dezbateri: vede un șarpe uriaș încolăcit pe umerii celui alt episcop și înțelege că reptila simbolizează ipocrizia și minciunile pe care le-au debitat amândoi. Și jură atunci că va fi un om mai bun, că va spune numai adevărul și niciodată nu-i va mai înșela sau deruta pe ceilalți.

Cu asta, Christos și-a încrucișat iar brațele la piept și a zâmbit larg către cei din sală. Clio, pianista, a ridicat mâna, anunțând că și ei îi fusese greu să scrie despre un animal. Ea nu știa nimic despre animale, niciodată nu avusese unul acasă; i-ar fi fost imposibil, ținând seama de rigurozitatea orarului ei de exerciții la pian, chiar și în primii ani ai copilăriei. I-ar fi fost imposibil să aibă grijă de un animal și să-i ofere atenția necesară. Dar tema o făcuse să privească lucrurile altfel: pe drumul spre casă nu se

uitase la peisaj în treacăt, așa cum o făcea de obicei, ci devenise tot mai conștientă, în timp ce mergea, de păsări – nu numai de imaginea lor, ci și de sunetele pe care le scoteau, și odată ce-și acordase auzul la ele constatase că le putea auzi permanent în jurul ei. Își amintise o piesă muzicală pe care n-o mai ascultase de mult timp, scrisă de compozitorul francez Olivier Messiaen pe când era deținut într-un lagăr de prizonieri, în al Doilea Război Mondial. Din câte înțelesese ea, o parte a piesei avea la bază trilurile păsărilor pe care le auzise Messiaen în perioada detenției și își dăduse seama că omul era închis în vreme ce păsările erau libere și că ceea ce notase el pe portativ era sunetul libertății lor.

Era interesant de remarcat, a intervenit Georgeou, că e posibil ca rolul artistului să fie doar acela de a înregistra secvențe, așa cum, poate, computerele vor fi programate într-o zi s-o facă. Până și chestiunea stilului personal putea fi, teoretic, defalcată secvențial, dintr-un număr finit de variante. El însuși se întreba uneori dacă va fi inventat vreodată un computer care să creeze pe baza uriașului lui volum de cunoștințe. I s-ar fi părut foarte interesant să vadă un astfel de computer, dar avea impresia că orice sistem de reprezentare putea fi anihilat prin simpla încălcare a propriilor lui reguli. El însuși, spre exemplu, când plecase dimineață de acasă, observase pe marginea drumului o pasăre care n-ar fi putut fi descrisă decât ca fiind pierdută în gândurile ei, privea spre ceva cu acea căutătură nefocalizată pe care o îndreptăm spre cei din jur în timp ce încercăm, de pildă, să rezolvăm în minte o problemă de matematică. Georgeou mersese drept spre ea, și totuși pasărea nu-l băgase în seamă. Ar fi putut să întindă mâna și s-o prindă. Dar pe urmă îl observase și atunci tresărise înspăimântată. El rămăsese cu anumite temeri privind capacitatea de supraviețuire a zburătoarei cu pricina. Povestea lui, a adăugat Georgeou, era bazată integral pe propria experiență și descria în detaliu o conversație pe care o avusese cu mătușa lui, care cerceta,

la un institut științific din Dubai, mutațiile suferite de anumite particule. Singura născocire introdusă în narațiune era o șopârlă care nu existase în realitate, dar pe care, în povestea lui, mătușa o ținea cuibărită sub braț în timp ce vorbeau. Îi arătase povestea tatălui lui, iar acesta confirmase că toate detaliile erau corecte și-i spusese că-i făcuse plăcere să asiste - pentru a doua oară - la conversația respectivă, al cărei subiect îl interesa. Considerase că șopârla era, dacă Georgeou își amintea cuvintele exact, „o tușă interesantă”.

Sylvia a anunțat că ea nu a scris nimic. Dacă îmi aduc aminte bine, contribuția ei la discuția de ieri indusese un animal, un cățel alb pe care-l văzuse cocoțat pe umărul bărbatului înalt și oacheș. Dar, după ce-i ascultase pe toți ceilalți, își dorea să fi ales ceva mai personal, ceva ce i-ar fi permis să exprime un aspect al propriei ființe, nu doar o imagine care cerea parcă să fie văzută. Îl căutase pe bărbatul acela din nou când luase trenul spre casă, convinsă că avea să-i spună ceva. Voia să-i ceară să dea câinele jos de pe umăr și să-l lase să meargă singur, sau, și mai bine, să-și ia un câine banal și urât, pentru ca oamenii aidoma ei să nu se simtă distrași de la propria lor existență. Îi era ciudă pe el din cauza acelui comportament prin care cerșea atenția și fiindcă o făcuse să se simtă atât de neinteresantă; iar acum, iat-o aici, menționându-l la curs pentru a doua oară!

Sylvia avea o față mică, drăguță și anxioasă, și un păr lung și bogat în culoarea cenușii, pe care îl purta în bucle și codițe copilărești care-i curgeau pe umeri și pe care și le atingeau frecvent. În orice caz, a continuat ea, evident că nu-l mai văzuse în drumul spre casă, fiindcă viața nu era așa; se întorsese în apartamentul ei, care, dat fiind că locuia singură, era exact la fel cum îl lăsase dimineată. Dar sunase telefonul. Era mama ei, care întotdeauna îi telefona la aceeași oră. Cum fusese la școală, voise ea să știe. Sylvia lucra ca profesoară de literatură engleză la o școală din suburbiile Atenei. Mama ei uitase că-și luase liber o

săptămână pentru cursul de scriere creativă.

— I-am amintit cu ce mă ocup acum, ne-a spus Sylvia. Sigur, mama e foarte sceptică în privința scrisului, așa că e normal că nu și-a amintit. „Ar fi trebuit să pleci mai bine în vacanță”, mi-a spus ea, „ar fi trebuit să te duci pe una dintre insule împreună cu niște prieteni. Ar trebui să trăiești, nu să-ți petreci și mai mult timp cu gândul la cărți”. Ca să schimb subiectul, am rugat-o: „Mamă, spune-mi ceva ce-ai observat azi” „Ce să fi observat”, a răspuns ea. „Am stat toată ziua în casă, așteptând instalatorul să vină și să repare mașina de spălat. Dar n-a venit”. După ce am terminat de vorbit cu ea, m-am dus să mă uit la computer. Le dădusem elevilor mei ca temă să scrie un eseu și termenul-limită trecuse deja, dar când mi-am verificat e-mailurile, am văzut că nimeni nu trimisese nimic. Trebuia să fie o lucrare despre *Fii și îndrăgostiți* de D.H. Lawrence, cartea care mi-a fost mai mult decât oricare alta sursă de inspirație în viață, însă niciunul dintre ei n-avusese măcar un cuvânt de spus despre ea. M-am dus în bucătărie și m-am gândit să încerc să scriu o poveste. Dar tot ce-mi venea în minte era o frază care descria exact momentul pe care-l trăiam: *O femeie stă în bucătărie și se gândește să încerce să scrie o poveste*. Problema era că fraza aceea nu se lega de nicio altă. Nu venise de undeva și nici nu se ducea undeva, așa cum nici eu nu aveam să ajung undeva stând pur și simplu în bucătărie. Așa că m-am dus în camera cealaltă și am luat o carte de pe raft, una cu povestiri de D.H. Lawrence. D.H. Lawrence e scriitorul meu preferat. De fapt, cu toate că e mort, cred într-un fel că el e omul pe care-l iubesc cel mai mult pe lume. Mi-ar plăcea să fiu un personaj de-al lui, să trăiesc într-unul dintre romanele lui. Oamenii pe care-i întâlnesc nu par să aibă o personalitate anume. Și viața pare atât de plină când o privesc prin ochii lui, pe când viața mea îmi lasă deseori impresia de sterilitate, ca un petic de pământ arid pe care nimic nu va crește vreodată, oricât de tare m-aș strădui. Povestirea pe care începusem s-o citesc se

numea „Păunul în iarnă” și e autobiografică. În ea, Lawrence stă într-o zonă rurală izolată a Angliei, e iarnă, iar într-o zi când iese să se plimbe, aude un zgomot neobișnuit și constată că e un păun afundat în zăpadă, pe coasta unui deal. Se duce și-i înapoiază pasărea proprietarei, o femeie ciudată de la o fermă din apropiere, care își așteaptă bărbatul să vină de pe front. În acel moment am încetat să mai citesc. Pentru prima dată am presimțit că Lawrence n-avea să reușească să mă scoată din propria-mi existență. Poate că de vină fusese zăpada, ori bizareria femeii, sau păunul în sine, dar am simțit deodată că întâmplările acelea și lumea pe care o descria el în povestire nu aveau nicio legătură cu mine aici, în apartamentul meu modern din arșița Atenei. Dintr-un motiv oarecare, n-am mai suportat senzația că eram un pasager neajutorat al viziunii lui, așa că am închis cartea și m-am dus să mă culc.

După asta, Sylvia a tăcut. Pe masă, telefonul meu a sunat. Am văzut apărând pe ecran numărul Lydiei, de la firma ipotecară, și le-am spus cursanților că vom lua o scurtă pauză. Am ieșit și m-am oprit pe coridor, lângă avizier. Inima îmi bătea deranjant.

— Vorbesc cu Faye? a întrebat Lydia.

— Da.

M-a întrebat ce mai fac, adăugând că-și dăduse seama după tonul de apel că eram în străinătate.

— Pe unde ești?

Părea drăguț, mi-a zis. Regreta că n-a putut răspunde mai devreme. În ultimele două zile lipsise de la birou. Câțiva angajați primiseră bilete la Wimbledon din partea companiei; în ajun îl văzuse pe Nadal luând bătaie, ceea ce fusese o surpriză considerabilă. Oricum, spera să nu-mi strice vacanța, dar trebuia să mă informeze că asigurătorii îmi respinseseră cererea de suplimentare a creditului. Nu e necesar să ofere un motiv, mi-a răspuns când am întrebat-o de ce. Era decizia lor, luată pe baza informațiilor pe care eu le furnizasem. „Așa cum ziceam”, a repetat,

„sper că asta nu-ți va afecta vacanța prea mult”. Când i-am mulțumit pentru telefon, mi-a zis:

— Nu-i nicio problemă. Doar îmi pare rău că nu ți-am putut da vești mai bune.

Am ieșit pe ușile de sticlă în căldura feroce a străzii. Am stat acolo în zăpușeală, printre oamenii și mașinile care treceau, de parcă așteptam să se întâmple ceva sau să se ivească o alternativă. O femeie care purta o pălărie cu buline și un aparat foto uriaș atârnat la gât cu o curea m-a întrebat cum putea să ajungă la muzeul Binyaki. I-am explicat, m-am întors în clădire, în sala de curs, și m-am așezat. Georgeou m-a întrebat dacă totul era în regulă. Observase că închisese ușa; oare asta însemna că voiam acum să deschidem ferestrele? Dacă da, se bucura să-mi facă pe plac. I-am spus să le deschidă. El a sărit de pe scaun cu un asemenea avânt, încât l-a răsturnat în spate. Surprinzător de agilă, Penelope a întins mâna să-l prindă și l-a repus cu grijă pe picioare. Fusesse sigură, ne-a înștiințat cu un aer oarecum enigmatic, că nu va avea absolut nimic să aducă la clasă azi, exceptând visele ei, care deseori erau atât de bizare și de lugubre, încât trebuia să povestească despre ele cuiva. În general vorbind însă, după cursul din ziua precedentă acceptase ideea că nu se putea ca o persoană în poziția ei să fie scriitor, adică cineva care nu e stăpân pe timpul său. Așa că își petrecuse seara așa cum făcea de obicei, gătind cina pentru copiii ei și răspunzând la nenumăratele lor solicitări, în vreme ce mâncau, se auzise soneria de la ușă: era Stavros, vecinul de alături, care trecuse să le arate unul dintre puii abia fatați de cățelușa lui. Copiii, sigur, fuseseră cuceriți de cățel: își lăsaseră mâncarea să se răcească în farfurii și se înghesuiseră în jurul lui Stavros, rugându-l să-i lase să-l ia în brațe. Era un pui foarte mic, cu ochii abia deschiși, iar Stavros le spusese că trebuia să aibă mare grijă, dar îi lăsase pe toți să-l țină, cu rândul.

— Am văzut, a continuat ea, cum, luând cățelul în brațe, fiecare dintre ei s-a transformat într-o ființă plină de

blândețe și atenție, iar asta aproape că m-a făcut să cred că puiul acela avea darul de a le rafina caracterele. Îi mângâiau cu degetele blănița moale de pe cap și-i șopteau la ureche, iar scena probabil că s-ar fi prelungit la nesfârșit, dacă Stavros n-ar fi spus că trebuia să plece. Cățeii, a menționat el apoi, erau de vânzare; iar la aceste cuvinte, copiii au început să țopăie cuprinși de un entuziasm molipsitor, astfel că, spre marea mea surprindere, am început să mă entuziasmez și eu. Gândul la înduplecare și la dragostea pe care ei mi-ar fi arătat-o era aproape irezistibil. Și totuși, ceea ce știam despre cățeaua lui Stavros, un animal gras și neplăcut, s-a dovedit a fi mai puternic. Nu, i-am replicat, noi nu voiam cățelul; dar i-am mulțumit pentru că venise să ni-l arate. „Tu întotdeauna strici totul”, mi-a spus fiul meu după ce a plecat Stavros. Și abia atunci, când magia iscată de cățel s-a spulberat, abia atunci mi-a revenit raționamentul logic și, odată cu el, un sentiment al realității atât de puternic și de dur, încât a părut să ne expună familia necruțată, ca și când acoperișul ar fi fost smuls de pe clădirea în care locuiam. I-am trimis pe copii în camerele lor fără să-și mai termine cina și, cu mâinile tremurându-mi, m-am așezat la masa din bucătărie și am început să scriu. Vedeți voi, le cumpărasem deja un cățeluș cu doi ani în urmă, în circumstanțe aproape identice cu cele despre care v-am povestit acum, și faptul că reveniserăm la același moment fără să fi învățat nimic m-a făcut să privesc viața, și mai ales pe copii, în cea mai rece lumină posibilă. Așa cum spuneam, se întâmplase cu doi ani în urmă: era o cățelușă drăguță pe care o botezaserăm Mimi, cu blana cârlionțată de culoarea tutunului și cu ochii ca două bomboane de ciocolată, și când a venit la noi în casă era atât de micuță și de încântătoare, încât efortul pe care trebuia să-l depun ca să am grijă de ea era contrabalansat de plăcerea copiilor de a se juca împreună cu ea și de a le-o arăta prietenilor. Aproape s-ar putea spune că nu voiam să fie ei nevoiți să strângă după Mimi, care lăsa grămăjoare

mirosind oribil peste tot prin casă, de teamă că le-aș strica plăcerea; dar pe măsură ce cățelușă a crescut și a devenit mai solicitantă, am ajuns să-mi doresc să-și asume și ei unele responsabilități în ceea ce-o privea, dat fiind că ei își doriseră să luăm un câțel – lucru pe care li-l reaminteam în mod constant. Dar în foarte scurt timp au devenit imuni la aceste remarci ale mele: nu voiau s-o scoată pe Mimi la plimbare sau să curețe după ea; mai mult decât atât, au început să fie iritați de lătratul ei și de faptul că uneori intra în camerele lor și făcea dezordine sau le distrugea lucrurile. Nu voiau nici măcar s-o primească în sufragerie serile, fiindcă nu ședea cuminte pe canapea, ci mergea de colo colo prin încăpere, împiedicându-i să vadă bine la televizor. Pe lângă faptul că a devenit repede mult mai mare și mai energică decât mă așteptasem, Mimi era obsedată de mâncare, iar dacă-mi luam ochii de la ea fie și pentru o clipă, sărea pe blatul de la bucătărie, căutând și mâncând tot ce găsea. Am învățat rapid să ascund totul, dar trebuia să fiu foarte vigilentă și să nu uit să închid toate ușile din apartament, ca să nu poată intra în alte camere, uși pe care copiii le lăsau mereu deschise; și sigur că eram nevoită s-o scot la plimbare, iar ea trăgea de lesă atât de tare și de repede, încât uneori aveam impresia că-mi va smulge brațul din umăr. Niciodată nu-i puteam da drumul din lesă, fiindcă patima pentru mâncare o determina s-o ia la fugă în toate direcțiile. O dată a zbughit-o în bucătăria unei cafenele de lângă parc, iar bucătarul, infuriat, a găsit-o clefăind un șir întreg de cârnați lăsați pe masă; altă dată a smuls un sandviș chiar din mâna unui bărbat care ședea pe o bancă și își mânca prânzul. Până la urmă am înțeles că trebuia s-o țin legată de mine tot timpul cât eram afară și că în casă situația nu era mult diferită; concluzia a fost aceea că, luând-o pe Mimi pentru copii, renunțasem, fără să stau pe gânduri, la propria-mi libertate. Era totuși o cățelușă foarte frumoasă și toată lumea o remarca. Atât timp cât o țineam în lesă, primea cele mai frumoase complimente din partea

trecătorilor. Stresată cum eram, deveneam, în mod straniu, invidioasă pe frumusețea ei și pe toată atenția pe care o primea din partea celorlalți. Pe scurt, începusem s-o urăsc. Într-o zi, după ce lătrase toată după-amiaza și copiii refuzaseră s-o scoată la plimbare, am găsit-o în camera de zi rozând ferfeniță o pernuță pe care abia o cumpărasem, în timp ce copiii se uitau la televizor, netulburați. Am fost cuprinsă atunci de o furie atât de incontrollabilă, încât am lovit-o. Copiii au fost șocați de-a dreptul. S-au azvârlit asupra ei ca s-o apere de mine, privindu-mă de parcă aș fi fost un monstru. Dar dacă devenisem cu adevărat un monstru, Mimi era, cred, cea care mă făcuse așa. Mi-au tot amintit de incidentul acela, dar până la urmă l-au uitat, și într-o zi, după o serie de provocări similare, am repetat fapta, și apoi din nou și din nou, până când copiii aproape că acceptau violența asupra căelușei. Mimi începuse să mă evite; mă privea cu o expresie diferită și devenise vicleană, se furișa și distrugea lucruri din casă, în vreme ce în atitudinea copiilor apăruse o anume răceală, un tip nou de distanțare, care într-un fel mă elibera, însă totodată îmi afecta bucuria de a trăi. Poate pentru a compensa și a încerca să mai reducă distanța dintre noi, am hotărât să serbez cu surle și tobe aniversarea fiului meu și am stat trează jumătate de noapte ca să-i pregătesc un tort. Era un tort superb și extravagant, cu făină de castane și spirale de ciocolată deasupra, iar când l-am terminat l-am pus la adăpost de Mimi și m-am dus să mă culc. Dimineață, după ce copiii au plecat la școală, a trecut pe la mine sora mea. Întotdeauna sunt puțin distrasă în prezența ei; am senzația că trebuie să fac diverse lucruri pentru ea, să i le arăt, să-mi afișez viața în fața ei, în loc să-i permit s-o vadă în mod firesc, așa cum e în realitate. Așa că i-am arătat tortul, pe care oricum l-ar fi văzut, fiindcă urma să vină la petrecerea de mai târziu. Exact în acea clipă s-a auzit alarma unei mașini în stradă și, crezând că era mașina ei - una nouă, pe care nu-i plăcea s-o parcheze în fața casei mele fiindcă zona (susține sora mea) nu e la fel de sigură ca aceea în

care locuiește ea -, s-a panicat și a dat fuga afară. Am urmat-o imediat pentru că, așa cum spuneam, când suntem împreună văd de obicei lucrurile din perspectiva ei, simt nevoia să pătrund în felul în care vede ea lucrurile, așa cum, atunci când eram mici, simțeam nevoia să intru în camera ei, având convingerea că era mai frumoasă decât a mea. Și în timp ce noi eram în stradă, asigurându-ne că mașina ei nu pățise nimic - bineînțeles că nu pățise -, am devenit conștientă de senzația că am părăsit propria viață, așa cum odinioară îmi părăseam camera; și deodată m-am simțit copleșită de un sentiment extraordinar, al existenței ca o durere secretă, un chin interior imposibil de împărtășit cu ceilalți, care pretind să le acorzi atenție fără să fie o clipă conștienți de ceea ce se petrece în interiorul tău, aidoma sirenei din poveste care pășeste pe lame de cuțit pe care nimeni altcineva nu le vede. Stăteam acolo în timp ce sora mea vorbea despre mașina ei și despre ce i-ar fi putut declanșa alarma, simțind acea durere acută a singurătății; iar conștientizarea acelei dureri era totuna, știam asta, cu conștientizarea celei mai sumbre viziuni asupra vieții. Altfel spus, știam că ceva cumplit avea să se întâmple, că se întâmpla de fapt chiar în acele clipe, și când ne-am întors în casă și am găsit-o pe Mimi cocoțată pe blat, cu botul afundat în tortul aniversar, hăpăind, n-am fost câtuși de puțin mirată. A ridicat privirea spre mine când am intrat, încremenită, cu spirale de ciocolată atârându-i pe bot; apoi a părut să ia o decizie, fiindcă în loc să sară de pe blat și să fugă să se ascundă, m-a privit în ochi sfidător și, aplecându-se din nou, a început iar să înfulece, ca să dea gata tot tortul. Am traversat bucătăria și am înhățat-o de zgardă. În fața surorii mele, am smucit-o de pe blat, am azvârlit-o pe podea și am început s-o bat în timp ce ea scheuna și se zbătea. Ne-am luptat amândouă așa, eu gâfâind și încercând s-o lovesc cât de tare puteam, ea zvârcolindu-se și lătrând, până când a izbutit să-și scoată capul din zgardă. A fugit din bucătărie, cu ghearele scârțâindu-i și alunecându-i pe gresie, a năvălit în hol,

unde ușa de la intrarea în casă rămăsese deschisă, și de acolo a țâșnit în stradă alergând de-i sfârâiau călcâiele, până s-a făcut nevăzută.

Penelope a tăcut o clipă. Și-a dus degetele la tâmpile, mai întâi cu mișcări delicate, apoi apăsând ușor, și în cele din urmă a reluat:

— Toată după-amiaza a sunat telefonul. Așa cum am spus, Mimi era un câine deosebit și foarte frumos și toți oamenii din zonă o știau, la fel ca toate cunoștințele mele din Atena. Așa că mă sunau să mă anunțe că o văzuseră fugind. Fusesse zărită peste tot, alergând prin parc și pe la centrul comercial, pe lângă curățătorie și cabinetul stomatologic, dincolo de coafor, de bancă, de școala copiilor; trecuse prin toate locurile în care fusesem nevoită să merg cu ea, pe lângă casele prietenilor și pe lângă locuința profesoarei de pian, prin dreptul piscinei și al bibliotecii, al terenului de joacă și al celor de tenis, și pretutindeni oamenii o vedeau și puneau mâna pe telefon ca să-mi dea de știre. Unii au alergat chiar s-o prindă, iar femeia care-mi spăla ferestrele a mers cu mașina după ea o vreme, însă nimeni n-a reușit s-o înhațe. În cele din urmă a ajuns la gară, unde fratele meu tocmai cobora din tren; mi-a telefonat și el spunându-mi că o zărise și încercase s-o încolțească, ajutat de ceilalți pasageri și de paznici, însă că nu izbutise. Unul dintre paznici fusese ușor rănit, lovindu-se de un cărucior de bagaje când se repezise s-o prindă de coadă; în cele din urmă însă, se resemnaseră s-o vadă alergând mai departe în lungul șinelor, cine știe încotro.

Penelope a tăcut, oftând cu o expresie îndurerată și cu pieptul mișcându-i-se vizibil în sus și-n jos.

— Asta e povestea pe care am scris-o, a rostit ea într-un târziu, aseară la masa din bucătărie, după vizita lui Stavros cu puiul lui de cățel.

Problema, a spus Theo, era aceea că alesese cățelul greșit. El avea un mops și niciodată nu avusese vreo problemă.

Auzindu-l, Marielle s-a pregătit să ia cuvântul.

Efectul era similar cu acela al unui păun care își scutură penele înainte de a-și înfioia evantaiul splendid al cozii. Azi era îmbrăcată într-o rochie roșie cu guler înalt, cu părul blond prins într-un pieptăn și un fel de mantilă din dantelă neagră drapată pe umeri.

— Și eu i-am cumpărat la un moment dat un câine fiului meu când era mic, a început ea cu o voce tremurătoare, șocată. Îl iubea la nebunie și era încă doar un pui când a fost călcat de o mașină pe stradă, chiar sub privirile lui. I-a ridicat trupul de pe jos și l-a adus înapoi în apartament, plângând așa cum nu mai văzusem pe nimeni plângând, niciodată. Incidentul i-a distrus complet caracterul. Acum fiul meu e un bărbat rece și calculat, interesat doar de ceea ce poate obține de la viață. Eu, una, mi-am pus încrederea în pisici, care cel puțin își pot purta singure de grijă și, cu toate că le lipsește, poate, capacitatea de influență și de exercitare a puterii, și s-ar putea zice că sunt mânate de invidie și de un anumit nivel de egoism, au instincte excelente și abilități deosebite în materie de gust. Soțul meu mi-a lăsat mie pisicile în schimbul anumitor artefacte precolumbiene pe care nu voia cu niciun preț să le scape din ochi, dar a pretins că o parte din el însuși a rămas alături de ele, așa încât aproape că-i e teamă să iasă în lume fără simțul direcției pe care i-l ofereau pisicile. Și este adevărat că, de atunci, alegerile pe care le-a făcut în viață n-au fost cele mai fericite: a cumpărat o gravură de Klimt care s-a dovedit apoi a fi un fals și a investit mult în dadaism, când oricine i-ar fi putut spune că interesul publicului pentru perioada respectivă intrase într-un declin iremediabil. Eu, pe de altă parte, nu m-am putut feri de cele mai generoase binecuvântări ale zeilor, astfel că am găsit la talcioc o brățară fină, în formă de șarpe, pe care am cumpărat-o cu cincizeci de cenți. Într-o zi, când ne-am întâlnit întâmplător pe stradă, mi-a văzut-o la mână Arturo, un prieten al soțului meu. A luat-o la el la institut s-o examineze și, când mi-a adus-o înapoi, mi-a spus că provenea din mormântul de la Micene și că

era neprețuită - o informație pe care sunt sigură că i-a transmis-o și soțului meu în cursul conversațiilor purtate de ei seara la barul Brettos. Dar, așa cum am mai zis, pisicile sunt invidioase și capricioase: l-au acceptat foarte greu pe iubitul meu de când s-a mutat la mine, în ciuda atențiilor cu care le înconjoară mereu și pe care ele le uită în clipa în care le-a întors spatele. Din păcate, e un tip dezordonat, un filosof, care-și lasă cărțile și hârtiile pretutindeni, și cu toate că apartamentul mai nu are o frumusețe fragilă, trebuie aranjat într-un anume fel ca să arate cu adevărat bine. Totul e vopsit în galben, culoarea fericirii și a soarelui, dar, totodată, după cum susține iubitul meu, culoarea nebuniei, astfel că deseori simte nevoia să iasă pe acoperiș, unde stă și se concentrează asupra albastrului cerebral al cerului. Când el e plecat, simt cum fericirea îmi revine; încep să-i strâng cărțile, iar unele sunt atât de grele, încât abia dacă pot să le ridic cu ambele mâini. După o dispută, am acceptat să-i cedez două rafturi din biblioteca mea și le-a ales cu amabilitate pe cele de jos, deși știu că le-ar fi preferat pe cele de sus. Însă acelea sunt la înălțime mare și lucrările lui Jürgen Habermas sunt la fel de grele ca lespezile cu care au fost construite piramidele, iar iubitul meu are multe. Au murit oameni când au fost construite structurile acelea cu o bază atât de vastă și cu vârf atât de îngust și de îndepărtat, îi spun eu; dar Habermas este domeniul lui de activitate, îmi răspunde el, și în această etapă a vieții nu are șanse să-i mai fie oferit vreun altul prin care să galopeze. Dar ce e el, bărbat sau cal? În timp ce stă pe acoperiș privind la cer, asta mă întreb eu, gândindu-mă aproape cu nostalgie la caracterul oribil al soțului meu, care m-a făcut să fug atât de repede, încât întotdeauna am dormit bine noaptea. Uneori, mă retrag împreună cu prietenele mele, și plângem și țesem cu toatele împreună, dar pe urmă iubitul meu deschide pianul și interpretează o tarantelă, sau frige toată după-amiaza un ied cu vin și cuișoare, iar eu, sedusă de sunetele și aromele acelea, mă întorc și mă opintesc cu

pietroaiele lui Habermas ca să le așez la loc pe rafturi. Într-o zi însă, m-am oprit, acceptând faptul că nu mai pot s-o fac și că dezordinea trebuie să domnească; am zugrăvit pereții în verde-Nil, mi-am scos cărțile de pe rafturi și le-am lăsat împrăștiate care-ncotro, am ignorat trandafirii, lăsându-i să se usuce și să moară în glastrele lor. El a fost extaziat și a zis că făcusem un pas important. Am ieșit să sărbătorim; când ne-am întors am găsit pisicile dezlănțuite în biblioteca distrusă, într-un vârtej de pagini rupte, sfâșiind cu dinții lor ascuțiți cotoarele cărților chiar în timp ce noi le priveam, cu Chablis-ul curgându-ne încă prin vene. Romanele și volumele mele legate în piele erau intacte; doar cele de Habermas fuseseră atacate, fotografia lui fiind ruptă de pe fiecare copertă, în timp ce urme adânci de gheare marcau *Transformarea structurală a domeniului public*. Și așa a învățat iubitul meu să-și pună cărțile în bibliotecă; acum nu mai frige iezi și nu mai deschide pianul, iar pentru această binefacere îndoielnică reprezentată de diminuarea eului său trebuie să le mulțumesc pisicilor – dacă nu cumva și soțului meu.

Oare nu de aceea, a intervenit Aris – tânărul care cu o zi în urmă povestise despre câinele în putrefacție – folosim animalele ca pe niște reflexii pure ale conștiinței umane, în vreme ce existența lor exercită asupra noastră o forță morală prin care ființa umană se simte obiectivată și deci îngrădită iară riscuri? La fel ca sclavii, a explicat el, sau ca servitorii, care se simt vulnerabili în absența stăpânilor. Ele ne privesc cum trăim; ele ne dovedesc că suntem reali; prin intermediul lor ne accesăm propria poveste. Prin interacțiunile cu ele ne arătăm – noi, nu ele – așa cum suntem. Sigur, pentru ființa umană, cea mai importantă trăsătură a unui animal este faptul că nu poate vorbi. Povestea pe care o scrisese Aris se referea la un hamster pe care-l avusese el în copilărie. Pe atunci îi plăcea să-l vadă alergând în cușca lui. Avea o roată pentru asta. Și alerga întruna, roata se învârtea și se tot învârtea. Dar niciodată nu ajungea nicăieri. Iubise hamsterul acela.

Și înțelesese că, dacă îl iubea cu adevărat, trebuia să-i redea libertatea. Iar hamsterul fugise fără să mai fie găsit vreodată.

Georgeou m-a informat că, în conformitate cu ceasul pe care nu-l mai puteam vedea fiindcă era așezat acum drept în spatele meu, ora de curs se încheiase. Mai adăugase el câteva minute în contul timpului pe care-l petrecusem pe coridor: spera că eram de acord cu decizia lui, pe care fusese nevoit s-o ia singur, pentru a nu întrerupe ora.

I-am mulțumit pentru această informație și le-am mulțumit cursanților pentru poveștile pe care le scriseseră și care, am subliniat, îmi plăcuseră mult. Roșa adusese o cutie roz legată cu o panglică, pe care mi-a întins-o peste masă. Erau prăjituri cu migdale făcute de ea însăși, după o rețetă pe care i-o dăduse bunica ei. Puteam să le iau la plecare; sau, dacă preferam, le puteam împărți cu ceilalți. Pregătise suficiente pentru ca fiecare cursant să poată lua câte una, deși, cum Cassandra nu mai venise astăzi, avea să fie una în plus. Am dezlegat panglica și am deschis cutia cu aromă îmbietoare. Înăuntru erau unsprezece prăjiturile, perfect aranjate în suporturi albe, cutate. Am răsucit cutia pentru ca toată lumea să le vadă și apoi am trecut-o de la unul la altul. După cum ne-a mărturisit, Georgeou se simțea ușurat că i se dăduse prilejul să examineze conținutul cutiei, deoarece o remarcase cu o anume îngrijorare, crezând că înăuntru putea fi un animal.

— Nu mă lua în seamă, mi-a spus femeia care ședea pe canapeaua Cleliei când am ieșit din dormitor, la șapte dimineața.

Mânca miere cu o lingură, direct din borcan. Pe podea, alături de ea, se aflau două valize mari. Era o femeie pe la patruzeci și ceva de ani, împuținată și palidă, cu părul numai spirale, cu gâtul neobișnuit de lung și capul mic, ca acela al unei găște. Glasul ei avea o sonoritate deosebită, cârâită, care sporea această impresie. Am observat culoarea verzuie a ochilor mici și ficși, iară gene,

sub sprâncenele negre și severe; pleoapele îi erau ușor încrețite într-un fel de grimasă, ca pentru a se proteja de lumină. În apartament căldura era sufocantă. Hainele ei – o jachetă din catifea rubinie, bluză și pantaloni, plus o pereche de ghete masive din piele neagră – nu puteau fi decât inconfortabile.

— Abia ce-am sosit de la Manchester, mi-a explicat ea. Acolo ploua.

Regreta că ajunsese atât de devreme, dar avionul aterizase înainte de ivirea zorilor, și în afară de a se duce să aștepte la o cafenea cu valizele după ea, nu vedea ce altceva ar fi putut face. Șoferul taxiului o ajutase să le urce pe scări – măcar atâta lucru să facă și el, după ce tot drumul de o jumătate de oră de la aeroport îi povestise în cele mai mărunte detalii subiectul romanului științifico-fantastic pe care-l scria, odată ce ea făcuse greșeala de a-i spune că venise la Atena ca să susțină un curs de scriere creativă. Engleza lui era foarte bună, deși o vorbea cu un puternic accent scoțian; timp de zece ani condusese un taxi în Aberdeen și o dată îl avusese ca pasager pe scriitorul fain Banks, care manifestase, după spusele lui, o atitudine foarte încurajatoare. Ea încercase să-i explice că era dramaturg, dar el îi replicase că prea despica firul în patru.

— Apropo, numele meu e Anne, s-a prezentat ea.

S-a ridicat să-mi strângă mâna, apoi s-a așezat la loc. M-am gândit la noi așa cum am fi fost văzute prin ferestrele mari ale Cleliei: două femei dându-și mâna într-un apartament din Atena, la ora șapte dimineața. Mâna îi era foarte palidă și osoasă, dar cu o strânsoare fermă, nelineștită.

— E drăguț aici, a spus ea privind în jur. Nu știam la ce să mă aștept – niciodată nu știi la ce să te aștepți în situațiile astea, nu-i așa? Credeam că va fi ceva mai impersonal. Pe drum încoace mi-am tot impus să-mi imaginez tot ce-i mai rău și, evident, stratagema a funcționat.

Dintr-un motiv sau altul, își închipuise că va sta înghesuită într-un bloc de apartamente oarecare, plin de praf, de câini care lătrau și copii care plângeau, printre oameni care-și întindeau rufele spălate pe frânghii legate de pervazurile ferestrelor, la zeci de metri înălțime deasupra solului; își imaginase chiar o șosea pe dedesubt, deși poate că zărise asemenea locuri în drumul cu taxiul și-i rămăseseră în minte fără să le fi privit de fapt. Dar poate că se așteptase să fie, cine știe cum, rău tratată. De ce anume, nu știa prea bine. Era drăguț să fii plăcut surprins, a declarat uitându-se din nou în jur.

A vârât iar lingura în borcan și a dus-o la gură, cu mierea curgând pe de lături.

— Scuze, de vină e zahărul. Odată ce încep, nu mă mai pot opri.

I-am explicat că era mâncare în bucătărie, dacă voia, dar a clătinat din cap.

— Prefer să nu. Sunt sigură că voi ajunge acolo în scurt timp. Întotdeauna e altfel când stai într-un alt loc, dar rareori e mai bine.

M-am dus eu în bucătărie, să prepar niște cafea, în încăpere era cald și înăbușitor, așa că am deschis fereastra. Zgomotul traficului a răzbătut de afară. Priveliștea ternă a calcanelor vopsite în alb era complet umbrită. Era plină de stranii forme rectilinii acolo unde fuseseră adăugate noi construcții și extensii care țâșneau în spațiul gol dintre cele două laterale, astfel că în unele locuri aproape se atingeau, ca două jumătăți ale unui întreg care crăpase pe mijloc de sus până jos. Pământul era atât de departe dedesubt, încât nici nu se vedea, ascuns în adâncimile întunecate ale acestui canion alb și îngust de pătrate și dreptunghiuri în care nimic nu creștea și nu se mișca. Soarele se ivea ca un iatagan la marginea acoperișurilor.

— Femeia aceea de pe hol, a spus Anne când m-am întors, m-a speriat de moarte. Când am intrat, am crezut că erai tu. Vocea îi răsunase iarăși ca un cârâit și și-a dus o

mână la gâtul lung înainte de a continua: Nu-mi plac iluziile. Uit că sunt acolo.

I-am spus că și pe mine mă speriasse o dată sau de două ori.

— Eu sunt în general puțin cam agitată, mi-a replicat ea. Probabil că ți-ai dat seama.

M-a întrebat de cât timp eram aici, cum erau studenții și dacă mai fusesem în Atena înainte. Nu era sigură cum avea să funcționeze bariera lingvistică; ce idee bizară, să scrii în altă limbă decât a ta! Aproape că te face să te simți vinovat de felul în care oamenii se simt obligați să folosească engleza și de cât de mult din ei înșiși se pierde fără îndoială în traducere – ca atunci când ți se spune să pleci de acasă și să-ți iei doar câteva lucruri de bază. Dar exista și o anume puritate a acelei imagini, una care o atrăgea, dat fiind că mustea de posibilități de a te reinventa. Oportunitatea de a te elibera de confuzie, atât mentală cât și verbală, era o perspectivă atrăgătoare – până ce-ți aminteai de un lucru care-ți era necesar, dar pe care fuseseși nevoit să-l lași în urmă. Ea, de exemplu, constatare că nu putea să facă glume atunci când vorbea în altă limbă; în engleză, era în general o persoană plină de umor, dar nu și în spaniolă, de pildă – limbă pe care într-o vreme o vorbise destul de bine. Așa că, bănuia ea, nu era atât o problemă de traducere, cât mai curând una de adaptare. Personalitatea respectivului era forțată să se adapteze la noile circumstanțe lingvistice, să se recreeze, iar asta era un concept interesant. Beckett, a adăugat ea, scrisese la un moment dat o poezie în două limbi, în franceză și în engleză, parcă pentru a demonstra că abilitatea lui bilingvă îl transformase în două persoane distincte și că bariera limbii era până la urmă de netrecut.

Am întrebat-o dacă locuia în Manchester și mi-a spus că nu, fusese acolo doar pentru a preda un curs la sfârșitul căruia luase avionul spre Atena. Fusese cam obositor, dar avea nevoie de bani. Nu prea mai scrisese nimic în ultima vreme – nu că te-ai putea îmbogăți scriind piese de teatru,

cel puțin nu din piesele pe care le scria ea. Dar se întâmplase ceva cu scrisul ei. Fusesse... hmm, ceea ce ar putea fi numit un incident, iar ca dramaturg, ea știa că există o problemă cu incidentele: totul e pus în seama lor, devin o premisă către care curge totul, ca pentru a căuta să se autoexplice. Dar poate că... problema aceea ar fi survenit oricum. N-avea cum să știe.

Am întrebat-o care anume fusese problema.

— Eu o numesc rezumare, mi-a spus cu un cârâit vesel.

Ori de câte ori îi venea ideea unei noi piese, înainte de a apuca să înainteze prea mult, se pomenea rezumându-o. Deseori îi era suficient un singur cuvânt: „tensiune”, spre exemplu, sau „floarea-soarelui” – deși, strict vorbind, aici erau două. Și imediat ce era astfel rezumată, piesa devenea din toate punctele de vedere moartă, o țintă clară, și nu mai putea continua cu ea. De ce să se mai obosească să scrie o piesă lungă despre gelozie, când cuvântul „gelozie” o rezuma perfect? Și asta nu se întâmpla doar cu munca ei – constatase că o făcea și cu munca altora și descoperise că până și capodoperele, opere pe care le venerase dintotdeauna, se lăsau rezumate. Chiar și Beckett, zeul ei, fusese distrus de „absurditate” Simțea cuvântul prinzând contur, urcând în ea, și încerca să-l zăgăzuiască, însă el tot creștea și creștea, până când îi apărea în minte în mod ireversibil. Și nu doar cu cărțile, începuse să i se întâmple și cu oamenii – cu câteva seri în urmă ieșise la un pahar cu o prietenă și, când privise spre ea, îi venise în gând cuvântul „prietenă”, iar drept rezultat, bănuia că prietenia lor luase sfârșit.

În timp ce răzuia fundul borcanului cu lingura mi-a explicat că era la mijloc și un soi de *malaise*)

1 Termenul definește o senzație nelămurită de rău, de disconfort, a cărei cauză este neclară. (în limba franceză în original)

cultural, dar îi cotropise lumea interioară în așa măsură, încât ea însăși se simțea rezumată și începea să

pună la îndoială rostul existenței ei pe mai departe, zi după zi, în condițiile în care „viața lui Anne” o rezuma de fapt în întregime.

Am întrebat-o care fusese incidentul la care se referise mai devreme – dacă acesta fusese cuvântul pe care-l folosisese. Ea și-a scos lingura din gură și a cârâit:

— Am fost jefuită. Acum șase luni. Cineva a încercat să mă ucidă.

— E absolut oribil!

— Asta spune lumea mereu, a replicat ea.

Deja terminase miera din borcan și lîngea ultimele resturi de pe lingură. Am întrebat-o dacă chiar nu voia să-i aduc altceva de mâncare, dat fiind că evident îi era foarte foame.

— Prefer să nu. Așa cum ziceam, odată ce încep, nu mă mai pot opri.

I-am sugerat că ar fi fost util să-i dau ceva definit, ceva limitat, cu un final limpede.

— Poate, a spus ea pe un ton incert. Nu știu.

Am deschis cutia roz pe care mi-o dăduse Roșă și care era așezată pe masă între noi, oferindu-i unica prăjitură care mai rămăsese. A luat-o și a ținut-o în mână o clipă.

— Mulțumesc.

Una dintre consecințele incidentului era aceea că-și pierduse capacitatea de a mânca normal – orice.

Probabil că odinioară știuse cum anume s-o facă, fiindcă ajunsese până aici fără să se gândească în mod deosebit la mâncare, dar cu niciun chip nu-și putea aminti cum și ce mâncase în toți anii care trecuseră. Fusese căsătorită cu un bărbat de meserie bucătar, unul foarte bun, care avea un simț aproape fanatic al ordinii când venea vorba despre mâncare. Ultima dată când îl văzuse, cu câteva luni în urmă, el îi sugerase să iasă împreună la masă. Alesese un restaurant la modă, de genul celor la care ea nu mai mergea, din rațiuni economice, dar și fiindcă acum îi lipsea sentimentul acela necesar al

îndreptătirii, având impresia că nu i se mai cuvenea să intre în asemenea localuri. Stătuse acolo și îl privise pe el comandând, apoi mâncând fără grabă apetitivul, felul principal și desertul, fiecare echilibrat și perfect în felul lui – la apetitiv avusese stridii, iar desertul, dacă își amintea ea bine, fusese o porție de căpșune proaspete cu un strop de frișcă –, urmate de un espresso mic, pe care-l băuse dintr-o singură înghițitură. Ea, pe de altă parte, comandase o salată. Pe urmă, după ce se despărțiseră, trecuse prin fața unei gogoșerii, intrase și cumpărase patru gogoși, pe care le mâncase una după alta stând în picioare, în stradă.

— N-am mai povestit nimănui acest lucru, mi-a spus ea ducând la gură prăjitura lui Rose și mușcând din ea.

În timp ce-l privea mâncând, și-a continuat destăinuirea, resimțise două emoții ce păruseră total contradictorii. Prima fusese jind, iar cea de-a doua, greață. Ar fi vrut și în același timp n-ar fi vrut lucrul acela – care o fi fost el – pe care i-l sugera imaginea lui mâncând. Jindul fusese destul de ușor de înțeles: era ceea ce grecii numesc *nostos*, un cuvânt tradus adesea prin „dor de casă”, deși ei nu-i plăcuse niciodată sintagma aceea. Părea ceva foarte englezesc să încerci să minimalizezi o stare emoțională ca pe un soi de virus stomacal. Dar în ziua aceea își dăduse seama că „dor de casă” rezuma sugestiv senzația.

Fostul ei soț nu-i fusese de mare ajutor după incident. Nu mai erau căsătoriți, așa că, probabil, nici n-ar fi trebuit să se aștepte la un ajutor din partea lui, și totuși faptul o mirase. Când se întâmplase, el fusese primul pe care se gândise ea să-l sune – din obișnuință, aparent, dar, dacă era să fie sinceră, credea că încă exista între ei o legătură indisolubilă. Cu toate acestea, când vorbise cu el la telefon în ziua aceea, îi fusese imediat clar că el nu-i împărtășea acea convingere. Fusese politicoș, distant și succint, pe când ea plânsese, înfuriată și isterică: „poli opuși” fusese expresia care-i venise în minte în momentele acelea dificile.

Prin intermediul altor oameni, unii dintre ei necunoscuți, fusese procesat incidentul cu pricina: polițiști, psihologi și una sau două prietene bune. Dar fusese o prăbușire în haos, un vârtej de nonsens în care absența soțului ei i se păruse totuna cu absența unui centru magnetic, astfel că, fără el, nimic nu mai avea vreun sens. Polarizarea bărbat-femeie era o structură, o formă: o simțise doar atunci când dispăruse și avusese senzația că prăbușirea acelei structuri, a acelei cumpăniri, fusese responsabilă pentru situația care urmasse. Cu alte cuvinte, faptul că fusese părăsită de un bărbat avusese consecința directă că fusese atacată de altul, până când cele două – prezența incidentului și absența soțului – aproape că începuseră să se confunde una cu cealaltă. Își imaginase că sfârșitul unei căsnicii constă într-o lentă destructurare a sensurilor ei, o îndelungă și dureroasă reinterpretare, dar în cazul ei nu fusese deloc așa. Fostul soț se descotorosise de ea atât de eficient și de afabil, încât se simțise aproape reconfortată chiar în timp ce era părăsită. El îi stătuse alături, îmbrăcat în costum, pe canapeaua consilierului matrimonial de atâtea ori de câte prevedea legea, uitându-se discret la ceas și din când în când asigurând pe toată lumea că nu voia decât ceea ce era echitabil, dar la fel de bine ar fi putut să-i trimită propria lui efigie tăiată în carton, fiindcă mintea îi era evident în altă parte, galopând spre pășuni mai verzi. Departe de a fi fost o reinterpretare, finalul căsniciei lor fusese total lipsit de cuvinte. La scurt timp după aceea, el se mutase împreună cu fiica unui aristocrat – lordul de nuștiu-cum – care era acum însărcinată cu primul lor copil.

Într-un fel, acceptase ideea că el o lăsase exact așa cum o luase cu un deceniu în urmă – o autoare de piese de teatru fără niciun sfanț, cu câțiva prieteni actori și o colecție de cărți la mână a doua numeroasă și fără valoare. Și totuși, constatase singură, în scurt timp, că nu mai era deloc aceeași persoană: prin el, devenise altcineva. Dintr-un punct de vedere, el o crease, iar când îi telefonase în

ziua aceea cu incidentul revenea la el, probabil, ca o creație a lui. Legăturile ei cu viața de dinaintea căsătoriei fuseseră complet retezate – persoana aceea nu mai exista, așa că atunci când survenise incidentul, trecuse prin două feluri de crize, una dintre ele fiind o criză de identitate. Așa că, altfel spus, nu mai știa bine cui anume i se întâmplase. Prin urmare, se putea spune că această chestiune de adaptare era prima dintre preocupările ei. Era aidoma cuiva care-și uitase limba maternă – o idee care o fascinase dintotdeauna. Constatase după incident că-i lipsea ceea ce putea fi numit un vocabular, o limbă maternă a sinelui: pentru prima dată în viața ei, cuvintele o eludau. Nu putea descrie cele întâmplate, nici sieși, nici altora. Vorbea despre incident, sigur, vorbea despre el neîncetat – dar în toată perorația ei, faptul în sine rămânea neatins, voalat și misterios, inaccesibil. În avion, venind înapoi, începuse să discute cu bărbatul care ședea lângă ea și conversația cu el fusese cea care o determinase să abordeze temele respective. Omul era diplomat, recent numit la ambasada din Atena, dar în virtutea carierei profesionale trăise în cele mai diverse locuri din lume și, în consecință, învățase multe limbi străine. Crescuse în America de Sud, îi povestise el, așa că limba lui maternă era spaniola; soția era însă franțuzoaică. În familie – el, soția și cei trei copii ai lor – vorbeau engleza când erau cu toții împreună, dar locuiseră câțiva ani în Canada și deci copiii vorbeau o engleză americanizată, pe când el învățase engleza în cursul unei perioade lungi pe care o petrecuse la Londra. Era de asemenea pe deplin fluent în germană, italiană și chineză, vorbea puțin suedeza după un an la Stockholm, înțelegea rusa și se descurca foarte bine și iară efort în portugheză. Ei îi era teamă de zbor, mi-a zis Anne, așa că începuse conversația cu el pentru a-și distra atenția. Dar povestea lui – a vieții lui și a diverselor limbi pe care le stăpânea – i se păruse fascinantă, așa că-i pusese mereu alte și alte întrebări, încercând să obțină de la el cât mai multe detalii posibil. Îl

întrebase despre copilăria lui, despre părinți, despre educația primită, progresul în cariera profesională, întâlnirea cu soția lui, căsătoria și viața de familie, despre experiențele trăite la diversele lui posturi din lumea întreagă; și cu cât îi ascultase mai mult răspunsurile, cu atât avusese senzația că i se înfățișa ceva fundamental, ceva nu despre el, ci despre ea însăși. Își dăduse seama că bărbatul descria o distincție care părea să devină tot mai clară pe măsură ce el continua să vorbească, o distincție care îl separa de ea ca un perete. Cu alte cuvinte, bărbatul descria ceea ce Anne nu era: în tot ceea ce spusese despre sine însuși, ea găsisese în propria-i fire un echivalent negativ. Această antidescriere – ca s-o numească așa în lipsa unui termen mai potrivit – îi clarificase ceva printr-un fel de expunere inversă: ascultându-l, începuse să se perceapă pe sine ca pe o formă, un contur cu toate detaliile din jur incluse, în timp ce forma în sine rămânea goală. Și totuși, deși conținutul ei era necunoscut, această formă îi dăduse, pentru prima oară de la incident, o idee cu privire la cine era ea acum.

M-a întrebat dacă m-ar deranja să-și scoată ghetele: începuse să-i fie foarte cald. Și-a dezbrăcat și jacheta din catifea. În ultimele luni îi fusese mai tot timpul frig. Slăbise mult: probabil că așa se explica, a adăugat ea. Bărbatul acela, vecinul de scaun din avion, era foarte scund – aproape că putea fi considerat un pitic. Și pentru prima dată de mult timp, o ajutase pe ea să se simtă masivă. Era mic și spilcuit, cu mâini și picioare ca de copil, iar stând lângă el, atât de aproape, devenise din ce în ce mai acut conștientă de propriul ei corp și de cât de mult se schimbase. Niciodată nu fusese prea grasă, dar după incident se chircise, fără îndoială, iar acum – acum nu mai știa cu adevărat ce anume era. Și își dăduse seama atunci că vecinul ei, atât de îngrijit și de compact, fusese probabil întotdeauna așa cum era acum; șezând alături de el, această deosebire îi devenise clară. În viața ei de femeie, caracterul amorf – preschimbarea formelor – fusese o

realitate fizică: într-un sens, soțul ei îi fusese oglindă, însă acum nu mai avea acea reflexie. După incident pierduse mai mult de un sfert din greutatea corporală – își amintea când se întâlnise pe stradă cu un cunoscut care o privise și spusese: „N-a mai rămas nimic din tine” O vreme, oamenii îi tot spusera lucruri similare, că se ofilea, că dispărea, descriind-o ca pe o absență iminentă. Pentru majoritatea cunoscuților ei – persoane între patruzeci și cincizeci de ani – era o perioadă de expansiune și atenuare a asperităților, o perioadă a așteptărilor tot mai neclare, a deteriorării sau a îngrășării după extenuarea cursei: îi vedea începând să se relaxeze și să-și găsească locul calduț în viață. Pentru ea însă, odată cu revenirea în lumea de afară, liniile erau încă net trasate și așteptările nepotolite: uneori avea senzația că ajunsese la o petrecere exact când toți ceilalți plecau, se duceau acasă împreună, să doarmă. Ea, apropo, nu dormea prea mult – era un noroc că eu urma să plec azi, fiindcă apartamentul era mic și sigur m-ar fi trezit dacă ar fi început să umble de colo colo la trei dimineața. Dar stând în avion lângă vecinul ei, așa cum tocmai îmi povestea, simțise un imbold neașteptat de a se cunoaște pe sine însăși din nou, de a ști ce anume a devenit. Și se pomenise întrebându-se cum ar fi să facă sex cu el, dacă, atât de diferiți fiind, s-ar fi dezgustat reciproc. Și cu cât el vorbea mai mult, cu atât mai intens dezbătea ea chestiunea respectivă: dacă deosebiriile dintre ei le-ar fi putut crea doar o stare de dezgust unul față de celălalt. Fiindcă deosebirea aceea, distincția aceea, se formulase deja singură, depășise considerentele de dimensiune, formă și atitudine, devenind un unic aspect pe care ea îl vedea limpede cu ochiul minții – anume că el ducea o viață guvernată de disciplină, în vreme ce a ei era controlată de emoție.

Când îl întrebase cum deprinsese numeroasele limbi pe care le vorbea, el îi descrisese metoda folosită: pentru fiecare, construia în mintea lui un oraș, îl construia atât de bine și de solid, încât rămânea în picioare oricare erau

circumstanțele vieții lui și indiferent cât timp lipsea din el.

— Mi-am imaginat toate aceste orașe de cuvinte, a continuat Anne, și mi l-am închipuit pe el rătăcind prin ele unul după altul – o siluetă micuță printre construcțiile acelea mari și înalte. I-am spus că imaginea lui îmi amintea de scris, numai că o piesă de teatru era mai degrabă o casă decât un oraș; și că îmi aminteam cât de puternică mă simțisem odinioară construind acea casă și apoi plecând din ea și privind înapoi ca să văd că era încă acolo. Când îmi amintisem această senzație, simțisem concomitent certitudinea absolută că nu voi mai scrie niciodată o altă piesă și că nici nu-mi puteam aduce aminte cum reușisem de fapt să scriu una, ce pași făcusem, ce materiale folosisem. Dar știam că îmi era acum la fel de imposibil să scriu o piesă pe cât mi-ar fi fost să construiesc o casă plutitoare. Atunci, vecinul meu a spus un lucru care m-a surprins. Mi-a mărturisit că, de când sosise în Atena cu șase luni în urmă, fusese complet incapabil să învețe fie și o boabă de greacă. Își dăduse toată silința, angajase chiar un meditator personal care venea la ambasadă două ore în fiecare zi, însă nu reușise să rețină nici măcar un cuvânt. Îndată ce meditatorul pleca, tot ce învățase în ziua aceea dispărea, iar el se pomenea deschizând gura la evenimente sociale, la ședințe, în magazine și restaurante, și găsind doar un pustiu vast ca o prerie ce părea să se întindă de la buzele lui până la ceafă. Era pentru prima dată în viață că i se întâmpla așa ceva și nu-și putea da seama dacă el era de blamat sau dacă, cine știe cum, vina îi aparținea limbii în sine. Poate că mie ideea i se părea ridicolă, dar încrederea pe care el o avea în propria experiență îl determina să n-o ignore cu desăvârșire. L-am întrebat cum se descurcaseră cu limba greacă soția și copiii lui, dacă avuseseră dificultăți similare. El a recunoscut atunci că soția și copiii rămăseseră în Canada, unde aveau deja o viață atât de stabilă, încât n-ar fi putut fi dezrădăcinată. Soția își avea munca și prietenii ei; copiii nu voiau să-și părăsească școlile și viața socială. Dar era pentru prima

dată că familia fusese astfel despărțită. Era conștient, mi-a spus, că inițial îmi ascunsese acest lucru; nu știa bine de ce. Nu prevăzuse că va deveni relevant.

L-am întrebat dacă se gândise cumva că această incapacitate de a învăța greaca avea legătură cu absența familiei lui. Nu trebuia să fie neapărat o chestiune de sentimentalism – pur și simplu, condițiile în care avusese întotdeauna succes în acest domeniu nu mai erau îndeplinite. S-a gândit la asta o vreme, apoi mi-a zis că, într-o anumită măsură, era adevărat. Dar în adâncul inimii credea că motivul era altul: nu considera greaca utilă. Nu era o limbă de circulație internațională; toți cei din mediile diplomatice de aici comunicau în engleză; la urma urmei, ar fi fost o pierdere de timp. Caracterul final al acestei afirmații era atât de pregnant, încât mi-am dat seama că discuția noastră se încheiase. Și, într-adevăr, cu toate că zborul a mai durat încă o jumătate de oră, nu ne-am mai adresat reciproc niciun cuvânt. Am stat lângă omul acela și i-am simțit forța tăcerii. Aproape că am avut senzația că am fost pedepsită. Și totuși, nu s-a întâmplat nimic altceva decât că a refuzat să-și asume vina pentru propriul eșec și mi-a respins tentativele de a identifica vreo semnificație a faptului, una pe care a observat că eram nerăbdătoare s-o articulez. A fost aproape ca o ciocnire a voințelor – disciplina lui împotriva emoției mele, între noi existând doar un suport pentru braț. Am așteptat să-mi pună o întrebare, lucru care, la urma urmei, ar fi fost doar o dovadă de politețe, dar n-a făcut-o, cu toate că eu îl întrebam atâtea lucruri despre el însuși. Se închisese în propria viziune asupra vieții, chiar cu riscul de a jigni, deoarece știa că viziunea aceea era în pericol.

Așa că stătuse mai departe pe scaunul ei, a continuat Anne, și se gândise la vechiul ei obicei de a se explica, și la acea forță a tăcerii care făcea ca oamenii să devină inabordabili. În ultima vreme, după incident – acum, că lucrurile deveniseră mai dificil de explicat, iar explicațiile erau mai dure și mai seci – chiar și priet. erai foarte

apropiați începuseră să-i spună să nu mai tot aducă vorba despre el, ca și cum menționându-l îl ajuta să se perpetueze. Dar dacă oamenii păstrează tăcerea în privința lucrurilor care li s-au întâmplat, nu există oare ceva care este trădat, fie și numai acea versiune a lor înșiși care a suferit lucrurile respective? În privința istoriei, spre exemplu, nimeni nu spune că n-ar trebui să se vorbească despre ea; dimpotrivă, în cazul ei, tăcerea înseamnă uitare – și de asta se tem oamenii cel mai tare, când de fapt propria lor istorie riscă să fie uitată. Iar în sine, istoria e invizibilă, cu toate că monumentele ei încă persistă. Construirea monumentelor e doar jumătate de aspect; cealaltă jumătate este interpretarea. Și totuși, există ceva mai rău decât uitarea, și anume distorsionarea, denaturarea, prezentarea selectivă a evenimentelor. Adevărul trebuie prezentat; nu poate fi lăsat să se reprezinte singur, așa cum făcuse ea, de pildă, lăsându-l în seama poliției după incident, astfel că se pomenise mai mult sau mai puțin lăsată pe dinafară.

Când am întrebat-o dacă nu voia să-mi povestească despre incident, pe față i-a apărut o expresie alarmată. Și-a dus mâinile la gât, unde două vene albastre se reliefau sub piele.

— Un tip s-a repezit dintr-un tufiș, a cârâit ea. A încercat să mă sugrume.

Spera că aveam să înțeleg, a adăugat, că, în ciuda celor spuse puțin mai devreme, încerca să nu mai vorbească despre episodul respectiv. Așa că urma să-mi ofere doar un rezumat.

— Să zicem că drama a devenit ceva real pentru mine în ziua aceea.

Încetase să mai fie ceva teoretic, nu mai era o structură internă în care să se poată ascunde pentru a privi lumea de afară. Dintr-un punct de vedere, munca ei se repezise dintr-un tufiș și o atacase.

I-am spus că, după părerea mea, la un moment dat, mulți oameni simt acest lucru, nu despre munca lor, ci

despre viață în sine.

A rămas tăcută pe canapea o vreme, înclinând din cap, cu mâinile încrucișate deasupra abdomenului. Apoi m-a întrebat când urma să plec. I-am spus că avionul meu decola peste câteva ore.

— Ce păcat! a exclamat ea. Intenționezi să te mai întorci?

— Într-un fel, i-am răspuns.

M-a întrebat dacă exista ceva ce trebuia neapărat să viziteze pe parcursul șederii la Atena. Știa că aici se află numeroase situri de importanță culturală globală, dar, dintr-un motiv sau altul, ideea i se părea împovărătoare. Dacă exista ceva mai mic, ceva ce prețuiam eu la nivel personal, i-ar fi făcut plăcere să-i spun.

I-am sugerat să meargă în Agora și să se uite la statuile decapitate ale zeitelor din colonadă. Era răcoare acolo, și liniște, iar trupurile acelea masive, din marmură, în peplumurile lor aparent unduioase, atât de anonime și de tăcute, ofereau un straniu sentiment de alinare. La un moment dat, îmi petrecusem aici trei săptămâni împreună cu copiii mei, blocați fiindcă toate zborurile peste graniță fuseseră anulate. Deși nu era vizibil, se spunea că plutea în aer un nor gros de cenușă; oamenii erau îngrijorați că mici fragmente ar fi putut pătrunde în motoarele avioanelor. Situația mi-a reamintit de viziunile apocaliptice ale misticilor medievali – norul acela imperceptibil, și totuși atât de ușor de crezut. Așa că am stat aici timp de trei săptămâni; și fiindcă nu ar fi trebuit să se întâmple așa, am avut senzația că deveniserăm, într-un fel, invizibili. În tot acel timp n-am mai văzut pe nimeni și n-am mai vorbit cu altcineva decât între noi, cu toate că aveam în Atena prieteni pe care aș fi putut să-i sun. Dar nu i-am sunat: senzația de invizibilitate era prea puternică. Ne-am petrecut mult timp în Agora, i-am spus lui Anne – un loc invadat, distrus și reconstruit de multe ori în decursul istoriei, până când în sfârșit, în epoca modernă, fusese salvat și conservat. Și am ajuns să-l cunoaștem foarte bine.

Oh, a exclamat ea, dacă voiam să-l revăd și dacă aveam timp, puteam merge împreună acolo. Nu era sigură că ar fi reușit să-l găsească singură. Și i-ar fi prins bine o plimbare - i-ar fi luat gândurile de la mâncare.

I-am sugerat să încerce souvlaki: după o porție n-avea să-i mai fie foame niciodată.

— Souvlaki, a repetat ea. Da, cred că am auzit despre asta.

Mi-a sunat telefonul și, când am răspuns, am auzit glasul vesel și plin de elan al vecinului meu de avion. Spera că mă simțeam bine în dimineața asta, mi-a spus. Și că nu mai existaseră alte incidente care să mă tulbure. Remarcase că nu răspunsesem la mesajele lui, așa că hotărâse să-mi telefoneze. Se gândise la mine; și se întreba dacă aveam timp pentru o ieșire pe mare, înainte de ora decolării.

I-am răspuns că mă temeam că nu - speram că ne vom întâlni la următoarea lui vizită la Londra, dar acum aveam o întâlnire cu altcineva, pentru o scurtă plimbare.

— În acest caz, a replicat el, îmi voi petrece ziua în solitudine.

— În solitudine, vrei să spui.

— Te rog să mă scuzi. Sigur, solitudine am vrut să spun.